

SA BUKA VINA RUA TADINA BAŃARA

Sa Vinabakala

Sa Buka Vina Rua Tadi na BaŃara sina hodana sa Buka Kekenu Tadi na BaŃara sapu sa vivineidi sari karua binanara tadi na tinoni Izireli meke Ziuda. Sa Buka hie si ta paqaha pa karua pukuna: (1) Sa Vivineidi sari karua butubutu baŃara si podalae pa vari korapana sa vuaheni vina sia gogoto meke keke tina vuaheni totona lopu ele podo se Zisu meke kamo mae koasa totona sapu ta huara sa vasileana Sameria koasa vina betona sa binanara Izireli pa vuaheni zuapa gogoto hiokona rua sipu lopu ele podo se Zisu; (2) Sa vivineina sa binanara pa butubutu Ziuda podalae koasa tinahuara pa binanara Izireli meke kamo gore la pa totona ta raovo vagi meke ta huara sa vasileana Zerusalema koe Nebukaneza, sa baŃara pa Babiloni pa vuaheni lima gogoto vesu Ńavulu onomo sipu lopu ele podo se Zisu Karisito. Sa vina betona sa buka si na gugua Gedalia sa qavuna pa Ziuda pa kauruna sa binanara pa Babiloni, meke sa vivineina sa baŃara Zehoiakini pa popoa Ziuda pu ta rupaha pa tinapusi pa Babiloni.

Sari na tinasuna nomadi hire si ta evaŃa koa gua koari na tinoa vina gugue pa vinahesi beku tadi na baŃara meke na tinoni pa Izireli meke Ziuda. Sa hinuarana sa vasileana Zerusalema, meke sa tinaraovodi sari kobi tinoni pa Ziuda

si keke totošo arilaena hola pa vivineina sapu kekere sari na tinoni Izireli pa vinalesi beku.

Sa ṅati poropita sapu somana ta kubere koasa Buka Vina Rua si e Ilaisa sapu sa hinobena e Ilaiza.

Sari na Pinaṅapaṅahana sa Buka

Sari na binanara Izireli meke Ziuda. Hinia 1:1 kamo hiniā 17:41

1. Sa poropita Ilaisa. Hinia 1:1 kamo hinia 8:15
2. Sari na baṅara pa Ziuda meke Izireli. Hinia 8:16 kamo hinia 17:4
3. Ta huara sa vasileana Sameria. Hinia 17:5-41

Sa binanara pa butubutu Ziuda. Hinia 18:1 kamo hinia 25:30

1. Podalae koe Hezikaea kamo koe Zosaea. Hinia 18:1 kamo hinia 21:26
2. Sa binanara te Zosaea. Hinia 22:1 kamo hinia 23:30
3. Sari na baṅara vina betobeto pa Ziuda. Hinia 23:31 kamo hinia 24:20
4. Sa tina huarana Zerusalemā. Hinia 25:1-30

Ilaiza meke sa Baṅara Ahazaea

¹ Pa mudina sa minate te Ehabi sa baṅara pa Izireli, si va kari ia ari popoa pa Moabi sa binanara pa Izireli.

² Pa totošo asa si hoṅa gore nia tu pa nana batu vetu koasa bara pa huhukirina sa vetu baṅara pa Sameria se Ahazaea, sa baṅara pa Izireli, meke bakora va kaleana. Ke garunu tie palepaleke inavoso si asa pude la nanasia sa beku Beolozibabi, sa tamasa tadi pa Ekoroni, sa

vasileana lavata pa popoa Pilisitia, pude hata vura nia sapu kote leana mo si asa ba lokari.

³ Ba garunia sa mateana te Zihova se Ilaiza sa poropita pa Tisibe, pude la tutuvi sari na tie paleke inavoso tanisa baṅara Ahazaea meke nanasi, “Na vea ke hiva la si gamu pude nanasia se Beolozibabi, sa tamasa tadi pa Ekoroni? Gina loke Tamasa si koa pa Izireli gua si balabala ia gamu?” ⁴ Gua asa ke mi la tozi nia sa baṅara sapu zama gua hie se Zihova, ‘Lopu kaqu leamu pule si goi koari na mua binakora; kote mate si goi!’” Tavetia e Ilaiza gua sapu garunu nia e Zihova, ⁵ meke kekere pule la koasa baṅara sari na tie palepaleke inavoso. Meke nanasi sa baṅara si arini, “Vegua ke turei pule mae si gamu?” gua.

⁶ Olaṅa si arini, “Tutuvu gami keke tie si gami meke asa tozini gami pude pule mae tozi nigo sapu zama se Zihova koa goi, ‘Vegua ke garunu la tie palepaleke inavoso si agoi pude nanasia se Beolozibabi, sa tamasa pa Ekoroni? Gina na balabala ia goi sapu loke Tamasa si koa pa Izireli? Lopu kaqu leamu pule si goi koari na mua binakora; kote mate si goi!’”

⁷ Nanasa sa baṅara, “Doṅo vea guguana sa tie?”

⁸ Olaṅa si arini, “Na va sage poko kalu kurukuru si asa meke dokoho nia sa si keke kapu kurukuru popana tugo.” Ke kukili sa baṅara, “Na e Ilaiza!”*

⁹ Ke garunu la nia sa si keke palabatu varipera meke ari ka lima ṅavulu puta nana tie, pude vagia se Ilaiza. Dogoria sa palabatu se Ilaiza

---

* 1:8 Mt 3:4; Mk 1:6

korapa habotu nana pa toqere meke zama la ia sa, “Tie te Tamasa, hiva nigo sa baṅara pude gore mae.”

¹⁰ “Be na tie te Tamasa si rau, mani gore mae pa maṅauru sa nika meke va mate igo si goi, meke sari mua tie!” Olaṅa gua se Ilaiza. Meke hinoqa gore mae mo sa nika pa maṅauru meke va mate ia sa palabatu meke sari nana tie.*

¹¹ Ke garunu la nia pule sa baṅara si keke palabatu meke ka lima ṅavulu puta nana tie pule. La zama sa palabatu koe Ilaiza, “Tie te Tamasa, hiva nigo sa baṅara pude gore mae kamahire!”

¹² “Be na tie te Tamasa si rau, mani gore mae pa maṅauru sa nika meke va mate igo si agoi meke sari mua tie!” gua se Ilaiza. Hinoqa gore mae mo sa nika te Tamasa meke va matea sa palabatu meke sari nana tie.

¹³ Ke garunu pule la nia pule sa baṅara sa vina ṅeta palabatu varipera meke ari ka lima ṅavulu puta nana tie. Haele sage la pa toqere, meke hoqa kokotunu si asa pa kenuna e Ilaiza, meke tepa va pepekae, “Poropita te Tamasa, mu tataru nau si rau meke sari qua tie. Lopu va mate gami!

¹⁴ Sari karua palabatu meke sari dia tie si tava mate pa nika mae guana pa maṅauru; ba meke gua hokara, tataru nau!”

¹⁵ Zama la sa mateana te Zihova koe Ilaiza, “Gore luli koasa, mu lopu matagutu.” Ke luli koasa palabatu se Ilaiza la koasa baṅara. ¹⁶ Meke zama la ia sa, “Guahe si zama nia e Zihova, ‘Sina garunu tie paleke inavoso si goi pude nanasia se

---

* **1:10** Lk 9:54

Beolozibabi, sa tamasa pa Ekoroni, guana sapu loke Tamasa tu si koa pa Izireli pude nanasia, ke lopu kaqu leamu pule si goi; kote mate si goi!”

¹⁷ Ke mate se Ahazaea, gua tugo sapu zama nia e Zihova koe Ilaiza. Sina loke tuna koreo se Ahazaea, ke e Zoramu sa tasina koreo si baṅara hobe koasa vina rua vuaheni sipu koa baṅara se Zehoramu sa tuna koreo e Zehosapati, baṅara pa Ziuda.

¹⁸ Doduru pule gua pu taveti sa baṅara Ahazaea si ta kubere veko koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Izireli*.

2

Ta Hena Sage La pa Maṅauru se Ilaiza

¹ Meke ele kamo sa totošo pude kaqu hena sage la nia e Zihova pa maṅauru se Ilaiza koa keke givusu lavata. Ke taluarae pa Qiliqali se Ilaiza meke Ilaisa. ² Meke koasa dia inene la si zama la koe Ilaisa se Ilaiza, “Ego, mu koa tani; ura ele garunau e Zihova si rau pude la pa Betolo.” Ba olaṅa la ia Ilaisa si asa, “Zama hinokara atu si rau koasa Tamasa Toana meke koa goi sapu lopu kaqu taluarae koa goi si rau,” gua si asa. Ke ene hola la pa Betolo si arini.

³ Meke la koe Ilaisa sa puku vinarigara poropita sapu koa pa Betolo meke la nanasia rini se Ilaisa, “Vegua, gilania tugo goi sapu kote hena taloa nia e Zihova koa goi sa mua baṅara ninoroi?”

“Uve, ele gilania rau,” gua se Ilaisa. “Ba mada lopu vivinei nia,” gua si asa.

⁴ Beto asa si zama la koe Ilaisa se Ilaiza, “Ego, mu koa tani; ura garunau e Zihova pude hola la pa Zeriko si rau,” gua si asa. Ba olaṅa se Ilaisa, “Zama va hinokara koasa Tamasa Toana meke koa goi si rau, sapu lopu kaqu luara panigo rau si goi.” Ke ene hola la pa Zeriko si arini.

⁵ Meke la nanasia sa puku vinarigara poropita sapu koa vasina se Ilaisa, “Vegua gilania tugo goi sapu kote hena taloa nia e Zihova koa goi sa mua baṅara ṅinoroi?”

Meke olaṅa se Ilaisa, “Uve, ele gilania rau. Ba mada lopu vivinei nia,” gua si asa.

⁶ Beto asa, si zama la koe Ilaisa se Ilaiza, “Ego, kamahire mamu koa tani; ura ele garunau e Zihova si rau pude hola la pa Ovuku Zodani,” gua si asa. Ba olaṅa la koasa se Ilaisa, “Zama hinokara koasa Tamasa Toana meke koa goi si rau sapu lopu kaqu taluarae koa goi si rau.” Ke ene hola la si arini. ⁷ Meke luli koa rini meke la pa Ovuku Zodani sari ka lima ṅavulu puta poropita. Meke la noso tata koasa ovuku sari Ilaiza meke Ilaisa, meke sari ka lima ṅavulu puta poropita si turu va seu vasinahite koari kara. ⁸ Meke va gorea sa sa poko sapu hade nia sa, meke viqusu va gelegelea sa, meke seke nia sa pa kolo si asa; meke paqaha rua nana sa kolo, meke karovo la dia pa kalina la koasa pepeso popana sari Ilaiza meke se Ilaisa. ⁹ Meke vasina si zama la koe Ilaisa se Ilaiza, “Mamu tozi nau, nasa si hiva nia goi pude tavete ponigo rau, sipu lopu ele ta hena taloa si rau.” Meke olaṅa la ia Ilaisa si asa, “Mu tomo ruaia koa rau sa ṅiniraṅira sapu

tagoia goi, pude maqu sogo hobego” gua si asa.*

¹⁰ Meke olaṅa se Ilaiza, “Tasunana sa tinepa sana pude poni nigo. Ba kote vagia mo goi si asa be dogorau goi ta hena taloa koa goi si rau; be guana lopu dogorau goi, si lopu kaqu boka vagia goi si asa,” gua si asa.

¹¹ Meke sipu korapa vivinei na ene la si arini, si hinoqa mae mo sa totopili nika meke sari na hose nika pa vari korapa dia rini, meke ta hena sage la pa maṅauru koasa givusu lavata se Ilaiza. ¹² Meke dogoria Ilaiza sapu gua asa, meke velavela la koe Ilaiza si asa, “Ke tamaqu! Ke tamaqu! Dotu! Sari na hose na totopili varipera pa Izireli!”* Meke lopu hite dogoro pulea sa se Ilaiza. Meke koasa nana tinalotaṅa si sira ruaia sa sa nana poko.*

Hobea Ilaiza se Ilaiza

¹³ Beto asa si pudiki vagia sa sa poko te Ilaiza sapu va hoqa pania sa, meke ene pule la meke la turu nana pa taqelena sa Ovuku Zodani. ¹⁴ Meke vagia sa sa poko hade te Ilaiza meke seke la nia sa pa kolo meke zama, “Avei si goi Zihova sa Tamasa te Ilaiza?” gua. Meke sipu sekea sa sa kolo si paqaha rua nana sa kolo, meke ene karovo la nana pa kalina la koasa pepeso popana. ¹⁵ Meke sipu dogoria ri ka lima ṅavulu puta poropita mae guadi pa Zeriko sapu gua asa

---

* **2:9** Diut 21:17   * **2:12** Sipu dogoria Ilaiza se Ilaiza toroso ta hena sage la pa maṅauru si dogori tugo sa sari na hose nika na totopili nika te Tamasa pu kopu nia sa popoa Izireli pa vinaripera, meke gilania sa sapu ele sogo hobea sa se Ilaiza.   * **2:12** 2 Baṅ 13:14

si zama si arini, “Sa niniraṅira te Ilaiza si ele koa koe Ilaisa.” Meke la tutuvia rini si asa, meke la kokotuṅu pa kenuna sa si arini. ¹⁶ Meke zama, “Hire si gami ka lima ṅavulu puta tie ṅinira mami. Mu garunu gami pude la hata vatua sa mua baṅara. Hokara sa maḡomaḡona e Zihova si vagi taloa nia si asa meke la veko pania Sa si asa pa keke toḡere babe koa keke lolomo,” gua si arini. Ba olaṅa la koa rini se Ilaisa,

“Lokari, lopu kaqu la si gamu,” gua si asa.

¹⁷ Ba ososo nia rini, osolae lopu boka si asa, ke va malumu lai mo sa si arini. Meke la sari ka lima ṅavulu puta tie hire, meke la hata ia rini si asa pa toḡere na lolomo koari ka ṅeta rane, ba lopu boka dogoria rini si asa. ¹⁸ Beto asa si pule la koe Ilaisa sapu korapa aḡa ni si arini pa Zeriko. Meke zama la koa rini si asa, “Vegua lopu tozini gamu tu rau pude lopu la?” gua si asa.

Sari na Tinavete Variva Magasadi te Ilaisa

¹⁹ Kaiḡa rina tie pa Zeriko si la koe Ilaisa meke zama, “Gilania goi sa vasileana lavata hie si leana hola pude koa ia, ba lopu leana sa kolo, gua asa ke lopu boka toa va leana sari na linetelete pa pepeso,” gua si arini.

²⁰ Ke garuni sa si arini, “Mi voi i kaiḡa soloti^d pa keke baolo vaḡurana, mamu paleke mae koa rau,” gua si asa. Ke paleke mae nia rini koasa si asa. ²¹ Meke paleke la nia Ilaisa koasa kolo si asa, meke taburu nia sa sa soloti pa korapa kolo, meke zama guahe si asa: “Guahe sa zinama te Zihova: ‘Ele va via ia Rau sa kolo hie, meke lopu kaqu ta evaṅa pule sa minate babe va kaleani

sari na linetelete na gua.’” ²² Meke tava via sa kolo sana, seunae gua sapu zama gunia Ilaisa si asa.

²³ Meke taluarae pa Zeriko se Ilaisa pude la pa Betolo gua, koasa nana inene la si vura mae koasa vasileana nomana sari kaiqa koreo, meke va sisire nia rini si asa meke zama, “La hoi, pakabatu! Ene sage la hoi, pakabatumu!” gua si arini.

²⁴ Taliri se Ilaisa meke dono toto la koa rini, meke leve ni sa pa pozana e Zihova si arini, meke haqala vura mae pa korapa hudahuda sari karua bea mamaqota meke garata lulura i sari ka made navulu rua koreo.

²⁵ Meke ene hola la tu pa toqere Kameli se Ilaisa, beto asa si tiqe pule la pa Sameria si asa.

3

Vinaripera pa Varikorapadia ari pa Izireli meke Moabi

¹ Koasa vina manege vesu vuahenina sa binaṅara te Zehosapati sa baṅara pa Ziuda, si tava baṅara pa Izireli se Zoramu sa tuna koreo e Ehabi, meke kopu nia sa binaṅara Izireli ka manege rua vuaheni pa vasileana Sameria.

² Tavete va kaleana pa kenuna Zihova si asa, ba lopu kaleana hola gugua sa tamana meke se Zezibelo sa tinana; huara gore nia sa sa beku sapu tavetia sa tamana tana vinahesina e Beolo. ³ Ba kopu ni sa sari hahanana kaleadi te Zeroboami sa tuna koreo e Nebati, meke turana lani sa pa sinea sari na tie Izireli meke lopu noso ni sa sari nana kinaleana.

⁴ Na tie kopu sipi se Mesa sa baṅara pa Moabi, meke ta hia nia sa pude kaqu veko guana vinariponi doduru vuaheni koasa baṅara pa Izireli, keke gogoto tina lami, meke na vulu koari ka keke gogoto tina sipi. ⁵ Ba sipu mate se baṅara Ehabi pa Izireli, si korona koa kaurae pa binaṅara tadi pa Izireli se Mesa. ⁶ Koasa totona tugo asa si taluarae pa Sameria sa baṅara Zoramu meke varigara ni sa sari doduru nana qeto minate varipera. ⁷ Meke garunu la inavoso si asa koasa baṅara Zehosapati pa Ziuda meke zama, “Sa baṅara pa Moabi si hiva vura taloa pa qua kinopu; boka toka nau goi pude raza ia?”

“Uve, boka si rau,” olaṅa gua sa baṅara Zehosapati. “Arau si koa mo pa mua hiniva, meke gua tugo sari na qua tie meke sari na qua hose. ⁸ Sirana savana si kote lulia gita meke la rapata?” gua se Zehosapati.

“Koasa sirana gelena si kote lulia gita, nuquru gua koasa soloso qega pa Edomu,” gua se Zoramu.

⁹ Ke taluarae sa baṅara pa Izireli, turanae koari na baṅara pa Ziuda meke sa baṅara pa Edomu. Na ene likoho si arini ke hola ka zuapa rane si paho ni na kolo, meke loketona hokara si koa pude tadi na tie babe sari na puku kurukuru tadi kasa. ¹⁰ “Beto si gita!” zama gua sa baṅara Zoramu. “Veko varigara ni gita e Zihova si gita ka neta baṅara pude variponi ni gita koasa baṅara pa Moabi!”

¹¹ Ba nanasa se baṅara Zehosapati, “Vegua koa nana keke poropita tani sapu boka nanasa poni

gita koe Zihova?” Olaṅa si keke palabatu koasa qeto minate te baṅara Zoramū, “Koa nana hie se Ilaisa sa tuna koreo e Sapati. Na tie varitokae te Ilaiza si asa.”

¹² “Na poropita hinokara si asa,” gua sa baṅara Zehosapati. Ke la koe Ilaisa sari ka ṅeta baṅara.

¹³ Meke zama se Ilaisa koasa baṅara pa Izireli, “Nasa qua ginugua ke kote tokani gamu rau? La mamū nanasi sari na poropita saripu hoke nanasi ri na tiatamamū.” “Lokari!” Olaṅa gua se Zoramū. “Na e Zihova tu na varigara ni gami si gami ka ṅeta baṅara pude variponi ni gami koasa baṅara pa Moabi.”

¹⁴ Olaṅa se Ilaisa, “Gua sapu toana gua se Zihova Tadi na Qeto Minate sapu vahesia rau, si zama tokotokoro atu si arau, sapu na lopu kote doṅo atu igo babe liṅana atu igo arau si agoi be lopu pamaṅa nia arau se Zehosapati sa baṅara pa Ziuda. ¹⁵ Ego, va mae nia si keke tie mikemike,” gua si asa.

Sipu lopi ia sa tie mikemike sa nana hapu, si kamo koe Ilaisa sa ṅiniraṅira te Zihova, ¹⁶ meke zama si asa, “Gua hie si zama nia e Zihova, ‘Geli nia dereni sa doduruna sa lolomo popana hie. ¹⁷ Ura zama se Zihova: Lopu kote dogoro givusu babe na ruku si gamu, ba sa lolomo toqere popana hie si kote siṅia na kolo, meke gamu meke sari mia bulumakao, meke sari mia kurukuru palepaleke tiṅitoṅa si kote soku mia kolo tana napo.’” ¹⁸ Meke zama hoda la tu se Ilaisa, “Na mamahelona mo koe Zihova pude tavetia si hie; sari pa Moabi ba kote ade vatu nia mo Sa pa limamia gamu. ¹⁹ Kote raza i gamu

meke vagi i sari doduru dia vasileana lavalavata lelead i meke ta baradi. Kote maho va gore ni gamu sari doduru dia huda vuvua, tuku i doduru dia tototolo kolo, meke novali na tamunu ni patu sari doduru dia pepeso masurudi.”

²⁰ Koivugona pana munumunu, koasa totošo sapu hoke va vukivukihi tugo, si totošo gore toṅoto mae gua pa Edomu sa kolo, meke va siṅi betoa sa sa popoa.

²¹ Sipu avoso nia rina tie pa Moabi, sapu ele mae sari ka ṅeta baṅara pude rapati, si ta tioko vura beto sari doduru tie saripu boka tuḡe tiṅitona varipera, podalae pa tie koadi kamo koari na tie vaḡura, meke la aḡa si arini koasa volosona sa popoa Moabi. ²² Sipu vaṅunu si arini pana munumunu koivugona si gona ia na rimata sa kolo, meke va ziṅara guni nia sa na ehara. ²³ Meke zama si arini, “Na ehara si hie! Gina variperai sari ka ṅeta baṅara meke variva mate pulei! Aria mada la paleke vagi sari doduru dia likakalae veko hola ni arini pa dia ipi!”

²⁴ Ba sipu kamoi rini sari dia ipi, si aḡa rapati mo rina tie Izireli meke hadu pule ni meke seke va mate i rini sari na tie Moabi. ²⁵ Meke huari rini sari dia vasileana lavalavata. Pude kamo rini si keke pepeso masuruna, doduru ari na tie Izireli si oki la patu osolae tale patuna sa vasina; tukui tugo rini sari na tototolo meke maho gore ni rini sari na huda vuvua. Mumudi hokara si sa ṅati vasileana ta barana patu mo pa Kiri Hareseti si koa hola, meke vari likohae nia ri na tie gona kurukuru paḡala meke rapata ia.

²⁶ Sipu gilania sa baṅara pa Moabi sapu lopu boka si asa, si vagi sa si ka zuapa gogoto tie varipera vedara meke podekia rini pude zukuru nuquru gua pa kalina tanisa baṅara pa Edomu ba lopu boka. ²⁷ Ke vagia sa sa tuna koreo kenuna, sapu kote hobena sa, koasa binanara, meke va vukivukihi nia pa kali gobana sa vasileana lavata. Sa tinanaziri la koa ri na tie Izireli si noma hola, ke togolo taloa pule koasa vasileana lavata si arini meke pule dia pa dia popoa.*

4

Toka nia Ilaisa sa Naboko Malanana

¹ Keke rane sa naboko tana keke tie pu somana koasa keke puku poropita si la koe Ilaisa meke zama, “Palabatu, mate sa loaqu! Gilania mua goi sapu pamaṅa hola nia sa se Zihova, ba ninoroi si mae sa tie pu veko nia gale sa pude vagi taloa ni sari karua tuqu koreo pude nana pinausu guana tinabarana sa gale tanisa qua palabatu.”

² Ke olaṅa se Ilaisa, “Sa si kote boka tavete ponigo rau? Tozi nau, na sa si koa pa mua vetu?”

“Lopu keketona, ba kekeke piga oela mo,” gua sa naboko.

³ Zama se Ilaisa “La koa ri turanamu, mamu tepa vagi voivoina oela sokudi gua sapu boka vagi goi. ⁴ Mamu nuquru la pa vetu si agoi meke sari tumu koreo, tukua sa sasada, meke podalae

---

* **3:27** Matagutu nia rini sa tamasa pa Moabi babe se Zihova, sapu sa si kote tavetia sa koa rini. Lopu bakala si asa.

zoropo lani oela sari na voivoina. Pana siṅi si keke si veko vata kalea.”

⁵ Ke nuḡuru pa nana vetu sa barikaleqe meke sari tuna koreo, tukua rini sa sasada, vagia rini sa piga oela hitekena, meke toṅo voi ni oela sa sari na voivoina totoṣo va tata valai ri tuna koreo koasa. ⁶ Sipu ele va siṅi betoi rini sari doduru voivoina, nanasa si asa be koadia pule kaiqa, meke olaṅa si arini, “Asa mo sa vina betobeto,” gua. Meke noso mo zolorona sa oela. ⁷ Pule la si asa koe Ilaisa, sa poropita, meke zama se Ilaisa koasa, “Holuholu ni sari oela meke tabari sari doduru mua gale, meke kote koa hola tu si kaiqa poata garona pude toka nigo si goi meke sari tumu koreo,” gua.

Se Ilaisa meke sa Barikaleqe Tagotagona pa Sunemu

⁸ Keke rane si ene la pa Sunemu se Ilaisa, vasina sapu koa si keke barikaleqe tagotagona. Meke ruvatia sa barikaleqe hie si asa pude la henahena koa sa, meke podalae koasa totoṣo asa meke koari doduru totoṣo pule sipu la pa Sunemu si asa, si hoke la henahena pa vetu tanisa si asa. ⁹ Meke zama la koasa nana palabatu sa barikaleqe, “Gilania rau sapu sa tie sapu hoke mae koa gita tani doduru totoṣo si na tie madina te Zihova. ¹⁰ Mada tavetia keke lose hite panaulu pa vetu, mada veko nia keke teqe, keke tevolo, keke sea habohabotuana, meke keke zuke pa korapana, meke kote boka mae koa si asa vasina, koari na totoṣo mae hopikini gita sa,” gua si asa.

¹¹ Ego, keke rane si pule mae pa Sunemu se Ilaisa, meke ene sage la pa nana lose pude magogoso. ¹² Tozi nia sa se Qehazi sa nana nabulu pude la tioko mae nia sa barikaleqe Sunemu. Meke sipu mae kamo si asa, ¹³ si zama la koe Qehazi si asa, “Mamu nanasia ko, sapu nasa beka si kote hiva nia sa koa rau pude tavete ponía si asa, koasa hinobena sa nana tinavete nomana koa gita. Ba be hokara kote hiva nia sa pude la si rau koasa baṅara, babe la koasa palabatu nomana tana qeto minate varipera, pude la zama ni sari na tinavete leadi koasa guguana sa, beka?” gua si asa.

Ba olaṅa sa barikaleqe, “Namu, loketoṅa si qaga nia rau pa qua vetu koari na turaṅaqu,” gua si asa.

¹⁴ Ke nanasia se Ilaisa se Qehazi, “Nasa tu si kaqu tavete poni nia rau koasa?”

Meke olaṅa se Qehazi, “Na loke tuna sa barikaleqe hie meke sa loana si ele barogoso tugo,” gua si asa.

¹⁵ “Mamu la tozi nia pude mae tani,” gua se Ilaisa. Meke ene mae turu si asa pa sasada.

¹⁶ Meke zama la koasa se Ilaisa, “Pa totošo hie, koasa vuaheni maehe si kote kukaia goi si keke tumu koreo,” gua si asa.

“Ai, qua baṅara, arau si na mua nabulu mu lopu kokohau! Agoi si na tie te Tamasa!” gua si asa.*

¹⁷ Ba gua puta tugo sapu ele zama nia Ilaisa, koasa totošo asa tu pa vuaheni maehe si podoa mo sa si keke koburu koreo.

---

* 4:16 Zen 18:14

¹⁸ Meke noma sage sa koburu, meke keke rane pana munumunu si la si asa koasa tamana, sapu korapa pakepakete turaṅae koari na tie pakepakete pa inuma. ¹⁹ Meke kabo va hodaka la koasa tamana si asa, “Kei sigiti batuqu! Sigiti batuqu!” gua si asa.

Meke tozi nia sa tamana si keke nabulu, “Paleke la nia koasa tinana sa koburu hie,” gua si asa. ²⁰ Meke paleke pule la nia sa nabulu sa koburu koasa tinana, meke va ekoa sa tinana si asa pa pudapudana osolae kamoā korapa rane meke tiqe mate sa koburu. ²¹ Meke paleke sage la va ekoa sa pa teqe pa korapa lose te Ilaisa si asa, meke vura, tukua sa sa sasada meke taloa. ²² Beto asa si tiokia sa sa loana meke zama ia sa si asa, “Mu garunu mae nia tani keke koari na nabulu meke sa doṅ'ki, maqu la koe Ilaisa sa poropita si rau meke kote lopu sana pule mae,” gua sa barikaleqe.

²³ Meke nanasa la koasa sa nana palabatu, “Na vegua ke hiva latu koasa si goi ṅinoroi? Na lopu na inevaṅa sidara vaqura, babe rane Sabati si kamahire,” gua si asa.

“Leana mo,” gua sa barikaleqe. ²⁴ Beto asa si va hake nia poko sa pude habotu koasa doṅ'ki meke tozi nia sa sa nabulu, “Turaṅa va haqala tuturei ia sa doṅ'ki, meke lopu hitehite, osolae tozi nigo tu rau,” gua. ²⁵ Meke topue la pa toqere Kameli vasina pu koa se Ilaisa si asa.

Meke sipu doṅo la ia Ilaisa sapu korapa mae pa seu si asa, si zama la koasa nana nabulu sapu se Qehazi si asa, “Dotu, sa barikaleqe pa Sunemu korapa maehe! ²⁶ Mu tuturei la tutuvia,

mamu gilania sapu vegua beka sari doduru nana tatamana, sa nana palabatu, meke sa tuna,” gua si asa.

Ba tozi nia sa barikaleqe se Qehazi sapu leana beto sari doduru, gua. ²⁷ Ba sipu mae koe Ilaisa si asa, si kokotuṅu pa kenuna sa si asa meke harupu tuḡea sa sa nenena; meke hiva tupele va seu nia Qehazi si asa, ba zama se Ilaisa, “Vekoa tu, vegua, lopu boka gilania tu goi sapu talotana sisigiti si asa? Ba e Zihova si lopu tozi va kenue nau si keke ginugua koasa.”

²⁸ Meke zama la koe Ilaisa sa barikaleqe, “Baṅara, lopu hite tepa ia rau koa goi si keke tuḡu koreo; meke zama nia tugo rau koa goi sapu guahe, ‘Mu lopu kokoha au, meke va qetu sea au, gua?’”

²⁹ Meke doṅo la koe Qehazi se Ilaisa meke zama, “Ego tuturei! Palekia sa qua kolu, mamu haqala la. Mu lopu nonoso tokele na vivinei koari na tie be tutuvi goi pa sirana, ba be hiva vivinei igo ri kaiqa tie pa sirana, si mu lopu kulu zama na vivinei la i. Mamu ene tonoto lamo koasa vetu, mamu la vekoa sa qua kolu koasa tinina sa koreo pa isumatana sa.”

³⁰ Meke zama la koe Ilaisa sa barikaleqe, “Zama hinokara la koe Zihova sa Tamasa Toana meke koa agoi si rau, sapu lopu kaqu luara panigo rau si goi!” Ke keke gua mo ene pule la sari karua. ³¹ Ba se Qehazi si topue va kenue la meke va hakea sa sa kolu te Ilaisa pa isumatana sa koburu koreo, ba namu loke vasi vina gilagila si ta dogoro sapu toa sa koburu. Ke ene pule la

tutuvia sa se Ilaisa meke zama, “Lopu toa pule sa koburu,” gua si asa.

³² Meke sipu kamo pa vetu se Ilaisa, si nuḡuru eke la telena pa korapa lose si asa, meke dogoria sa sa koburu matena eko nana pa teḡe. ³³ Meke tukua sa sa sasada meke varavara la koe Zihova. ³⁴ Beto asa si eko oporapaha lulia sa sa tinina sa koburu koreo, ṅuzuna pa ṅuzuna, matana pa matana, limana pa limana. Meke koasa totoṣo sipu eko opo nadoro lulia sa sa koburu si podalae maṅini sa tinina. ³⁵ Meke turu sage se Ilaisa meke ene vilorae ia sa sa lose, meke pule la pule, meke eko opo nadoro luli pulea sa sa koburu. Meke tihe ka zuapa totoṣo sa koburu, beto asa si tiḡe va vaṅuni sa sari na matana. ³⁶ Meke tiokia Ilaisa se Qehazi, meke tozi nia sa pude la tiokia sa tinana sa koburu. Meke sipu nuḡuru mae sa tinana, si zama la koasa se Ilaisa, “Hie sa tumu,” gua si asa. ³⁷ Meke hinoḡa kokotuṅu gore pa nenena e Ilaisa sa barikaleḡe, meke tiḡu kamo latu pa pepeso sa isumatana, beto asa si vagia sa sa tuna meke vura taloa.

Karua Tinavete Variva Magasadi Pule

³⁸ Pule la pa Qiliqali se Ilaisa meke totoṣona asa si raza si keke soṅe koasa doduruna sa popoa. Sipu korapa va tumatumae sa koari keke puku poropita si tozi nia sa sa nana nabulu pude va hakea pa nika si keke raro sapu nomana pude poni sari na tie, gua. ³⁹ Meke keke rini si vura la pa hiḡohiḡo pude la hata ginani elelo pude tana supu gua. Meke dogoria sa si keke aroso arahana sapu pinomona, ke kupi va soku i sa

lihodi, padana tugo pude paleki sa. Pule si asa meke magumagu va hitehiteki meke voi lani sa pa raro supu, ba lopu gilania sa sapu nasa si arini. ⁴⁰ Beto asa si siovia arini sa supu pude hena sari na tie, gua. Ba sipu va linilinia rina tie si velavela la koe Ilaisa si arini, “Poropita te Tamasa, na variva mate sa supu koa pa korapa raro!” gua si arini. Meke lopu hiva hena ia rini. ⁴¹ Zama se Ilaisa, “Va mae vasi palava.” Meke va vuvusu lani sa pa korapa raro supu meke zama, “Ego, siovo poni sari na tie pude henahena dia.” Meke loketona si variva mate koasa ginani pa raro.

⁴² Keke totoaso pule si mae guana pa Beolo Salisa si keke tie sapu paleke mae ni koe Ilaisa sari ka hiokona puta bereti pu ta tavete koari na vua kenudi rina bale pu ta pakete koasa vuaheni asa, meke kaiqa pule kiko bale saripu tiqe ta vagidi. Meke tozi nia Ilaisa sa nana nabulu pude va hena ni koasa puku vinarigara poropita. ⁴³ Ba olaṅa la ia sa se Ilaisa, “Balabala ia goi sapu kote pada koari ka keke gogoto tie si arini?”

Meke olaṅa la ia Ilaisa si asa, “Mamu poni mo sina zama nia e Zihova sapu kaqu henai rini, ba kote koa hola si kaiqa ginani,” gua. ⁴⁴ Ke va namai sa nabulu sari ginani pa kenudia rini meke henahena si arini, gua puta tugo sapu ele zama nia e Zihova koa rini. Meke kaiqa ginani tugo si koa hola.

5

Ta Salana se Neamani

¹ Se Neamani sina koimata lavata sapu ta pamaṅaena hola koari na qeto minate varipera pa Siria. Vata kikihi hola ia sa baṅara, sina koe Neamani mo meke boka vala nia e Zihova sa minataqara koari na tie varipera tadi pa Siria. Keke tie varipera arilaena hola si asa, ba kamoā minoho popoqu sa tinina.* ² Pa keke dia rinapata va hodaka rina qeto minate tadi na tinoni pa Siria koari na butubutu Izireli, si vagi taloa nia rini si keke vineki hite, meke ta evaṅae keke nabulu tanisa barikaleqe te Neamani si asa. ³ Keke rane si zama sa vineki hite hie koasa barikaleqe te Neamani, “Leana hola be kote boka la sa qua baṅara koasa poropita sapu koa nana pa Sameria! Meke kote boka salaṅia sa sa nana minoho,” gua si asa. ⁴ Meke sipu avosia Neamani sapu gua asa, si la koasa baṅara si asa, meke la tozia sa koasa sapu gua zama nia sa vineki. ⁵ Meke zama sa baṅara, “Mu la koasa baṅara pa Izireli, mamu paleke la nia koasa sa leta hie,” gua si asa. Ke topue se Neamani, meke paleke la nia sa sa poata nomana hola, padana si ka tolonavulu puta tina poata siliva, ka onomo tina poata qolo,* meke ka manege puta poko vaqura tolavaedi tana tie. ⁶ Sa leta asa sapu paleke la nia sa meke la vala nia sa koasa baṅara pa Izireli si zama guahe: “Garunu atu nia rau koa goi sana sa leta hie, koasa qua nabulu sapu se Neamani pude mu salaṅia sa nana minoho popoqu,” gua. ⁷ Meke sipu tiroa tugo sa baṅara pa Izireli sa

---

* **5:1** Lk 4:27   * **5:5** Keke gogoto lima ṅavulu paoni sapu tata zuapa ṅavulu kilo qolo, meke zuapa gogoto lima ṅavulu paoni siliva sapu tata neta gogoto made ṅavulu kilo siliva.

leta si daku rikati sa sari nana poko meke zama, “Vegua, na Tamasa si rau? Boka va mate tie meke va toa pule tie si rau? Na vegua ke garunu mae nia tu sa sa tie hie koa rau, pude salaṅia sa nana minoho popoqu? Ta gilana mo sapu hiva va gavogavoro binugoro mae mo koa rau si asa pude varipera,” gua si asa.

⁸ Meke sipu avoso nia sa poropita Ilaisa gua sapu ta evaṅa, si garunu la nia sa koasa baṅara pa Izireli sa zinama sapu guahe: “Na vegua ke balabala mamata si goi? Mu garunu mae nia koa rau sa tie sana, meke kaqu va gilana nia rau koasa sapu koa nana si keke poropita pa Izireli,” gua si asa.

⁹ Meke topue la koari nana hose na totopili se Neamani, meke la noso pa sasadana sa vetu te Ilaisa. ¹⁰ Meke garunu vura la nia e Ilaisa si keke nabulu, meke la tozi nia, pude la huve ka zuapa totošo pa Ovuku Zodani, meke kote boka tava via beto sa nana minoho, gua si asa. ¹¹ Ba bugoro sisigiti se Neamani meke topue taloa, meke zama, “Balabala ia rau sapu kote vura mae mo koa rau si asa, meke kote varavara la koe Zihova sa nana Tamasa, meke tavusu nia limana sa sa tiniqu meke salaṅau” gua. ¹² Meke kapuna zama si asa, “Vegua, lopu koadia tu sari na leana Abana meke Parapara saripu koa pa vasileana Damasikasi, saripu leana hola ni sari na leana pa Izireli? Kote boka la huhuve si rau koari na leana arini meke kote boka ta salaṅa mo si rau!” gua si asa. Ke bugoro toa meke taliri pude taluarae si asa.

¹³ Ba rizu tata la koasa sa sari nana nabulu meke zama, “Baṅara, be guana ele tozi nigo sa

poropita pude tavetia si keke tinavete tasunana, si gina kote tavetia gua mo goi sapu tozi nia sa. Ba na vegua ke lopu boka la tavetia mo goi gua sapu zama nia sa, meke kote ta salaṅa mo si goi?”

¹⁴ Ke la gore mo pa Ovuku Zodani, meke suvu ka zuapa totošo si asa, gua tugo sapu tozi nia Ilaisa koasa, meke via beto. Via gua tugo na tini koburu haha hitekena si asa. ¹⁵ Meke kekere pule la koe Ilaisa si asa, meke sari doduru nana tie, meke la zama koasa, “Kamahire tu tiḡe gilania rau sapu loke Tamasa si koa, ba sa Tamasa mo tadi pa Izireli; ke mamu vagi mo sari na vinariponi koa rau hire,” gua si asa.

¹⁶ Ba olaṅa se Ilaisa, “Pa pozana e Zihova sa Tamasa Toana, sapu nabulu nia rau, si zama hinokara atu si rau, sapu lopu kaqu vagia rau, si keketoṅa koari na mua vinariponi sara.” Ba ososo nia Neamani, pude vagi tugo gua, ba korona va nabu si asa. ¹⁷ Ke zama la koasa se Neamani, “Ego, be lopu va egoa goi pude vagia sa qua vinariponi, ke mamu poni au mo karua sinuraṅa pepeso siṅidi pude qu paleke lani pa qua popoa, ura podalae kamahire si lopu kaqu va vukivukihi la babe va uququ la pa keke tamasa si rau, ba koe Zihova mo. * ¹⁸ Keke ginugua mo si tepa ia rau pude kaqu taleoso nau e Zihova si rau. Pana la si rau meke sa qua baṅara koasa zelepade te Rimoni sa tamasa beku, meke kalavarae sa baṅara pa limaqu meke somana

---

* **5:17** Balabala ia sa sapu somana luli se Zihova koasa pepeso. Ke ta hivae pude vagi pepeso pa Izireli pude boka vahesia sa se Zihova koasa totošo pule la si asa pa nana popoa soti.

todoṅo si rau, si mani taleoso nau e Zihova si rau!”

¹⁹ “Mu pule la pa binule,” gunia Ilaisa si asa.

Meke taluarae se Neamani. Meke sipu lopu ele seu si asa, ²⁰ si balabala guahe pa korapa bulona se Qehazi, “Ele va taloa ia sa qua baṅara se Neamani, meke lopu hite vagia sa koasa si keketoṅa! Ba lopu kaqu gua si asa. Pa pozana sa Tamasa Toana si kaqu haqala luli mudia rau si asa, maqu la vagi sari kaiqa toṅa koasa.” ²¹ Ke topue luli mudi la ia sa se Neamani. Meke sipu dogoria Neamani sapu korapa haqala luli mudi mae si keke tie koasa, si gore si asa koasa nana totopili pude tutuvia sa tie gua. Meke nanasa la ia sa si asa, “Vegua, keketoṅa si sea?”

²² “Lokari,” olana gua se Qehazi. “Ba garunau sa qua baṅara si rau pude tozi nigo sapu karua tie koasa puku vinarigara poropita sapu pa korapa popoa pa Iparemi si tiqe kamo, ke hiva nigo sa pude valani goi toloṅavulu made kilo siliva meke poko padana karua tie,” gua.

²³ “Ego, mamu vagi si ka onomo ṅavulu vesu kilo siliva,” gua se Neamani meke ososo nia sa se Qehazi pude vagi, meke pusi tuku i sa sari karua baika siliva meke gua tugo sari poko padana karua tie. Meke vala ni koari karua nana nabulu pude paleke ponia se Qehazi, gua. ²⁴ Meke sipu kamo rini sa toqere vasina sapu koa se Ilaisa, si vagi Qehazi sari karua baika siliva meke sari poko meke paleke lani pa korapa nana vetu. Meke tiqe garunu pule ni sa sari na nabulu te Neamani. ²⁵ Meke pule la si asa pa vetu, meke nanasia Ilaisa si asa, “Pavei koa si goi?”

“Ai, loke vasina baṅara,” gua si asa.

²⁶ Ba zama se Ilaisa, “Ele va gilagila ia tu rau pa maḡomaḡoḡu, sapu gore si keke tie pa nana totopili meke tutuvigo. Kamahire si lopu na totoḡo pude vagi poata na poko; sari na inuma huda olive, na vaeni; babe na sipi, bulumakao, meke na nabulu! ²⁷ Ego, kamahire si kaḡu karovigo sa minoho te Neamani si goi, meke agoi meke sari na tutimu si kaḡu ta raza nia si asa ninae rane!”

Meke sipu taluarae se Qehazi koasa si karovia mo na minoho popoḡu si asa, meke sari na kapu pa tinina si keoro gua tugo na sinou.

6

Ta Vagi Pule sa Livo Maho

¹ Keke rane, sa puku vinarigara poropita sapu kopu nia Ilaisa si zama nominomi la koasa, “Sa vasina sapu koa ia gita he si hiteke hola! ² Va malumu gami pude la mahoi gami sari na huda tata pa Ovuku Zodani pude mami kuria si keke vetu vasina pude mada koa vasina,” gua si arini.

Meke olaṅa se Ilaisa, “Leana,” gua si asa.

³ Ba keke arini si ria ososo nia se Ilaisa pude luli koa rini; ke va egoi sa, ⁴ meke topue varigara la si arini. Meke sipu kamo rini pa Zodani, si podalae tavetavete si arini. ⁵ Meke sipu korapa maho va hoḡa ia keke koa rini si keke huda, si lobusu va hodaka meke hoḡa lodu nana pa korapa kolo sa livona sa maho, meke velavela la gua koe Ilaisa si asa, “Kei, nasa si kote boka

tavetia rau! Na vagi pakia mo rau pa keke tie sa maho hie!”

⁶ “Pavei hoḡa si asa?” nanasa gua se Ilaisa, meke va dogoro nia sa tie sa vasina sapu hoḡaia sa, meke seke vagia Ilaisa si keke huda hite, meke gona la nia sa pa kolo, meke va ale vura ia sa pa beru kolo sa livo maho. ⁷ “Tanini vagia,” gua si asa; meke kokopo gore sa tie, meke vagi sage nia.

Sa Qeto Minate Tadi pa Siria si Tava Kilasa

⁸ Meke varipera la koari na tinoni Izireli sa baṅara pa Siria. Meke zamai sa sari nana palabatu nomadi pa vinaripera pude vizatia si keke vasina pude la koa varigara si arini. ⁹ Ba garunu la zinama koasa baṅara pa Izireli se Ilaisa, meke va balau ia pude lopu tata la koasa vasina asa, sina korapa tome aḡa vasina sari na tinoni Siria, gua. ¹⁰ Ke va balau i sa baṅara pa Izireli sari na tinoni pu koa koasa vasina asa, meke kopu totoko ni rini si arini. Kaiḡa totoso si ta evaṅa sapu gua asa.

¹¹ Meke ta ṅaziri sisigiti nia sa baṅara tadi na tinoni Siria sapu gua asa, meke tioki sa sari nana palabatu nomadi pa vinaripera meke nanasi sa si arini, “Ari sei gamu si koa pa kalina sa baṅara Izireli?” gua si asa.

¹² Meke olaṅa si keke arini, “Namu loke tie qua baṅara. Be guana zama si agoi pa korapa mua lose putana, ba e Ilaisa sa poropita si kote tozi nia sa baṅara pa Izireli sapu gua zama nia goi.”

¹³ “La mamu hata ia vasina koa si asa, pude maqu tuḡe vagia,” gua sa baṅara.

Ba sipu tozi nia rini sapu pa Dotani tu se Ilaisa, gua, ¹⁴ si garunu la nia sa si keke qeto minate varipera lavata vasina, sari na hose na totopili na gua. Meke la kamoā rini pana boni sa vasileana nomana meke vari likohae nia rini si asa. ¹⁵ Meke pana munumunu hokara koasa koivugona sipu vaṅunu sa nabulu te Ilaisa, meke vura koasa vetu si dogoria sa sa qeto minate lavata tadi pa Siria, meke sari na dia hose na totopili varipera sapu vari likohae nia sa vasileana lavata. Meke zama la koe Ilaisa si asa, “Kei baṅara, nasa si kaqu tavetia gita?”

¹⁶ Meke olaṅa se Ilaisa, “Mu lopu matagutu, soku hola si koa pa nada kalina, hola nia koasa dia kalina,” gua si asa. ¹⁷ Meke varavara si asa, “Kei Zihova, Mu va vaṅuni sari matana, mamu va dodogorae ia si asa!” Meke va tabea e Zihova sa nana vinaravara, meke doṅo sage la sa nabulu te Ilaisa meke dogoria sa sa toqere sapu sinia na hose na totopili nika meke koa vari likohae nia rini se Ilaisa.

¹⁸ Meke sipu ene nono gore mae sari na kana si varavara se Ilaisa, “Kei Zihova va behui sari na tie hire!” Meke va tabea e Zihova sa nana vinaravara meke va behui Sa si arini. ¹⁹ Meke ene la koa rini se Ilaisa, meke zama, “Ene sea nia gamu sa sirāṅa. Lopu hie sa vasileana nomana sapu hata ia gamu, mae luli au, maqu turāṅa lani gamu koasa tie sapu hata lulia gamu.” Meke turāṅa lani sa si arini pa Sameria.

²⁰ Meke koasa totošo sipu nuquru la ia tugo rini sa vasileana lavata, si varavara gua pule se Ilaisa, “Kei Zihova, Mu va vaṅuni matadi, pude madi dodogorae si arini,” gua. Meke va tabea

Tamasa sa nana vinaravara, meke va vaṅuni Sa sari na matadi, meke gilania rini sapu ele pa korapa popoa Sameria si arini.

²¹ Meke sipu dogori sa baṅara pa Izireli sari na tinoni Siria, si nanasia sa se Ilaisa, “Tamaḡu, kaḡu va matei rau sari? Kaḡu va matei rau sari?” gua si asa.

²² Meke olaṅa se Ilaisa, “Lokari, sarini mo pu pusi vagi goi pa vinaripera, ba lopu kaḡu va matei goi. Meke lopu keke arini hire si kaḡu tava mate. Poni ginani na napo mo goi si arini, beto mamu va pule lani koasa dia baṅara,” gua si asa. ²³ Ke tavete poni inevaṅa lavata sa baṅara si arini, meke pa mudina sipu hena na napo si arini, si garunu pule lani sa koasa baṅara pa Siria si arini. Ke noso hite sa vinaripera la pa popoa Izireli tadirini.

Ovia sari pa Sameria

²⁴ Meke sipu hola kaiḡa totošo si turaṅia sa baṅara Beni Hadadi sa doduruna sa nana ḡeto minate varipera lavata pude la raza ia sa popoa Izireli, meke la vari likohae nia rini sa vasileana lavata pa Sameria. ²⁵ Ego koa gua sapu gua asa, si ta evaṅa sa inovia pa korapana sa vasileana lavata sapu namu kaleana hola, meke sa hinoluna keke batu doṅ'ki si ka vesu ṅavulu puta poata siliva*, meke sa kukuru kilo mamatana sa aenani pinomona si ka lima siliva hinoluna.

²⁶ Keke rane sipu ene hola gua koasa gobana sa vasileana lavata sa baṅara, si velavela la koasa

---

* **6:25** Sa padana si karua paoni.

si keke barikaleqe, “Kei toka nau qua baṅara,”
gua si asa.

²⁷ Meke olaṅa sa baṅara, “Be lopu toka nigo e
Zihova si goi, si nasa si kote boka ponigo rau?
Na ari gequ huiti na vaeni si rau? ²⁸ Sa sa
mua tinasuna?” Meke olaṅa sa barikaleqe, “Keke
rane si zama koa rau sa barikaleqe hie sapu kote
gania gami karua sa qua koburu, meke beto asa
si kote gania gami sa nana koburu pa koivugona
gua. ²⁹ Ke kina ia gami sa tuqu koreo meke hena
ia. Meke pa koivugona si zama ia rau si asa, pude
kina ia sa tuna koreo meke hena ia gua, ba tomea
sa si asa.”*

³⁰ Sipu avosia sa baṅara sapu gua asa, si daku
rikati sa sari nana poko, pude va dogoro nia sa
nana tinalotaṅa, meke dogoria rina tie sapu koa
tata koa sa gobana sa vasileana lavata, sapu poko
korapae nia sa sa poko baika. ³¹ Meke zama
si asa, “Kaqu ta kupa ruana se Ilaisa sa tuna e
Sapati. Kaqu va kilasa zonazonau e Zihova si
rau be lopu tavetia rau sapu gua asa, sipu lopu
ele opokaputu, sa popoa!” gua si asa. ³² Meke
garunia sa si keke tie pude turaṅa mae nia se
Ilaisa. Koa sa totošo hie si koa turaṅi Ilaisa pa
nana vetu sari kaiqa koimata pa vasileana saripu
la vari hopikae koa sa. Sipu lopu ele la kamo
sa tie paleke inavoso tanisa baṅara, si zama la
koari na koimata se Ilaisa, “Sa tie variva mate si
korapa garunu mae tie, pude va mate au si rau!
gua. Ego, pana mae kamo sa tani, si mi tukua sa
sasada pude lopu va nuquru mae ia si asa. Ura
sa baṅara mo telena si korapa ene luli mae pa

---

* **6:29** Diut 28:57; KTZ 4:10

mudina.” ³³ Meke sipu lopu ele va betoa sa sa nana zinama, si mae kamo mo sa baṅara meke zama, “E Zihova mo vata evaṅia sa tinasuna hie koa gita! Na vegua meke kaqu aqa seunae nia rau se Zihova?” gua si asa.

7

¹ Meke olaṅa se Ilaisa, “Mu avosia sapu gua zama nia e Zihova! Koasa totošo hie, rane vugo si kote boka holua gamu sa huiti leanana hola, sapu ka neṭa kilo mamatana, babe na bale, sapu ka onomo kilo mamatana pa Sameria, pa keke poata siliva hitekena mo,” gua si asa.

² Meke zama la koe Ilaisa sa ṅati palabatu sapu koa tata koasa baṅara, “Be guana e Zihova telena si garunu tonoto mae nia sa huiti, ba lopu kaqu boka ta evaṅa sapu gua asa!” Meke olaṅa se Ilaisa, “Leana, kote dogoria goi ta evaṅa si asa, ba namu lopu hite kaqu hena ia goi si keke vasi ginani,” gua.

Taluarae Taloa sari na Qeto Minate Varipera tadi pa Siria

³ Sari ka made tie saripu razai na minoho popoqu meke koa ta sigiti pa sadana sa goba pa Sameria, si vari zamai, “Na vegua ke kaqu aqa si gita tani, osolae kaqu mate?” ⁴ Loke ginuana si pude la pa korapana sa vasileana lavata, sina kote agoso mate si gita vasina, ba be koa tani si gita, ba kote mate tugo. Ke aria, mada la vasina pu koa sari na qeto minate tadi pa Siria, ba sapu kaleana hola si pude va mate gita ri, ba gina kote boka va toa gita rini,” gua si arini. ⁵ Ke

sipu podalae huporo sa popoa, si topue ene la si arini vasina sapu koa rina tinoni Siria, ba sipu kamoā rini sa vasina asa, si namu loke tie si koa vasina. ⁶ Meke va avavosaē i e Zihova sari na tinoni Siria, meke avosia rini sa mamalaiṅi guana keke qeto minate lavata, meke sari na hose na totopili varipera, meke balabala ia rini sapu sa baṅara tadi pa Izireli si ele valani poata sari karua baṅara tadi na tinoni Hitaiti meke tadi pa Izipi, pude mae razai si arini, gua ⁷ Ke koasa veluveluna tugo asa, si govete taloa dia sari na tinoni Siria. Veko pani rini sari na dia ipi, sari na hose na don'ki, meke doduru likakalae si veko pani guni tugo rini koasa vasina sapu koa ia rini.

⁸ Meke sipu kamoā ri ka made sa hukihukirina sa vasina sapu ele koa ia rina tie Siria, si nuquru la si arini koa keke ipi, meke henai na napoi rini saripu koa vasina, meke vagi rini sari na siliva, na qolo meke na poko saripu dogori rini, meke ene taloa meke la tomei rini; beto asa, si pule la pule meke la nuquru pa keke ipi, gua mo asa si tavetia rini. ⁹ Ba mumudi si vari zamai si arini, “Mada lopu tavetia sapu guahe! Na inavoso leana si koa koa gita, meke lopu kaqu kopu nia gita pude nada teleda. Meke be aqa nia gita, osolae kamoā munumunu meke tozia, si namu kote tava kilasa si gita. Aria, mada la kamahire, mada la tozi ni sari na palabatu nomadi tanisa baṅara!” gua si arini. ¹⁰ Ke taluarae taloa si arini vasina sapu koa sari na tie Siria, meke pule la pa Sameria, meke la tioki rini sari na tie kopu pa sasada, “Ele la vasina pu koa sari na tinoni Siria si gami, meke lopu dogoria na avosia gami

si keke tie, meke sari na hose na don'ki si korapa sidolo eko dia mo, meke veko pani guni tugo rini sari na ipi," gua si arini.

¹¹ Meke zama vura nia ri na tie kopu sa inavoso, meke ta tozi vurae koasa vetu tanisa baṅara. ¹² Sipu lopu ele kalalasa sa popoa, si tekulu pa nana teḡe sa baṅara meke zama i sa sari nana ṅati palabatu, "Maqu tozini gamu sa hiniva tadi na tinoni Siria! Gilania rini sapu ovia si gita, ke gua asa si sekesekei nia rini, meke veko pania sa vasina sapu koa ia rini, meke la tome koari na toḡere. Meke balabala ia rini sapu kote luaria gita sa vasileana lavata, meke hata ginani, meke kote tuḡe vagi gita rini, meke kote vagi karovia rini sa vasileana lavata pa dia kinopu," gua si asa.

¹³ Ba keke koari nana ṅati palabatu si zama, "Sari na tie hire pa vasileana si tata mate mo, gua mo rini pu ele ovia na mate. Aria mada garunu lani kaiḡa tie turani sari ka lima hose saripu koa hola koasa vasileana lavata hie, mada la dogoria sapu nasa si ta evaṅa," gua si asa. ¹⁴ Meke vizati rini si kaiḡa tie meke garunu lani sa baṅara koari karua totopili varipera meke tozi ni sa pude la dogoria sapu gua ta evaṅa, koari na ḡeto minate varipera tadi na tinoni Siria. ¹⁵ Meke ene luli mudi la i rini, meke kamo la gua tu pa Ovuku Zodani si arini. Meke pa doduru sirana la gua, si dogori rini sari na poko, meke sari na likakalae saripu veko pani rina tinoni Siria, sipu govete si arini. Beto asa, si pule mae koasa baṅara si arini, meke tozi nia. ¹⁶ Meke topue haḡala vura sari na tinoni, meke la vagi rini sari na likakalae vasina

pu koa rina tinoni Siria. Gua puta tugo sapu ele zama nia e Zihova, sapu sari na kiko huiti leanadi hola sapu ka neta kilo mamatadi meke na kiko bale sapu ka onomo kilo mamatadi si kote keke poata siliva mo hinoludi, gua.

¹⁷ Ego koasa totoaso asa si vekoa sa baṅara pa Izireli si keke nati palabatu tadi na qeto minate varipera, sapu hoke koa tata koasa pude kopu nia sa gobana sa vasileana lavata, ba puza nia nenedi rina tie vasina meke mate si asa, gua puta tugo sapu zama nia e Ilaisa, totoasona la dogoria sa baṅara si asa. ¹⁸ Pa totoaso asa si tozi nia Ilaisa sa baṅara, sapu pa koivugona si kote ta holuholue pa Sameria sa huiti leanadi hola sapu ka neta kilo mamatadi babe bale sapu ka onomo kilo mamatadi pa keke poata siliva mo hinoludi, gua. ¹⁹ Meke olaña sa nati palabatu pa vinaripera, “Be guana e Zihova telena si garunu toṅoto mae nia sa huiti, ba lopu kaqu boka ta evaṅa sapu gua asa!” meke olaña se Ilaisa, “Leana kote dogoria goi ta evaṅa si asa, ba namu lopu kote hite hena ia goi si keke vasi ginani,” gua. ²⁰ Meke kekeṅoṅo puta gua tugo asa si ta evaṅa koasa, sapu puza va mate nia nenedia ri na tie koasa gobana sa vasileana lavata sana si asa, gua.

8

Kekere Pule sa Barikaleqe Kokoana pa Sunemu

¹ Ego ele tozi nia Ilaisa sa barikaleqe pu kokoana pa Sunemu, sapu va toa pule ia sa sa tuna koreo, sapu na soṅe si korapa garunu

mae nia e Zihova koasa popoa, pa korapana ka zuapa vuaheni, ke pude kaḡu taluarae meke la koa pa kaiḡa vasina pule si asa meke sa nana kinoa tatamana.* ² Va tabea sa barikaleḡe sa nana tinozi meke taluarae; turani sa sari nana tatamana meke la koa ka zuapa vuaheni pa Pilisitia.

³ Pa vina betona sa zuapa vuaheni si kekere pule la pa Izireli si asa, meke la koasa baṅara pude tepa vagi pulea sa nana vetu meke na pepeso. ⁴ Sipu kamo la sa, si korapa vivinei koe Qehazi, sa nabulu te Ilaisa sa baṅara; hiva gilani sa baṅara sari na tinavete variva magasadi te Ilaisa. ⁵ Na totošo korapa vivinei nia e Qehazi sa totošo sapu va toa pule ia e Ilaisa si keke tie, si zama vura mae mo koasa baṅara sa barikaleḡe. Meke zama se Qehazi, “Qua baṅara, hie hokara mo sa barikaleḡe meke hie mo sa tuna koreo sapu va toa pulea e Ilaisa!” ⁶ Ke nanasa nia sa baṅara koa sa barikaleḡe sa vivinei meke va sosode ia sa, ke tiokia sa baṅara si keke ri kasa nana palabatu, meke tozi nia sa pude va pule i sari doduru gua pu tagoi sa barikaleḡe, somanae la sari doduru laedi gua ri doduru nana vuvua sapu vura koa ri nana inuma pa korapadi ri ka zuapa vuaheni pu taloa va seu si asa.

Sa Baṅara Beni Hadadi pa Siria meke se Ilaisa

⁷ La pa Damasikasi se Ilaisa koasa totošo sapu moho se Beni Hadadi sa baṅara pa Siria. Sipu avoso nia sa baṅara sapu koa nana vasina se Ilaisa, ⁸ si zama la koe Hazaelo, keke koari

---

* **8:1** 2 Baṅ 4:8-37

nana palabatu si asa, “Paleke la vinariponi koasa poropita, mamu tozi nia pude nanasia se Zihova pude gilania sapu vea kote magogoso tugo si rau koasa minoho hie ba vea?” ⁹ Ke suraṅi e Hazaelo koari ka made ṅavulu puta kameli sari doduru likakalae leleadī ta tavetedi pa Damasikasi meke la koe Ilaisa. Kamo la se Hazaelo meke zama, “Sa baṅara Beni Hadadi sa mua nabulu si garunu mae ni au pude nanasigo sapu kote magogoso koasa nana minoho si asa ba lokari?”

¹⁰ Olaṅa se Ilaisa, “Ele va dogoro nau e Zihova sapu kote mate si asa; ba la mamu la tozi nia sapu kote magogoso si asa.” ¹¹ Meke doṅo totoa e Ilaisa si asa meke pelara nia mata osolae kurekure tu se Hazaelo, beto si podalae kabo nana mo sa tie te Tamasa. ¹² Ke nanasia e Hazaelo, “Palabatu, na venagua ke kabo si goi?” Meke olaṅa se Ilaisa, “Sina tumae ni qua sari doduru ginugua kaleadi saripu kote tavete lani goi koa rina tinoni Izireli. Kote sulu pani goi dia bara ṅiṅiradi pa vasileana, seke va matei sari dia tie vaqura pa vedara, gona va mate ni sari dia koburu, meke kote hovai goi sari dia barikaleqe ari tiadi.”

¹³ Meke zama se Hazaelo, “Vegua meke kote boka ṅiṅira gua asa si rau? Sina loke laequ si rau.” Meke olaṅa se Ilaisa, “Ele vata dogoro nau e Zihova sapu kote na baṅara pa Siria si agoi,” gua si asa.*

¹⁴ Beto asa, pule la koe Beni Hadadi se Hazaelo, meke nanasia sa baṅara, “Sa gua si tozia Ilaisa?”

---

* **8:13** 1 Baṅ 19:15

“Tozi nau sa sapu kote magogoso mo si goi,” olana gua se Hazaelo. ¹⁵ Ba pa koivugona si vagia e Hazaelo si keke nobi, poṅa va boboso nia kolo sa, meke nobi va ṅaṅaha mate pania sa sa baṅara. Meke e Hazaelo si baṅara hobeas se Beni Hadadi pa Siria.

*Zehoramu sa Baṅara pa Ziuda
(2 Koronikolo 21:1-20)*

¹⁶ Pa vina lima vuaheni koasa binaṅara te Zoramu sa tuna koreo e Ehabi sa baṅara pa Izireli, si tava baṅara pa Ziuda se Zehoramu sa tuna koreo e Zehosapati. ¹⁷ Totoso tava baṅara si asa si tolonavulu rua vuahenina, meke ka vesu vuaheni si koa baṅara si asa pa Zerusalem. ¹⁸ Lulia sa sa hahanana kaleana tanisa baṅara Ehabi, meke gua tugo sari na baṅara pulē pa Izireli, sina haba ia sa sa tuna vineki e Ehabi. Tavete va kaleana si asa pa kenuna Zihova, ¹⁹ ba lopu hiva huaria e Zihova si pa Ziuda, sina va tatara nia Sa koasa Nana nabulu se Devita, sapu sa tutina sa si kaqu koa baṅara ninae rane ka rane.*

²⁰ Totosona koa baṅara se Zehoramu, si kana ia Edomu se Ziuda, meke etulu pania rini sa binaṅara Ziuda meke va turua rini sa dia baṅara.*

²¹ Ke taluaras se Zehoramu meke la pa Zaira, turani sa sari doduru nana totopili varipera. Pa Zaira, si la ari pa Edomu meke vari dikue nia vasina si asa meke sari nana totopili varipera. Boṅina asa si podepodekae sisigiti meke boka govete vura si asa meke sari nana koimata koari

* **8:19** 1 Baṅ 11:36   * **8:20** Zen 27:40

na totopili varipera, meke hurakatae lamae sari nana qeto minate la pa hopeke dia vetuvetu. ²² Podalae tugo pa totoaso asa si turu eke se Edomu koari pa Ziuda. Koasa totoaso tugo asa si varipera la tugo sa vasileana lavata pa Libina pude lopus koa pa kauruna sa binaṅara Ziuda.

²³ Doduru ginugua pule saripu evaṅi e Zehoramumu si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Ziuda*. ²⁴ Mate se Zehoramumu meke ta pomunae koasa popomunuana baṅara koasa vasileana lavata te Devita, meke e Ahazaea sa tuna koreo si baṅara hobeas si asa.

Ahazaea sa Baṅara pa Ziuda
(2 Koronikolo 22:1-6)

²⁵ Pa vina manege rua vuahenina sa binaṅara te Zoramumu sa tuna koreo e Ehabi sapu baṅara pa Izireli, si tava baṅara pa Ziuda se Ahazaea sa tuna koreo e Zehoramumu. ²⁶ Hiokona rua vuahenina se Ahazaea totoaso tava baṅara si asa pa Ziuda, meke keke vuaheni si koa baṅara si asa pa Zerusalemama. Atalaea sa tinana sa, sina tuna vineki sa baṅara Ehabi meke e Ehabi si na tuna e Omiri, sa baṅara pa Izireli. ²⁷ Koa gua sapu haba ia sa si keke tuna vineki pa tutina Ehabi si lulia Ahazaea sa hahanana kaleana tanisa, meke tavete va kaleana pa kenuna e Zihova, gua tugo sapu tavetia rina tatamana te Ehabi.

²⁸ Somana se Ahazaea sa baṅara pa Ziuda koe Zoramumu sa baṅara pa Izireli pude raza ia sa baṅara Hazaelo pa Siria. Sari qeto minate hire si kamo varipera pa Ramoti Qileadi meke bakora se Zoramumu. ²⁹ Kekere pule la pa vasileana lavata

pa Zezireli si asa pude va ibua sa bakorana, meke la hopiki nia e Ahazaea vasina.

9

Tava Madi se Zehu Pude na Baṅara pa Izireli

¹ Koasa totoaso asa si tioko vagi ia e poropita Ilaisa si keke poropita vaqurana meke zama ia sa, “Va namanama mamu la pa Ramoti Qileadi. Palekia sa piga oela hie, ² meke pana kamo goi vasina doṅo hata ia se Zehu, sa tuna koreo e Zehosapati sa tuna e Nimisi. Vagi la nia pa keke lose ekeina seu koari nana baere, ³ mamu zoropo la nia pa batuna sa oela hie, mamu zama, ‘Gua hie si zama nia e Zihova: va madi igo Arau, pude na baṅara pa Izireli.’ Beto asa si mamu tukelia sa sasada, mamu haqala taloa, lopu aqa.”

⁴ Ke la pa Ramoti Qileadi sa poropita vaqura. ⁵ Vasina dogori sa sari na palabatu tana qeto minate varipera, korapa vivinei dia si arini. Zama si asa, “Palabatu, hiva tozi nigo rau si keke inavoso tamugoi.”

Nanasa se Zehu, “Esei koa gami si gunia goi?”

“Koa goi palabatu,” olaṅa gua si asa. ⁶ Ke nuquru pa lose sari karua meke la sa poropita vaqurana meke zoropo nia oela sa batuna e Zehu meke zama ia sa, “Gua hie si zama nia e Zihova, sa Tamasa pa Izireli, ‘Va madigo Rau pude na baṅara tadi na Qua tinoni pa Izireli.*”

⁷ Kaqu huara pania agoi sa vetu te Ehabi, sa mua palabatu, pude Maqu va kilasia Rau se Zezibelo sapu va matedi sari na Qua poropita meke ari

---

* 9:6 1 Baṅ 19:16

kaiḡa Qua nabulu pule. ⁸ Sa doduruna sa vetu te Ehabi si kaḡu puzulu. Kaḡu vagi pani Arau koe Ehabi doduru koburu koreo pa nana tatamana, vaquradi babe koadi. ⁹ Sa tuti tanisa si kote tavete gunia Rau sa tuti tanisa baṅara Zeroboami pa Izireli meke Basa sa baṅara pa Izireli. ¹⁰ Lopu kaḡu ta pomunae se Zezibelo; kote gania rina siki koasa popoa Zezireli sa tinina sa,” gua si asa. Beto asa si taluarae pa lose meke govete taloa sa poropita vaqurana.*

¹¹ Pule la koari nana palabatu varipera se Zehu, meke nanasa ia arini, “Leana mo sari doduru ginugua? Na sa si hiva nia sa tie ilipunanana sana koa goi?”

“Gilania mia gamu sapu hiva nia sa,” olaṅa gua se Zehu.

¹² “Lokari, lopu gilania gami!” gua si arini. “Tozini gami na sa si zama nia sa!”

“Tozi nau sa sapu tozi vura nia e Zihova, ‘Va madi igo Rau na baṅara pa Izireli,’ gua.”

¹³ Lopu sana ivara ni rina palabatu sari na dia poko koari na halehaleana pude turu koari na poko se Zehu. Meke Ivui rini sari na buki, meke kukili, “Baṅara, se Zehu!” gua si arini.

Tava Mate se Zoramu sa Baṅara pa Izireli

¹⁴⁻¹⁵ Kuhana nia Zehu se Zoramu sa baṅara, sapu koa pa Zezireli vasina sapu la koa sa pude va ibui sari na bakorana saripu vagi sa koasa vinaripera pa Ramoti Qileadi koe Hazaelo sa baṅara pa Siria. Ke zamai Zehu sari nana palabatu pa vinaripera, “Be pa kalina taqarau si

* **9:10** 1 Baṅ 21:23

gamu, si kopu nia pude loke tie si lopoto vura taloa pude la totozi koarini pa Zezireli.” ¹⁶ Meke suraṅa si asa koasa nana totopili varipera meke topue la pa Zezireli. Se Zoramu si lopu ele tata magogoso, meke koa nana tugo vasina sa baṅara Ahazaea pa Ziuda pu la hopiki nia.

¹⁷ Dodogorae sa tie kopu koasa vetu kopu pa Zezireli sipu korapa mae pa seu se Zehu meke sari nana tie, meke kukili vura si asa, “Kaiqa tie si dogori rau korapa mae pa hose!” gua.

Olaṅa hobe la se Zoramu, “Garunu la nia si keke tie pa hose pude gilania sapu mae pa binule sari, ba vegua?” gua. ¹⁸ Vura la sa tie koi hose meke la tutuvia sa se Zehu meke zama, “Hiva gilania sa baṅara sapu mae pa binule si agoi, ba vegua?”

Olaṅa se Zehu, “Lopu mua ginugua goi si asa! Luli mae pa mudiqu.”

Meke totozi sa tie kopu pa Zezireli sapu sa tie paleke inavoso ele kamo la ba lopu kekere pule. ¹⁹ Ke garunu la nia sa baṅara sa vina rua tie pule pa hose, sapu la nanasa pule tugo, “Zama sa baṅara, ‘Mae pa binule si goi, ba vegua?’”

Olaṅa se Zehu, “Lopu mua ginugua goi si asa! Luli mae pa mudiqu.”

²⁰ Meke totozi pule tugo sa tie kopu sapu sa tie paleke inavoso si la tutuvia sa puku tie ba lopu kekere pule tugo. Meke zama pule si asa, “Sa koimata tanisa puku tie si koi pa nana totopili varipera guana tie ilipunanana, namu gua puta e Zehu!”

²¹ “Va namanama ia sa qua totopili varipera,” garunu gua sa baṅara Zoramu. Tavetia rini,

meke hopeke koi vura sari karua baṅara Ahazaea, pa dia totopili varipera, pude tutuvia se Zehu. Tutuvia rini koasa boku pepeso te Neboti. ²² Meke sipu tutuvia Zoramu se Zehu, si zama se Zoramu, “Mae pa binule si agoi ba vegua?”

Meke olaṅa si asa, “Loke binule si kaqu ta evaṅa. Koa gua koasa vina hinokara pa tomate meke vinahesi beku sapu korapa ta evaṅa sapu podalae ni e Zezibelo sa tinamu.”

²³ Kukili se Zoramu, “Ahazaea, na sineke-sekei!” meke va kekere pulea sa sa nana totopili varipera meke govete. ²⁴ Vagia Zehu sa nana bokala, meke pa doduru nana niniraṅira si gona nia sa sa tupi meke la soto pa mudina e Zoramu meke nuḡuru pa bulona. Hoḡa mate pa nana totopili varipera se Zoramu. ²⁵ Meke zama la se Zehu koe Bidika sa nana palabatu varitokae, “Vagia sa tinina, mamu oki la nia koasa inuma vaeni sapu te Neboti. Mu balabala ia sipu koi lulia gita kara pa totopili se Ehabi sa tamana e Zoramu, meke zama lani e Zihova sari na zinama hire koe Ehabi: ²⁶ ‘Norae dogoria Rau sa vina matena e Neboti meke sari na tuna koreo sa. Meke va tatara nigo Rau sapu pa nana inuma tugo tani si kote va kilasigo Rau.’” Tozi nia e Zehu sa nana palabatu varitokae, “Vagia sa tinina e Zoramu, mamu oki la nia pude va gorevura ia sa vina tatara te Zihova.”*

Tava Mate se Ahazaea sa Baṅara pa Ziuda

²⁷ Dogoria Ahazaea sa baṅara gua sapu ta evaṅa ke govete pa nana totopili varipera si asa

---

* 9:26 1 Baṅ 21:19

la gua koasa vasileana nomana pa Beti Haqani. Meke hadu lulia e Zehu, meke zama si asa, “Va matea tugo!” guni Zehu sari nana tie, meke va bakora ia rini sipu korapa koi sage la nia sa sa nana totopili varipera koasa sirana sage la gua pa Quru, tata koasa vasileana nomana pa Ibileami. Ba bokaboka meke hola la si asa osolae kamo sa sa vasileana lavata pa Meqido; vasina si mate sa. ²⁸ Paleke pule la nia ri nana palabatu pa Zerusalema sa tinina sa meke pomunu nia koasa popomunuana baṅara koasa vasileana lavata te Devita.

²⁹ Tava baṅara pa Ziuda se Ahazaea pa vina manege eke vuahenina sa binaṅara te Zoramumu pa Izireli sapu sa tuna Ehabi.

Tava Mate sa Kalaho Zezibelo

³⁰ Meke la kamo pa Zezireli se Zehu. Na ele avoso ni tu e Zezibelo gua sapu ta evana ke va tana isumata meke suti sa sari kaluna, meke turu titiro gore pa sirana koasa vuidana sa vetu baṅara. ³¹ Sipu nuquru pa sasada se Zehu, si zama la si asa, “Agoi Zimiri!* Agoi pu va matea sa mua baṅara! Sa si mae nia goi tani?”

³² Doṅo sage la se Zehu meke kukili, “Esei si pa qua kalina?” Karua babe ka neta palabatu koari na tie kopu koasa vetu baṅara si doṅo gore la koasa pa vuida, ³³ meke zama la i e Zehu, “Oki gore nia se Zezibelo!” Ke oki gore nia rini, meke kaiqa eharana sa si kasuru la pa goba meke koari na hose totoṅo netia rina totopili varipera te

---

* **9:31** E Zimiri si keke palabatu varipera pa Izireli pu va matea sa nana baṅara pude hobe. Mi doṅo la pa 1 Baṅ 16:8.

Zehu sa tinina. ³⁴ Meke nuḡuru se Zehu pa vetu baṅara meke la hena na napo nana. Beto si zama si asa, “Palekia sa barikaleḡe ta leveina sana, mamu la pomunu nia; ura na tuna na baṅara si asa.” ³⁵ Ba sari na tie pu vura la pude pomunia si lopu dogoria keke vasi tinina, ba na herahera batuna mo, meke sari na susuri kakarutu limana na susuri petapetala nenena. ³⁶ Pule la meke tozi nia rini sapu gua asa koe Zehu, meke zama si asa, “Hiera sa vina gorevurana sa zinama te Zihova, sapu zama nia Sa koe Ilaiza sa nana nabulu, ‘Kaḡu gania rina siki koasa popoa pa Zezireli sa tinina e Zezibelo,’ gua.* ³⁷ Sari na kukuru tinina sa pu koa hola si kote guana bonidi rina kurukuru name, pude kaḡu loke tie kote boka doṅo gilana ni,” gua.

10

Tava Mate sari na Tutina e Ehabi

¹ Ka zuapa ṅavulu puta sari tuna koreo e Ehabi sa baṅara saripu koa koasa vasileana lavata pa Sameria. Kuberi Zehu sari leta la koari doduru koimata koasa vasileana lavata, koa rina tie koadi, meke koa rini pu kopu ni sari na tuna e Ehabi. Gua hie sa kinubekubere: ² “Pana vagia gamu sa leta hie, gamu pu lalae ni sari na tuna sa baṅara, meke koa pa mia ṅiniraṅira sari na totopili varipera, sari na hose, tiṅitona varipera, meke sari na vasileana lavata pu ta baradi, ³ si mamu vizatia sa tie pu garona koa rina tuna sa baṅara, mamu va baṅaria, mamu varipera pude lavelave nia.”

---

* 9:36 1 Baṅ 21:23

⁴ Tarazuzu sari na koimata pa Sameria, “Ari baṅara Zoramu meke baṅara Ahazaea ba lopu boka ia se Zehu, si vea meke kote boka tu si gita?” gua si arini. ⁵ Ke sari na palabatu nomadi koasa vetu baṅara meke sari na koimata koasa vasileana lavata, turaṅae sari na tie koadi meke sari na tie pu kopu ni sari na tuna Zoramu, si garunu la nia koe Zehu sa inavoso hie, “Na mua nabulu si gami meke namanama si gami pude tavetia gua sapu zama nia goi, ba lopu kaṅu va baṅaria gami si keke tie. Mu tavetia goi gua sapu leana pa mua binalabala.”

⁶ Kuberia Zehu sa leta vina rua la koa rini, “Be pa kalina taṅarau si gamu, meke kote luli gamu sari qua hiniva, si mi paleke mae ni koa rau pa Zezireli sari batudi rina tuna e Ehabi pa totošo gua tugo hie pa rane vugo.” Koa pa kinopu tadi na tie koadi pa Sameria, si ka zuapa ṅavulu puta tuna e Ehabi, pu va nomai rini. ⁷ Sipu vagia rini sa leta te Zehu, si va matei rina koimata sari ka zuapa ṅavulu puta tuna e Ehabi. Voi i rini sari batudi koari na huneke meke garunu lani koe Zehu pa Zezireli.

⁸ Sipu tozi nia rini se Zehu sapu ele ta paleke mae sari na batudi ri na tuna e Ehabi, si tozi ni sa pude veko paṅaha ni pa karua kobi pa sasadana sa vasileana lavata meke pude ta veko vasina osolae kamoā munumunu koivugona. ⁹ Pana munumunu si vura la pa sasada si asa meke zama koa rina tie pu koadi vasina, “Arau sa tie pu kuhana nia meke va matea se Zoramu sa baṅara. Lopu kaṅu ta zutu nia gamu sapu asa. Bā esei va matei sari doduru hire? ¹⁰ Mi gilania sapu

sari doduru zinama te Zihova, koari guguadi rina tuna e Ehabi si kote gorevura. Ele evaṅia e Zihova gua sapu va tatara nia sa koe Ilaiza sa Nana poropita.”¹¹ Meke va mate i tugo e Zehu sari doduru turaṅana e Ehabi saripu koadi pa Zezireli, meke sari doduru nana palabatu, baere soti, meke sari na hiama; lopu keke si tava toa.*

Tava Mate sari Turaṅana Ahazaea sa Baṅara

¹² Taluarae pa Zezireli se Zehu pude la pa Sameria. Koasa inene la koasa vasina sapu ta pozae “Putaputana Tadi na Sepati,”¹³ si tutuvi sa si kaiṅa turaṅana Ahazaea sa baṅara pa Ziuda meke nanasi sa, “Ari sei si gamu?”

Meke olaṅa si arini, “Turaṅana e Ahazaea. Korapa la gua pa Zezireli si gami pude vata dogoro nia sa mami pinamaṅa koa ri na koburu te Zezibelo sa Kalaho meke koari doduru tatamana baṅara.”¹⁴ Tozi ni Zehu sari nana tie, “Tuṅe vagi!” Harupu vagi rini, meke va mate i rini tata koasa pou vasina. Ari ka made ṅavulu rua tie vinarigaraedi meke lopu keke si toa.

Sari Doduru Turaṅana Koa Holadi e Ehabi si Tava Mate

¹⁵ Topue pule se Zehu, meke pa nana inene la si tutuvu ia sa se Zonadabi sa tuna koreo e Reḱabi. Hapahapa nia e Zehu si asa meke zama si asa, “Gita kara si keke nada binalabala, ba vegua kote zuka au goi?” gunia sa.

Olaṅa se Zonadabi, “Kote zuka igo rau,”

“Mae nia limamu pude gua,” olaṅa la gua se Zehu. Vari tuṅei lima sari karua meke ovulu

---

* **10:11** Hoz 1:4

va suraṅia e Zehu si asa koasa nana totopili variperā, ¹⁶ meke zama, “Mae luli au, mamu dogoria telemu gua sapu pamaṅa guni nia rau se Zihova.” Meke koi varigara la sari karua pa Sameria. ¹⁷ Sipu kamo ri kara vasina si va matei e Zehu sari doduru turanaṅa e Ehabi, lopu keke si tava toa. Hiera gua sapu ele zama nia e Zihova koe Ilaiza sapu kote ta evaṅa.

Mate saripu Vahesihesi La koasa Tamasa Beolo

¹⁸ Tioko varigara ni e Zehu sari na tinoni pa Sameria meke zama, “Sa baṅara Ehabi si vasina hite mo sa nana ninabulu la koasa tamasa Beolo, ba arau si kote hola la tu. ¹⁹ Tioko varigara ni sari doduru poropita te Beolo, sari doduru pu arona meke sari doduru nana hiamā. Loke tie si kaqu koa hola; kaqu tavetia arau si keke vinukivukihi nomana la koe Beolo, meke asa pu lopu somana si kaqu tava mate.” Ba hie sina sinekesekei te Zehu pa sirana gua pude va matei sari doduru tie pu arona se Beolo. ²⁰ Meke zamai e Zehu, “Vizatia si keke rane tana vahesina e Beolo!” Meke ta tozi vura si hie, ²¹ meke va ene zinama se Zehu koari doduru popoa pa Izireli. Mae beto sari doduru pu vahesia se Beolo; lopu keke arini si va sasanae pude mae. Nuquru beto si arini koasa zelepade te Beolo, podalae pa keke hukihukirina duta la pa keke kalina. ²² Meke tozi ni e Zehu sari na hiamā pu kopudi rina poko hopedi pude paleke vura ni meke valani koa ri na tie vahesi. ²³ Beto asa, si nuquru la telena pa zelepade se Zehu turanaṅa sa se Zonadabi, tuna koreo e Rekabi, meke zama koa ri na tie vasina,

“Kopu nia pude sari na tie arona mo e Beolo si koa tani meke loke tie pu vahesina se Zihova si somana.” ²⁴ Meke nuḡuru la si ari karua Zonadabi pude la veko vina vukivukihi va uḡuḡu la koe Beolo. Ka vesu ṅavulu puta sari na tie kopu pu va turui sa pa sadana sa zelepade, meke ele zamai sa, “Kaḡu va matei gamu sari doduru tie hire; be keke koa gamu si va taloa ia si keke si kote nana tinoa lipu nia sa!”

²⁵ Beto tugo va hokotia e Zehu sa nana vina vukivukihi, si zama la koa ri na tie kopu meke na palabatu si asa, “Nuḡuru la mamu va mate betoi; lopu va govete hokaria si keke!” Tuḡei ri dia magu varipera meke nuḡuru la meke va mate betoi rini, meke ririhi vura ni rini pa sada sari na tinidia. Meke tiḡe nuḡuru hola la tu pa korapana hokara sa lose hopena tanisa zelepade, ²⁶ meke paleke vura nia sa vina tigonon hope sapu koa vasina, meke sulua. ²⁷ Ke huaria rini sa vina tigonon hope meke sa zelepade, meke ilirae nia na vetu eneneana rini sa zelepade kamo pa rane ṅinoroi.

²⁸ Ke va mate pania e Zehu sa vinahesina e Beolo pa Izireli. ²⁹ Ba sapu asa telena si keha lulia sa sa sinea te Zeroboami sa baṅara, sapu turaṅa nuḡuru nia pa sinea sa popoa Izireli pa vinahesina sa bulumakao qolo tunana sapu va turua sa pa Betolo meke pa Dani.* ³⁰ Zama se Zihova koe Zehu, “Ele tavete lani goi koari tuna e Ehabi sari doduru gua pu hiva nigo Rau pude taveti. Ke zama atu si Rau sapu sari na tutimu,

---

* **10:29** 1 Baṅ 12:28-30

kamo pa vina made sinage, si kote baņara pa Izireli.” ³¹ Ba lopu va tabei e Zehu pa doduru bulona sari na tinarae te Zihova, sa Tamasa pa Izireli; ba lulia tu sa sa kineha te Zeroboami, sapu turana lani sari na tie pa popoa Izireli pa sinea.

Sa Minate te Zehu

³² Koasa totoso asa si podalae va hiteke gorea e Zihova sa volosona sa popoa Izireli. E Hazaelo sa baņara pa Siria si raza vagi sari doduru voloso popoa te Izireli, ³³ pa kali gasa rimatana sa Zodani, kamo la gua tu pa kali la gua koasa vasileana nomana pa Aroere pa Ovuku Anoni. Somana voi sari na popoa pa Qileadi meke Basani, vasina koa sari na butubutu te Qadi, Rubeni, meke Manase pa kali gasa rimata Zodani.

³⁴ Doduru pule gua pu taveti e Zehu, turanae la sari nana tinavete mataqaradi, si ta kubere pa *Buka Tinozi tadi na Baņara pa Izireli*. ³⁵ Mate meke ta pomunae pa Sameria si asa, meke se Zehoehazi baņara hobeas si asa. ³⁶ Koa baņara pa Sameria se Zehu pa popoa Izireli ka hiokona puta vuaheni.

11

Atalaea sa Baņara Maqota pa Ziuda (2 Koronikolo 22:10 kamo hinia 23:15)

¹ Totoso gilania e Atalaea sapu ele mate sa tuna, si garuni sa sari nana tie pude va matei sari doduru tie koasa tatamana binaņara pa Ziuda. ² Telena mo e Zoasi sa tuna e Ahazaea si lopu tava mate. Tata hokara tava mate turanae

koari kaiḡa, ba harupia e Zehosiba, sa vavenena, sapu na tuna barikaleḡe sa baṅara Zehoramū, meke na tasina karokarovo e Ahazaea. Vagia sa si asa meke sa nana tie kopu meke la va koa i pa lose putaputana pa Zelepade, vasina va tome ia sa se Zoasi koe Atalaea, pude mani lopu tava mate. ³ Kopu nia e Zehosiba sa koreo pa korapana ka onomo vuaheni meke tome ekoa mo sa pa korapa Zelepade, totošo korapa tuturana sa baṅara maḡota^d, se Atalaea, pa binanara Ziuda.

⁴ Ba pa vina zuapa vuaheni si tioki e Zehoiada, sa hiamā, sari na ṅati palabatu tanisa puku tie kopu tanisa baṅara meke na tie kopu tana vetu baṅara, meke tozi ni sa pude mae pa Zelepade, vasina variva ego nia rini meke tokotokoro koasa hiniva pu mizia sa pude tavetia. Beto asa si va dogoro ni sa se Zoasi sa tuna e Ahazaea sa baṅara, ⁵ meke poni ni sa sari vina turu hire: “Pana mae gamu pude kopu pa rane Sabati, keke pukuna gamu si kaḡu kopu nia sa vetu baṅara; ⁶ keke pukuna si kote turu kopu koasa sasada Sure, meke keke pukuna pule si kote turu kopu koasa sasada pa mudina sa pukuna vina rua pu kopu pa Zelepade. ⁷ Sari karua pukuna saripu magogoso pa rane Sabati si kaḡu turu kopu pa Zelepade pude va sareia sa baṅara. ⁸ Kaḡu tuḡe magu varipera si gamu meke koa kapae koe Zoasi sa baṅara be pavei si ene la sa. Asa pu tata atu koa gamu si kaḡu tava mate.”

⁹ Va tabea rina palabatu sa vina turu te Zehoiada meke turaṅa mae ni ri koasa sari dia tie, arini pu kote magogoso meke arini pu mae podalae tavetavete pa rane Sabati. ¹⁰ Vala ni

Zehoiada koari na koimata sari na hopere na lave te Devita saripu ta kopue koasa Zelepade, ¹¹ meke va koa ni tie tuḡe vedara sa sa vari kalina meke pa kenuna sa Zelepade pude lavelave nia sa baṅara. ¹² Meke turana vura nia e Zehoiada se Zoasi, va hake nia toropae baṅara sa si asa, meke vala nia sa sa buka kinubekubere tana tinarae te Zihova. Beto si tiḡe tava madi meke ta velavela vurae sapu baṅara se Zoasi. Sari tie si popohara ni limadia meke velavela, “Mani toa va gelenae sa baṅara!” gua.

¹³ Avosia Atalaea sa baṅara maḡota sa vevehe pu tavetia rina tie kopu meke sari na tie, ke tuturei sigiti la si asa pa Zelepade te Zihova, vasina koa sa vinarigara. ¹⁴ Vasina dogoria sa sa baṅara vaḡura, turu nana pa vari korapadi rina tie kopu koasa sasada nuḡuru pa Zelepade, lulia tugo sa hahanana pu hoke ta tavete. Vari likohae nia rina palabatu na tie ivu buki, meke kukili ḡetuḡetu sari na tie, meke ivui rini sari na buki. Ta naziri se Atalaea meke sira rikati sa sari nana poko meke kukili, “Sinekesekei! Sinekesekei!” gua.*

¹⁵ Lopu hiva nia e Zehoiada pude va matea se Atalaea pa korapana sa varivarigarana pa Zelepade, ke tioko la i sa sari na koimata tie varipera meke zama, “Turana vura nia pa vari korapadi ri na tokele tie kopu, meke sarini pu hiva toka nia si mamu va matei.” ¹⁶ Tuḡe vagia rini, meke turana la nia rini koasa vetu baṅara, meke pa Sasada Hose, vasina si va matea rini si asa.

---

* **11:14** 2 Baṅ 23:3

Vina Turu Vaqurana te Zehoiada
(2 Koronikolo 23:16-21)

¹⁷ Tavetia e Zehoiada sa hiama koa sa baṅara Zoasi meke sari na tinoni si keke vinariva egoi koe Zihova pude na tinoni te Zihova si arini; tavetia tugo sa sa vinariva egoi pa vari korapadi rina tinoni meke sa baṅara. ¹⁸ Meke tiqe la huara gore nia rina tinoni sa Zelepade te Beolo; seke va umumia rini sa hope meke sari na beku, meke va mate ia rini se Matani, sa hiama te Beolo pa kenudi ri na hope.

Beto si vekoi e Zehoiada pa Zelepade te Zihova sari na tie kopu, ¹⁹ meke tiqe turana sa, meke sari na palabatu nomadi, sari na tie kopu tanisa baṅara, meke sari na tie kopu koasa Zelepade, se Zoasi sa baṅara. Turana la nia rini koasa vetu baṅara meke tokele luli sari doduru tinoni. Nuquru gua koasa Sasada Tie Kopu tanisa baṅara se Zoasi meke la vagia nana lolomo koasa habohabotwana baṅara. ²⁰ Qetuqetu hola sari doduru tinoni, meke noso sa vasileana, sina ele tava mate pa vetu baṅara se Atalaea.

²¹ Zuapa vuahenina se Zoasi totošo tava baṅara si asa pa Ziuda.

12

Zoasi sa Baṅara pa Ziuda
(2 Koronikolo 24:1-16)

¹ Pa vina zuapa vuaheni sa binaṅara te Zehu pa Izireli si tava baṅara pa Ziuda se Zoasi, meke koa tuturana ka made navulu puta vuaheni pa Zerusalemā si asa. Sa tinana sa si e Zibia koasa vasileana lavata pa Biasiba. ² Taveti sa gua sapu

tonoto pa dinono te Zihova pa doduruna sa nana tinoa, sina totoli nia e Zehoiada sa hiamā. ³ Ba lopu ta huara sari na vasidi tana vahesi tamasa huporodi koari na togere, ke korapa la sari na tie pude va vukivukihi na va uququ oto huda huana lea vasina.

⁴ Tioki e Zoasi sari na hiamā meke tozi ni sa pude va naḡiti sari na vinariponi poata pu ta paleke mae pa Zelepade: sari na takisi tanisa Īpi Hopena tana hopeke tie, sa poata pude holu va gorevura ia gua sapu tokotokoro vekoa sa tie, meke gua tugo saripu ta veko pa hiniva soti tanisa tie.* ⁵ Sari hopeke hiamā si kaqu va tanai sari doduru poata pu ta paleke mae koa rini pu va tana i sa, meke kote ta tavetavetae sari na poata pa tinuvaka pulena sa Zelepade.

⁶ Ba koasa vina hiokona neta vuahenina sa binaṅara te Zoasi si loke tinavete si tavetia rina hiamā koasa Zelepade. ⁷ Ke tioko vagia sa se Zehoiada meke sari kaiḡa hiamā pule meke nanasi sa, “Na vegua ke lopu tuvakia gamu sa Zelepade? Podalae kamahire si lopu kaqu vagi na kopuni gamu sari na poata pu vagi gamu koari na tie kopu vinariponi poata; kaqu va mae i gamu saripu ele ta vagidi, pude boka ta tavete sa tinuvakana sa Zelepade.” ⁸ Va egoa rina hiamā sapu gua asa meke va egoa tugo rini sapu pude lopu kaqu tuvakia rini teledia sa Zelepade, ba va karovo la nia sa poata koari na tie tavetavete pude taveti sari na tinuvaka pa Zelepade.

⁹ Meke vagia e Zehoiada si keke bokese no-mana, tavete nia lopa sa sa tukutukuna, meke

---

* 12:4 Ekd 30:11-16

veko kapae nia sa pa hope sa bokese; pa kali matao pana ene nuquru sari na tie pa Zelepade. Sa hiama pu kopu pa totoaso asa si kote voi i pa bokese sari na vinariponi pu vekoi rina tie pu mae vahesi koasa Zelepade te Zihova. ¹⁰ Pana be soku sari poata pa bokese, si kote mae vagi meke varigara ni na nae i sa tie kubekubere tanisa baṅara meke sa nati hiama, meke voi i pa bokese. ¹¹ Mudina ta kubere gore sa padana sa poata, si kote vala ni rini koari na koimata pa tinavete koasa Zelepade sari na siliva. Sari na poata arini si kote tabara ni rini koari na kamada, na tie kurikuri, ¹² sari na tie va namanama patu, meke sari na tie peqopeqo patu na holu ni labelabete na patu tana tuvatuva, meke holu i sari doduru ginugua pule pu ta hivae. ¹³ Loke poata arini si ta vala pude tabari sari na tinavete besini siliva, sari na besini boronizi pude tana sisiruana ehara, meke sari na buki, babe sari na nepihina sa zuke, babe kaiqa likakalae pule tanisa Zelepade pu ta tavete siliva babe na qolo. ¹⁴ Doduru si ta vala beto pude tabari sari na tie tavetavete meke holu ni likakalae pu ta hivae pude tavetavete ni koasa tinuvatuva. ¹⁵ Sari na koimata pa tinavete si ta ronuedi, ke lopu ta okorae si pude hata ia vea ene gua sa poata.* ¹⁶ Sari na poata ta vagi koa rina lipulipu meke vina vukivukihi tana sinea na hinerehere si lopu ta voi koasa bokese; na dia rina hiama.*

¹⁷ Pa totoaso asa si rapatia Hazaelo sa baṅara

---

* 12:15 2 Baṅ 22:7 * 12:16 Liv 7:7

pa Siria sa vasileana lavata pa Qati meke vagia sa; beto si balabala ia sa pude rapatia si pa Zerusalemā. ¹⁸ Vagi e Zoasi sa baṅara pa Ziuda sari doduru vinariponi pu vekoi ari Zehosapati, Zehoramū, meke e Ahazaea koe Zihova, gua tugo sari nana vinariponi telena meke sari doduru qolo koari na vekovekoana poata koasa Zelepade meke sa vetu baṅara, meke garunu vala betoi sa guana nana vinariponi koe baṅara Hazaelo, ke turaṅa taloa nia Hazaelo sa nana qeto minate varipera, taluarāe pa Zerusalemā.

¹⁹ Doduru pule pu evaṅi e Zoasi sa baṅara si ta kubere veko pa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Ziuda*.

²⁰⁻²¹ Kuhana nia ri na palabatu nomadi te Zoasi si asa, meke karua koari kasa, ari Zozaka sa tuna koreo e Simeati meke e Zehozabadi sa tuna koreo e Soma, si va matea si asa pa Betimilo koasa sirāṅa gore la gua pa Sila. Ta pomunae se Zoasi koasa popomunuana baṅara koasa vasileana lavata te Devita, meke baṅara hobe se Amazaea sa tuna koreo.

13

Zehoehazi sa Baṅara pa Izireli

¹ Pa vina hiokona ṅeta vuahenina sa binaṅara te Zoasi sa tuna koreo e Ahazaea sapu baṅara pa Ziuda, si tava baṅara pa Izireli se Zehoehazi sa tuna koreo e Zehu, meke ka manege zuapa vuaheni si koa si asa pa Sameria meke tuturaṅa pa Izireli. ² Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova si asa, gugua tugo e Zeroboami sa tuna Nebati pu turaṅa lani sari na tie Izireli pa

sinea; lopu boka luara pani Zehoehazi sari nana hahanana kaleadi. ³ Ke bugoro ni e Zihova sari na tie Izireli, meke va malumia Sa se Hazaelo sa baṅara pa Siria meke se Beni Hadadi sa tuna koreo pude va kilasa pilipule i. ⁴ Meke tiqe varavara la koe Zihova se Zehoehazi, meke olaṅia e Zihova sa nana vinaravara na dogoria Sa sapu guana kaleana hola saripu tavete lani sa baṅara pa Siria koari na tie Izireli. ⁵ Garunu la nia e Zihova si keke koimata pa Izireli, pu vata rupahi koari na tie Siria, meke koa va bulebulei sari na tie Izireli, gugua tatasana. ⁶ Ba lopu hite luara pani tugo arini sari na tinavete kaleadi te Zeroboami sa baṅara pu turana la nia sa butubutu Izireli pa sinea; ba tavete nono la i mo rini. Sa beku kinehana sa tamasa barikaleqe se Asera^d ba koa eko nana mo pa Sameria.

⁷ Se Zehoehazi si loke nana qeto minate si asa sapu koa hola, ba ari ka lima ṅavulu puta tie koi hose mo, manege puta totopili varipera meke ka manege puta tina tie varipera ene hokara, sina va mate betoi sa baṅara pa Siria sari doduru, neti gore ni sa guana kavuru.

⁸ Doduru ginugua saripu taveti e Zehoehazi meke sari doduru nana vinarane si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara Izireli*. ⁹ Mate meke ta pomunae pa vasileana Sameria si asa, meke baṅara hobeā e Zehoasi sa tuna koreo si asa.

Zehoasi sa Baṅara pa Izireli

¹⁰ Pa vina toloṅavulu zuapa vuahenina sa binaṅara te Zoasi baṅara pa Ziuda, si tava baṅara pa Izireli se Zehoasi sa tuna koreo e

Zehoehazi, meke koa tuturana pa Sameria si asa ka manege onomo vuaheni. ¹¹ Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova meke luli sa sari na tinavete kaleadi tanisa baṅara Zeroboami, sapu turana lani sa sari na tie Izireli pa vinahesi beku. ¹² Doduru ginugua pule saripu taveti e Zehoasi, turanae la tugo sari nana vinaripera la koe Amazaea sa baṅara pa Ziuda, si ta kubere pa *Buka Tinozi tadi na Baṅara Izireli*. ¹³ Mate meke ta pomunae se Zehoasi koasa popomunuana baṅara pa Sameria, meke baṅara hobeas sa tuna koreo e Zeroboami vina rua si asa.

Sa Minate te Ilaisa

¹⁴ Meke kamo minoho nomana se Ilaisa, sa minoho sapu mate nia tugo sa. Sipu korapa moho sa si ene la hopiki nia sa baṅara Zehoasi pa Izireli si asa. Meke kabokaboas si asa, “Ke tamaqu! Ke tamaqu! Sari na totopili vinaripera na tie koi hose pa Izireli!” gua si asa.*

¹⁵ Meke zama se Ilaisa, “La vagia si keke bokala meke kaiqa tupi,” meke la vagi sa. ¹⁶ Meke tozi nia Ilaisa si asa pude va namanama gona, ke va namanama sa baṅara meke va hake lani e Ilaisa sari na limana pa limana sa. ¹⁷ Zama se Ilaisa, “Mu tukelia sa vuida,” meke tukelia sa baṅara sa vuida sapu doṅo la gua pa popoa Siria. Meke garunia Ilaisa si asa, “Gona nia sa tupi,” Meke sipu gona nia tugo sa baṅara sa tupi, si zama va ululae sa poropita, “Na tupi te Zihova si agoi sapu kaqu va kilasi sari na kana pa popoa Siria. Kaqu razai goi sari na tinoni Siria pa Apeka osolae kaqu va kilasi goi si arini.”

---

* **13:14** 2 Baṅ 2:12

¹⁸ Beto asa si tozi nia Ilaisa sa baṅara pude vagi sari tupi koa holadi meke seke ni pa pepeso. Meke seke ni sa baṅara pa pepeso ka ṅeta totošo, meke beto. ¹⁹ Bugoro sa poropita te Tamasa meke zama la koasa baṅara, “Na vegua ke lopu seke ni agoi pa pepeso ka lima babe ka onomo totošo, be gua be kote va hokotia agoi sa vina kilasana sa popoa Siria; ba kamahire kote ka ṅeta totošo mo va kilasia goi si asa,” gua se Ilaisa.

²⁰ Meke mate se Ilaisa meke ta pomunae. Doduru vuaheni si hoke nuḡuru mae raparapata kumana sari na tie pa Moabi pa popoa Izireli meke vagi likakalae. ²¹ Keke totošo sipu korapa namanama vari pomunae gua sari na tinoni Izireli si ta dogoro va hodaka si keke puku tie Moabi, ke ipa veko nia mo rini koasa lovuna Ilaisa sa tie matena meke govete taloa dia. Sipu hoḡa kamo la sa tinina sa tie matena koari na susurina e Ilaisa, si toa pule hokara nana sa tie meke turu sage nana.

Vinaripera pa Vari Korapadia rina tie Izireli meke Siria

²² Koasa doduruna sa tinurana te Zehoehazi, si koa ta nono gore eko mo sari na tie Izireli koe Hazaelo sa baṅara pa Siria, ²³ ba ḡetu ni na tataru ni e Zihova si arini. Lopu va malumi Sa pude ta huara taloa hokara ba toka ni sa, koa gua koasa nana vina tatara koe Ebarahami, Aisake, meke e Zekopi. Lopu hite muliṅi hokara ni Sa sari nana tie.

²⁴ Meke mate se Hazaelo sa baṅara pa Siria meke baṅara hobe se Beni Hadadi sa tuna koreo.

²⁵ Meke ka ṅeta totošo va kilasia sa baṅara

Zehoasi pa Izireli se Beni Hadadi meke tuḡe vagi pulei sa sari na vasileana lavalavata saripu ta vagi koe Beni Hadadi pa totoṣo pu koa baṅara se Zehoehazi, sa tamana e Zehoasi.

14

Amazaea sa Baṅara pa Ziuda (2 Koronikolo 25:1-24)

¹ Pa vina rua vuaheni koasa binaṅara te Zehoasi sa baṅara pa Izireli sapu sa tuna koreo e Zehoehazi, si tava baṅara pa Ziuda se Amazaea sa tuna koreo e Zoasi. ² Hiokona lima vuahenina totoṣo tava baṅara si asa, meke koa baṅara si asa pa Zerusalemā ka hiokona sia vuaheni. Sa tinana sa si e Zehoadina, mae guana pa popoa Zerusalemā. ³ Taveti sa gua sapu toṅoto pa dinono te Zihova, ba lopu gugua e Devita, sa tamana kenuna; taveti tu sa saripu gua tavetaveti e Zoasi sa tamana. ⁴ Lopu huara gore ni sa sari na vasidi tana vinahesi tomate koari na toḡere, ke sari na tie si lamo sa vina vukivukihi na va uququ oto huda huṃana lea koa rina vasidi arini.

⁵ Sipu ele turu va nabu pa nana ṅiniraṅira se Amazaea koasa binaṅara, si va matei sa sari na koimata saripu va matena sa tamana, sapu sa baṅara, ⁶ ba lopu va matei sa sari na tudia. Lulia mo sa gua sapu zama nia e Zihova koasa Tinarae te Mosese, “Sari na tiatamadia rina koburu si lopu kaqu tava mate koari na sinea tadi na tudia meke sari na tudia ba lopu kaqu tava mate koari na sinea tadi na tiatamadia. Ba hopeke tie si

kaqu tava mate koari nana sinea sapu tavete sotia sa telena.”*

⁷ Va matei e Amazaea si ka manege puta tina tie varipera pa Edomu koasa Lolomo Soloti; tuqe vagia sa pa vinaripera sa vasileana lavata pa Sela meke poza nia Zokohili, korapa asa tugo si ta pozae nia sa kamahire.

⁸ Meke garunu la tie palepaleke inavoso se Amazaea koe Zehoasi sa baṅara pa Izireli, tepatepa ia sa pude varipera. ⁹ Ba garunu pule la nia Zehoasi sa baṅara sa inolana hie: “Keke huda rakihi pa toqere Lebanoni si garunu la inavoso koa keke huda sida pa Lebanoni meke zama, ‘Va haba nia sa tumu vineki koasa tuqu koreo,’ gua. Meke ene hola si keke kurukuru pinomo meke neti va nozo gore nia sa huda rakihi asa. ¹⁰ Ego, Amazaea, ele va kilasi goi sari na tie pa Edomu, meke ta sinie vinahesi pule si goi. Mamu qetu nia mo sa mua inavoso leana asa, mamu koa mo pa mua vetu. Na venagua ke hata tinasuna sapu kote va kaleana pule nigo si goi meke sari na mua tie pa Ziuda?”

¹¹ Ba korona va avosia Amazaea si asa, ke vura la raza ia e Zehoasi sa baṅara pa Izireli meke sari nana tie, meke pa Beti Semesi pa Ziuda si vari tia i sari karua. ¹² Tava kilasa sa qeto minate te Amazaea, meke govete pule pa dia vetu si arini. ¹³ Vagia meke pusia e Zehoasi se Amazaea. Beto asa si hola la pa Zerusalem, meke huara gore nia sa sa gobana sa vasileana lavata pa Zerusalem podalae pa sasada ta pozae Iparemi kamo koasa sasada bara ta pozae na Sasada iio,

---

* 14:6 Diut 24:16

pada karua gogoto mita gelena si asa. ¹⁴ Vagi betoi sa sari na siliva na qolo saripu boka dogori sa, sari doduru likakalae tana Zelepade meke sari doduru tinagotago tanisa vetu baṅara, meke paleke pule lani sa pa Sameria. Turani tugo sa si kaiqa tie ta pusidi.

¹⁵ Doduru pule saripu evani e Zehoasi, so-manæ la sari nana vina rane pa vinaripera la koe baṅara Amazaea pa Ziuda, si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara Izireli*. ¹⁶ Mate meke ta pomunæ koasa popomunuana baṅara pa Sameria se Zehoasi, meke e Zeroboami vina rua sa tuna koreo sa si baṅara hobe sa si asa.

*Sa Minate te Amazaea sa Baṅara pa Ziuda
(2 Koronikolo 25:25-28)*

¹⁷ Mudina sa minate te Zehoasi sa baṅara pa Izireli si toa hola la tu sa baṅara Amazaea ka manege lima vuaheni pa Ziuda. ¹⁸ Doduru ginugua pule saripu taveti e Amazaea si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Ziuda*.

¹⁹ Kuhana nia rina tie pa Zerusalemæ pude va matea se Amazaea, ke govete la si asa koasa vasileana lavata pa Lakisi, ba luli la ia tugo ri nana kana meke va matea vasina. ²⁰ Ta suraṅa pule pa hose sa tomatena meke ta pomunæ koasa popomunuana baṅara koasa vasileana lavata te Devita. ²¹ Beto si va hake nia toropæ baṅara rina tie pa Ziuda se Uzæa sa tuna koreo sapu manege onomo vuahenina pude na baṅara. ²² Mudina sa minate tanisa tamana si la raza ia e Uzæa meke vagi pulea si pa Elati meke kuri pulea sa sa vasileana asa.

Se Zeroboami Vina Rua sa Baṅara pa Izireli

²³ Pa vina manege lima vuahenina sa binaṅara te Amazaea sa tuna koreo e Zoasi sa baṅara pa Ziuda, si tava baṅara pa Izireli se Zeroboami vina rua sa tuna koreo e Zehoasi, meke koa baṅara ka made ṅavulu eke vuaheni pa Sameria si asa. ²⁴ Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova si asa, lulia sa sa hahanana te Zeroboami sa tuna koreo e Nebati, sapu turaṅa lani sari na tie Izireli pa sinea koari na vinalesi beku. ²⁵ Asa la raza i meke vagi pule ni sari doduru popoa pu tagoi Izireli tatasana meke va toṅoto pule ia sa sa voloso te Izireli, podalae koasa karovoana pa toṅere sapu ta poza Hamati kamo la gua koasa kolo matena. Hiera gua sapu ele va tatara nia e Zihova, sa Tamasa pa Izireli, koasa poropita Zona sa nana nabulu, sapu sa tuna koreo e Amitai pa Qati Hepa.*

²⁶ Dogoria e Zihova sa tina sigiti lavata tadi doduru tie Izireli; loke tie hokara boka tokani. ²⁷ Ba lopu Nana hiniva e Zihova pude huara pani hokara nia sa popoa Izireli, ke tavetavete nia Sa se Zeroboami vina rua sa baṅara, pude harupi sari pa Izireli.

²⁸ Doduru pule saripu taveti e Zeroboami vina rua, sari nana vinarane pa vinaripera, meke sa vinagi puledi rina vasileana pa Damasikasi meke Hamati pule la pa Izireli, si ta kubere beto koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Izireli*. ²⁹ Mate meke ta pomunae koasa popomunuana baṅara se Zeroboami, meke baṅara hobeia e Zakaraea sa tuna koreo si asa.

---

* 14:25 Zna 1:1

15

Se Uzaea sa Baņara pa Ziuda (2 Koronikolo 26:1-23)

¹ Koasa vina hiokona zuapa vuahenina sa binaņara te Zeroboami vina rua pa Izireli, si tava baņara pa Ziuda se Uzaea* sa tuna koreo e Amazaea ² totošo manege onomo vuahenina, meke tava baņara pa Zerusalemā si asa meke koa baņara ka lima ņavulu rua vuaheni. Sa tinana sa si e Zekoliā na barikaleqe pu mae guana pa Zerusalemā. ³ Lulia sa sa hahanana tanisa tamana, meke taveti sa gua sapu toņoto pa dinono te Zihova. ⁴ Ba lopu huara pani sa sari na vasidi tana vahesi beku koari na toqere, ke sari na tie si lopu makudo koa rina dia vina vukivukihi na va uququ oto huda humaņa lea koari na vasidi arini. ⁵ La e Zihova meke va kamo nia koe Uzaea sa minoho popoqu sapu koa hola koasa osolae mate si asa. Ta veko vata kale telena si asa pa keke vetu, meke sari doduru nana tinavete si ta vagi palae koa sa, meke e Zotamu, sa tuna koreo tu si kopuna sa doduru popoa.

⁶ Doduru ginugua pule saripu taveti e Uzaea si ta kubere koasa na *Buka Tinozi tadi na Baņara pa Ziuda*. ⁷ Mate se Uzaea meke ta pomunāe si asa koasa popomunuana baņara koasa vasileana lavata te Devita, meke baņara hobeā e Zotamu sa tuna koreo si asa.*

Se Zakaraea sa Baņara pa Izireli

---

* **15:1** Keke pozana Uzaea si e Azaraea.   * **15:7** Ais 6:1

⁸ Koasa vina tolonavulu vesu vuahenina sa binanara te Uzaea pa Ziuda, si tava baṅara pa Izireli se Zakaraea sa tuna koreo e Zeroboami vina rua, meke koa tuturana ka onomo sidara si asa pa Sameria. ⁹ Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova gugua tugo ri kasa tamana si asa. Keha luli sa sari na hahanana kaleadi te Zeroboami sa tuna koreo e Nebati, sapu turana lani pa sinea sari na tie Izireli pa vinahesi beku. ¹⁰ Kuhana nia e Salumu sa tuna koreo e Zabesi se Zakaraea, meke va matea sa pa Ibileami, meke baṅara hobe si asa.

¹¹ Doduru ginugua pule pu taveti e Zakaraea si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Izireli*.

¹² Ke sa vina tatara te Zihova pu tavetia sa koe baṅara Zehu si tava gorevura: “Sari tutimu goi si kote baṅara pa Izireli, gore kamo koasa vina made sinage.”*

Se Salumu sa Baṅara pa Izireli

¹³ Koasa vina tolonavulu sia vuahenina sa binanara te Uzaea pa Ziuda, si tava baṅara pa Izireli se Salumu sa tuna koreo e Zabesi, meke keke sidara koa tuturana si asa pa Sameria.

¹⁴ Topue pa Tiriza se Menahemu sa tuna koreo e Qadi, meke la va matea sa se Salumu pa Sameria, meke baṅara hobe sa. ¹⁵ Doduru ginugua pule pu taveti e Salumu, somanae la tugo sapu qoraqora si asa, si ta kubere gore koa sa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Izireli*. ¹⁶ Pa totoaso asa si topue mae na gua pa Tiriza se Menahemu meke huara inetia sa sa vasileana

---

* **15:12** 2 Baṅ 10:30

lavata pa Tapua*, sari tiena, meke sari na popoa pa vari likohaena, sina lopu hiva tukeli rini sari na dia sasada bara. Pa vinaripera si magu tukeli tugo sa sari tiadi rina barikaleqe molumoludi.

Se Menahemu sa baṅara pa Izireli

¹⁷ Koasa vina tolonavulu sia vuahenina sa binaṅara te Uzaea pa Ziuda, si baṅara pa Izireli se Menahemu sa tuna koreo e Qadi, meke koa baṅara manege puta vuaheni pa Sameria si asa.

¹⁸ Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova si asa, pa doduruna sa nana tinoa. Lopu makudo si asa koari na hahanana kaleadi te baṅara Zeroboami sa tuna koreo e Nebati pu turaṅa lani sari na tie Izireli pa sinea. ¹⁹ Se Tiḡalati Pilesa sa baṅara pa Asiria si nuquru la pa popoa Izireli, meke ponía e Menahemu si ka tolonavulu made tina kilo siliva pude vagi tinokae koasa pa vina nabuna sa nana binaṅara. ²⁰ Vagi e Menahemu koari na tie tagotago pa Izireli sari na poata, tepa ososo ni sa pude hopeke veko lima ṅavulu puta poata siliva si arini. Ke pule nana pa nana popoa soti se Tiḡalati Pilesa.

²¹ Doduru tinitoṅa pule pu taveti e Menahemu si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Izireli*. ²² Mate si asa meke ta pomunae, meke baṅara hobeá e Pekahaea sa tuna koreo si asa.

Se Pekahaea sa Baṅara pa Izireli

²³ Koasa vina lima ṅavulu puta vuahenina sa binaṅara te Uzaea pa Ziuda, si baṅara pa Izireli se Pekahaea sa tuna koreo e Menahemu, meke koa tuturaṅa pa Sameria karua vuaheni si asa.

---

* **15:16** Tapua si hoke ta pozae Tipisa.

²⁴ Tavete va sea si asa pa dinono te Zihova, luli sa sari na hahanana kaleadi tanisa baṅara Zeroboami sa tuna koreo e Nebati, sapu turana lani sari na tie Izireli pa sinea koari na vinahesi beku. ²⁵ Peka, sa tuna koreo e Remalia si keke palabatu nomana koasa geto minate varipera te Pekahaea si asa. Vagi varigara ni sa sari ka lima navulu puta tie pa Qileadi, meke va matea rini se Pekahaea pa korapana sa vetu baṅara pa Sameria meke baṅara hobe nana si asa. ²⁶ Doduru ginugua pule koasa binaṅara te Pekahaea si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Izireli.*

Se Peka sa Baṅara pa Izireli

²⁷ Koasa vina lima navulu rua vuahenina sa binaṅara te Uzaea pa Ziuda, si turu baṅara nana pa Izireli se Peka sa tuna koreo e Remalia, meke koa tuturana pa Sameria si asa ka hiokona puta vuaheni. ²⁸ Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova si asa, meke luli sa sari na hahanana kaleadi te baṅara Zeroboami, sa tuna koreo e Nebati, pu turana lani sari na tie Izireli pa sinea koari na vinahesi beku.

²⁹ Pa totošo sipu korapa baṅara se Peka, si la tuqe vagi e Tiqalati Pilesa, sa baṅara pa Asiria, sari na vasileana lavalavata pa Izeni, Ebolo Beti Ma'aka, Zanoa, Kedesi, meke pa Hazo, meke sari doduru popoa pa Qileadi, Qaleli, meke Napitalai, meke raovo vagi lani sa pa popoa Asiria sari na tie Izireli.

³⁰ Koasa vina hiokona vuahenina sa binaṅara te Zotamu sa tuna koreo e Uzaea sapu sa baṅara pa Ziuda, si kuhana nia e Hosea sa tuna koreo e

Ela se Peka sa baṅara pa Izireli, meke va matea sa meke baṅara hobe nana si asa. ³¹ Doduru ginugua pule saripu taveti e Peka si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Izireli*.

*Se Zotamu sa Baṅara pa Ziuda
(2 Koronikolo 27:1-9)*

³² Koasa vina rua vuahenina sa binanara te Peka pa Izireli sa tuna koreo e Remalia si tava baṅara pa Ziuda se Zotamu sa tuna koreo e Uzaea. ³³ Sipu hiokona lima vuahenina si asa, si koa tuturana pa Zerusalemā ka manege onomo vuaheni si asa. Sa tinana sa si e Zerusa, sa tuna e Zedoki. ³⁴ Luli sa sari na hahanana te Uzaea sa tamana, meke taveti e Zotamu gua saripu toṅoto pa dinoṅo te Zihova. ³⁵ Ba lopu huara pani sa sari na vasidi tana vahesi beku koari na toṅere, ke sari na tie si lopu makudo koa rina dia vina vukivukihi na va uququ oto huda humaṅa lea koari na vasidi arini. E Zotamu sa tie pu kuri pulena sa sasada pa kali sarena koasa Zelepade te Zihova.

³⁶ Doduru ginugua pule saripu taveti e Zotamu si ta kubere koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Ziuda*. ³⁷ Koasa nana totoṅo baṅara sa si garunu kekenu la nia e Zihova sa baṅara Rezini pa Siria meke baṅara Peka pa Izireli pude rapata ia si pa Ziuda. ³⁸ Mate se Zotamu meke ta pomunae koasa popomunuana baṅara koasa vasileana lavata te Devita, meke baṅara hobe e Ehazi, sa tuna koreo si asa.

16

Ehazi sa Baṅara pa Ziuda (2 Koronikolo 28:1-27)

¹ Pa vina manege zuapa vuahenina sa binanara te Peka, sa tuna koreo e Remalia, sa baṅara pa Izireli, si tava baṅara pa Ziuda se Ehazi sa tuna koreo Zotamu. ² Totoso tava baṅara sa si hiokona puta vuahenina si asa, meke koa baṅara pa Zerusalemā si asa ka manege onomo vuaheni. Lopu luli sa sari na hahanana leadi te Devita sa tutina, ba taveti sa sari tinavete sapu lopu tonoto pa dinono te Zihova sa nana Tamasa. ³ Tavete luli sa sari na hahanana kaleadi tadi na baṅara pa Izireli. Sa tuna koreo soti mo ba va matea sa meke va vukivukihi va uququ la nia sa koari na beku, gugua puta rina tinavete variva malederedi tadi na tie saripu hadu vura ni e Zihova koari na popoa totoso nuquru la sari na tinoni Izireli.* ⁴ Koari na hope tadi na beku, koari na batu toqere meke pa kaurudi ri ninae huda aqoro si va vukivukihi meke va uququ oto huda humana lea se Ehazi.

⁵ La rapata pa Zerusalemā sari Rezini, sa baṅara pa Siria, meke e Peka, sa baṅara pa Izireli, meke raza seunae ia rini, ba lopu boka va kilasia ari karua se Ehazi.* ⁶ Koasa totoso asa si vagi pule nia sa baṅara pa Edomu sa vasileana nomana pa Elati, meke hadu vura ni sa sari na tie pa Ziuda saripu koadi vasina, meke va koa nuquru lani sa sari na tie Edomu, arini si koa vasina kamoā rane ninoroi. ⁷ Garunu tie paleke

---

* 16:3 Diut 12:31   * 16:5 Ais 7:1

inavoso se Ehazi la koe Tiḡalati Pilesa sa baṅara pa Asiria, meke zama si asa, “Na mua nabulu meke na tumu si rau. Mae mamu harupau koari na limadia rina baṅara pa Siria meke Izireli saripu korapa raza au.”⁸ Garunu vala ni e Ehazi gua na vinari poni sari na qolo na siliva saripu vagi ni sa pa Zelepade meke pa lose kopu poata koasa vetu baṅara.⁹ Koasa inolana sa tinepa te Ehazi, si taluarae vura la se Tiḡalati Pilesa meke sari nana qeto minate variperā meke raza ia si pa Damasikasi meke tuqe vagia. Va mate ia sa se Rezini sa baṅara, meke sari tiedi si raovo lani sa pa popoa Kiri.

¹⁰ Sipu la pa Damasikasi sa baṅara Ehazi pude la tutuvia se Tiḡalati Pilesa, si dogoria sa sa hope vasina meke garunu pule la nia sa koe Uraea, sa hiama, si keke kinehana sa hope asa, sapu minaminaka gugua puta tugo asa.¹¹ Gua puta tugo mo sapu kubere gorenī e Ehazi sa baṅara si tavete luli ia e Uraea, sa hiama, koasa hope, meke va hokotia sa sipu lopu ele kamo pule la se Ehazi.¹² Totoso taluarae pa Damasikasi meke kamo pule sa baṅara Ehazi si dogoria sa sapu ele hokoto sa hope.¹³ Ke la vala nana vina vukivukihi vina uququ, na palava huiti, meke zoropo nia nana vinariponi tana napo vaeni meke siburu ni sa sari na eharana sa kurukuru ta vukivukihi pa hinenahena binaere.¹⁴ Sa hope boronizi sapu tava madi la koe Zihova sapu koa pa vari korapana sa hope vaqura meke sa Zelepade, si va rizu la nia e Ehazi pa kali gede* koasa nana

---

* **16:14** Kali gede be tia la pa kali gasa rimata.

hope vaqurana.* ¹⁵ Meke garunia e Ehazi se Uraea sa hiama, “Tavetia sa vina vukivukihi vina uququ kurukuru pana munumunu, meke sa vina uququ huiti pana veluvelu koasa qua hope vaqura, meke tavete guni ni tugo sari na vina vukivukihi va uququ kurukuru meke sa vina uququ huiti tanisa baṅara meke tadi na tie, meke gua tugo sa dia vinariponi napo vaeni. Zoropo lani sari na eharadi ri doduru kurukuru name saripu tava vukivukihi koasa hope vaqura. Ba sa hope boronizi si veko mae nia pude na qua vasina pude hata ia sa hiniva te Tamasa,” gua si asa. ¹⁶ Tavetia Uraea gua sapu tozi nia sa baṅara.

¹⁷ Rugarupaha pani sa baṅara Ehazi sari na tuturuana boronizi saripu tavetetavete ni arini pa Zelepade meke va rizu pani sa sari na besini saripu hakedi koarini. Meke vagi gore nia tugo sa sa besini boronizi lavata sapu hake pa mudidi ri ka manege rua bulumakao boronizi meke va habotu ia sa pa keke hatara patu,* ¹⁸ pude va qetu ia sa baṅara pa Asiria, gua se Ehazi. Ke va rizua tugo sa koasa Zelepade sa hatarana sa habohabotuana baṅara, meke tuku pania sa sa sirana tanisa baṅara sapu ene nuquru la pa Zelepade.

¹⁹ Sari doduru ginugua saripu taveti sa baṅara Ehazi si ta kubere gore koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Ziuda*. ²⁰ Mate meke ta pomunae se Ehazi koasa popomunuana baṅara pa vasileana lavata te Devita, meke e Hezikaea, sa tuna koreo si baṅara hobe koasa.*

---

* **16:14** Ekd 27:1-2; 2 Koron 4:1   * **16:17** 1 Baṅ 7:23-39; 2 Koron 4:2-6   * **16:20** Ais 14:28

17

Hosea sa Baṅara Vina Betobeto pa Binaṅara Izireli

¹ Koasa vina manege rua vuaheni na sa binaṅara te Ehazi pa Ziuda, si tava baṅara se Hosea, sa tuna koreo e Ela, pa Izireli, meke tuturana si asa pa Sameria ka sia vuaheni. ² Tavete va kaleana pa kenuna Zihova, ba lopu kaleana hola ni sa sari na baṅara kekenudi pa Izireli. ³ La se Salamanesa sa baṅara pa Asiria meke la rapata ia se Hosea meke doduru vuaheni si tabatabara la poata se Hosea koasa. ⁴ Ba keke vuaheni si garunu la zinama koe So, sa baṅara pa Izipi, se Hosea. Tapaia sa sa nana tinokae, pude va nosoa sa tinabara la poata pa Asiria koari hopeke vuaheni. Sipu gilania Salamanesa sapu gua asa, si la tuqe vagi ia sa se Hosea meke vekoa pa vetu varipusi.

Ta Huarae sa Vasileana pa Sameria

⁵ La varipera meke va kilasia Salamanesa, sa baṅara pa Asiria, sa doduruna sa popoa Izireli meke kamo la pa Sameria meke ka ŋeta vuaheni si koa vari likohae nia sa sa popoa asa. ⁶ Pa vina sia vuahenina sa binaṅara te Hosea, si tuqe vagia sa baṅara pa Asiria sa popoa Sameria. Vagi sa sari na tie Izireli meke raovo lani sa pa Asiria, meke la vekoi sa si kaiqa koasa vasileana lavata pa Hala. Kaiqa si veko lani tata koasa ovuku Habora pa vasileana Qozani, meke kaiqa pule si koari na vasileana lavata pa Media.

⁷ Ta huara si pa Sameria, sina sari na tie Izireli si tavete va sea la koe Zihova sa dia Tamasa

pu harupudi si arini koasa baṅara Izipi meke turana vura ni pa popoa Izipi. Meke vahesi tu rini sari kaiqa votiki tamasa, ⁸ meke luli i rini sari na hahanana tadi na tie saripu ele hadu vura ni e Zihova sipu nuquru sa butubutu Izireli pa Kenani. Meke pausu vagi rini sari tinavete kaleadi pu va vurai rina baṅara pa popoa Izireli. ⁹ Taveti rina tie Izireli sari na tinitoṅa saripu lopu toṅoto na lopu va egoi e Zihova sa dia Tamasa koa rini. Kuri rini koari doduru dia vasileana nomadi, sari na vasina vahesi tamasa kokohadi, podalae koari na vasileana hitekedi kamo koari na vasileana lavata. ¹⁰ Pa batudi ri doduru toqere meke pa kaurudi rina aqaqoroana huda, si va turui rini sari na dedegere patu meke sari na beku kinehana sa tamasa barikaleqe sapu se Asera.* ¹¹ Koari na hope hire si va vukivukihi va uququ oto huda humaṅa lea la si arini koari na tamasa kokohadi, meke luli rini sari na tinavete kaleadi tadi na tie saripu ele hadu vura ni e Zihova koasa popoa. Sari na tinavete kaleadi hire si va bugoro sisigitina se Zihova. ¹² Vahesi rini sari na beku meke seke tinarae te Zihova si arini.

¹³ Ele garunu la tie paleke inavoso na poropita se Zihova meke ele va balau Sa sari na tie Ziuda meke Izireli meke zama si Asa, "Veko pani sari na mia tinavete kaleadi, mamu va tabei mo sari na Qua zinama, sapu koa koasa tinarae, sapu poni ni Rau koari na tiatamamia, meke poni ni tugo Rau koa gamu, koari na Qua nabulu sari na poropita." ¹⁴ Ba namu lopu hite avosia rini

---

* **17:10** 1 Baṅ 14:23

se Zihova, meke lululi dia hiniva gua tugo rina tiatamadia pukerane, pu loke dia kinalavarae koe Zihova sa dia Tamasa. ¹⁵ Korodia luli arini sari Nana vina tumatumae, meke lopu kopu nia rini sa vinariva egoi sapu tavetia Sa pa vari korapana sa Tamasa meke sari na tiatamadia, meke lopu va gunagunana ni rini sari na vina balau. Vahehi rini sari na beku loke laedi meke va loke laedi pule ni si arini. Luli rini sari na hahanana tadi na butubutu pa vari likohaedi, saripu lopu va egoi e Zihova pa Nana zinama pude tavete luli rini. ¹⁶ Ele sekei rini sari doduru tinarae te Zihova sa dia Tamasa meke taveti rini si karua bulumakao pu vahehi rini. Tavetia tugo rini sa beku pa kinehana sa tamasa barikaleqe, Asera pozana. Vahehi tugo rini sari na pinopino pa galegalearane meke nabulu nia rini sa tamasa Beolo.* ¹⁷ Va vukivukihi va uququ lani rini pa nika sari na tudia koreo na vineki koari na tamasa kokohadi, meke tavetavete potana, na vakuvakutae, meke hata hiniva tadi na tomate. Soto va nabui rini sari na tinavete seadi pa dinono te Zihova. Gua asa ke va gevuria rini si Asa pude bugoro.* ¹⁸ Bugoro ni e Zihova sari na tinoni Izireli meke va rizu taloa va seu i Sa si arini pa kenuna, ba sa binaṅara pa Ziuda mo si veko hola ia Sa.

¹⁹ Ba sari na tie Ziuda ba lopu lulia tugo sa tinarae te Zihova sa dia Tamasa. Tavete luli i mo rini sari hahanana sapu va podoi ri na tie Izireli. ²⁰ Kili pani e Zihova sari doduru tie Izireli; va kilasi Sa, meke poni lani Sa koari na tie kaleadi

---

* **17:16** 1 Baṅ 12:28   * **17:17** Diut 18:10

sarini pu vagi pani sari doduru dia likakalae, osolae hadu vura ni Sa si arini pa kenuna.

²¹ Sipu vari paḡaha ni e Zihova sari pa Izireli koasa binaṅara te Devita, si va baṅaria ri na tie Izireli se Zeroboami sa tuna koreo e Nebati. Turana va sea i Zeroboami meke taveti rini sari na sinea kaleadi hola. ²² Luli va nabu i rini sari na sinea te Zeroboami meke lopu makudo taveti rini sari doduru sinea saripu taveti sa, ²³ osolae va vura taloa i e Zihova si arini pa kenuna, gua puta tugo sapu ele va balau ni Sa si arini koari Nana nabulu sapu sari na poropita. Gua asa ke ta raovo la pa Asiria sari na tinoni Izireli meke vasina si korapa koa rini.

Koa pa Izireli sari na Tie Asiria

²⁴ Vagi sa baṅara pa Asiria sari na tie koari na vasileana lavata pa Babiloni, Kuta, Ava, Hamati, meke Separaimi, meke la va koai sa si arini koari na vasileana lavata pa Sameria vasina pu koa sari na tie Izireli. Vagi rini sari na pepeso koari na vasileana lavata arini meke koa dia pa vasidi arini. ²⁵ Kekenu sipu koa rini vasina, si lopu vahesia rini se Zihova, ke garunu ni laione Sa si arini meke va matei Sa si kaiḡa arini. ²⁶ Ta tozi nia sa baṅara pa Asiria, sapu sari na tie pu va koa i sa koari na vasileana lavata pa Sameria, si lopu gilania sa tinarae tanisa Tamasa koasa popoa sana, gua asa ke garunu ni laione sa Tamasa, meke va matei si arini. ²⁷ Ke zama sa baṅara, “Mi garunu pule la nia keke koari na hiama saripu koa ta pusi koa gita. Mamu va pule la ia vasina pude asa mani va tumatumae ni sari na tinarae tanisa Tamasa tadi na tie koasa popoa

sana.” ²⁸ Ke keke hīama Izireli sapu ele ta garunu taloa pa popoa Sameria, si pule la meke koa pa Betolo, meke va tumatumae ni sari na tie gua pude vahesia se Zihova.

²⁹ Ba saripu koa pa Sameria si lopu makudo tavete tamasa beku sapu dia soti meke va turui rini koari na hope saripu kuri rina tie Izireli koari na toqere. Sari hopeke pukuna si tavete beku koari na vasileana lavata sapu koa i rini.

³⁰ Taveti ri pa Babiloni sari na beku tanisa tamasa Sukoti Benoti; ari na tie pa Kuta si taveti sari na beku tanisa tamasa Neqali; sari na tie pa Hamati si taveti sari na beku tanisa tamasa Asima; ³¹ sari na tie pa Ava, si taveti sari na beku tanisa tamasa Nibahazi meke Tataki; meke sari na tie pa Separaimi, si va vukivukihi va uququ lani rini sari na dia koburu koari na tamasa Adarameleki meke Anami Meleki. ³² Sari na tie hire si vahesia tugo rini se Zihova, meke vizati tugo rini pa korapa dia butubutu soti, sari doduru tie pu hiva ni rini pude taveti sari na tinavete hīama koari na vasidi tana vahesi pa toqere. ³³ Vahesia rini se Zihova, ba vahesi tugo rini sari na dia tamasa huporodi koari na hahanana koari na popoa vasina mae guadi.

³⁴ Lopu luari rini sari na dia hahanana koadi kamoā rane ninoroi. Lopu vahesi va hinokaria rini se Zihova meke lopu va tabei rini sari na tinarae na zinama, sapu ele poni nia Sa koari na tuna na tudia rina tuna Zekopi, sapu ele poza ni Izireli Sa.* ³⁵ Totoso tavetia Zihova sa Nana vinariva egoi koarini, meke zamaī Sa si arini,

---

* **17:34** Zen 32:28, 35:10

“Meke mi vahesi sari kaiqa tamasa pule, meke mi todoṅo ni na vahesi si arini, babe va vukivukihi la koa rini.* ³⁶ Mi vahesi Au si Arau Zihova, sapu turana gamu koasa Qua ninirana lavata pa popoa Izipi, kaqu todoṅo na va vukivukihi mae koa Rau si gamu.* ³⁷ Kaqu va tabe i gamu doduru toṅoso sari na tinarae na zinama saripu kuberi Rau pude tamugamu. Lopu kaqu luli gamu sari kaiqa tamasa pule, ³⁸ meke lopu kaqu muliṅi nia gamu sa vinariva egoi sapu tavetia Rau koa gamu. ³⁹ Kaqu va tabe Au gamu si Arau Zihova sa mia Tamasa, meke kaqu harupu gamu Rau koari na mia kana.” ⁴⁰ Ba lopu avosia rina tinoni, meke lopu hite makudo luli i rini sari na dia hahanana koadi.

⁴¹ Vahesia rini se Zihova, ba vahesi tugo rini sari na dia tamasa kokohadi; pa rane ninoroi ba sari na tudia rina tudia si tavete kekeṅoṅo gua tugo asa.

18

Hezikaea sa Baṅara pa Ziuda (2 Koronikolo 29:1-2, 31:1)

¹ Koasa vina neta vuaheni, sapu koa baṅara se Hosea sa tuna koreo e Ela, sa baṅara pa Izireli, si tava baṅara se Hezikaea sa tuna koreo e Ehazi pa Ziuda. ² Ka hiokona lima vuahenina se Hezikaea koasa toṅoso asa. Ka hiokona sia vuaheni si koa baṅara si asa pa Zerusalema. Sa tinana si e Abaeza, sa tuna vineki e Zakaraea. ³ Taveti sa gua sapu toṅoto pa dinono te Zihova

---

* **17:35** Ekd 20:5; Diut 5:9   * **17:36** Diut 6:13

gugua sa tutina se Devita sa baṅara. ⁴ Huari sa sari na vasidi tana vahesi tamasa kokohadi, va hoḡa moku i sa sari na dedegere patu, maho va gore i sa sari na beku barikaleḡe, Asera pozana. Huara va umumu inetia tugo sa sa noki boronizi, sapu tavetia e Mosese, sapu ta pozae Nehusitani. Podalae pukerane kamo koasa totoaso asa, sari na tinoni Izireli si va uququ oto huda huana lea la koasa.* ⁵ Kalavarae koe Zihova sa Tamasa tadi pa Izireli se Hezikaea. Namu lopu keke baṅara pule koari doduru baṅara pa Ziuda sapu kekenono gua asa. ⁶ Soto va nabu pa rinanerane koe Zihova si asa meke lopu hite va karia sa si Asa. Kopu ni sa sari doduru tinarae saripu poni nia e Zihova koe Mosese, ⁷ ke koa turania e Zihova meke bokabokana si asa koari doduru ginugua saripu taveti sa. Hiva luara pania sa sa binaṅara pa Asiria meke lopu hiva koa va kaurae pa nana niniranira si asa. ⁸ Va kilasi sa sari na tinoni Pilisitia pa vinaripera, podalae koari na vasileana hitekedi kamo koari na vasileana lavata, gua tugo sapu pa Qaza meke koari na vasileana pa vari likohaena.

Vagia Rina Tinoni Siria sa Popoa Sameria

⁹ Koasa vuaheni vina made sipu koa baṅara se Hezikaea, meke sa vina zuapa vuahenina sa binaṅara te Hosea pa popoa Izireli, si va kilasia baṅara Salamanesa pa Asiria si pa Izireli meke koa vari likohae nia sa si pa Sameria. ¹⁰ Meke koasa vina neta vuaheni si vagia Salamanesa sa vasileana Sameria. Ta vagi si asa pa vina onomo

---

* **18:4** Nab 21:9

vuahenina sa binanara te Hezikaea, koasa vina sia vuahenina sa binanara te Hosea. ¹¹ Meke raovo lani sa baṅara pa Asiria sari na tinoni Izireli, guana tie ta pusidi, meke la va koai pa vasileana lavata pa Hala si kaiqa, kaiqa si tata koasa ovuku Habora pa korapa vasileana pa Gozana, meke kaiqa pule si koari kaiqa vasileana lavata pa popoa Media.

¹² Ta huara sa popoa Sameria, sina lopu va tabea rina tinoni Izireli se Zihova sa dia Tamasa. Sekea rini sa vinariva egoi, sapu ele tavetia Sa koa rini, meke va kari rini sari doduru tinarae saripu poni ni e Mosese, sa nabulu te Zihova. Lopu hiva avosi na va tabe i rini si arini.

Rapatia rina Tinoni Asiria sa Popoa Zeruselema

(2 Koronikolo 32:1-19; Aisea 36:1-22)

¹³ Pa vina manege made vuahenina sa binanara te Hezikaea pa Ziuda, si la rapati e Senakeribi, sa baṅara lavata pa Asiria, sari na vasileana ta gobadi pa Ziuda meke zau vagi sa. ¹⁴ Meke garunu la nia zinama Hezikaea se Senakeribi sapu koa pa vasileana Lakisi, meke zama guahe si asa, "Ele tavete va sea si rau, ke mamu beto varipera mae, maqu ponigo sapu gua tepa ia goi." Meke guahe sa inolana tanisa baṅara sapu la koe Hezikaea, "Kaqu garunu mae ni agoi Hezikaea sari ka manege puta tina kilo poata siliva meke keke tina kilo poata qolo koa rau," gua si asa. ¹⁵ Meke garunu lani Hezikaea koasa sari doduru siliva sapu koa pa Zelepade, meke sapu pa lose kopu poata pa vetu tanisa baṅara. ¹⁶ Meke kapolo vagi tugo sa sari na

qolo koari na sasadana sa Zelepade, meke sari na qolo sapu veko ni sa telena koari na dedegeredi rina sasada Zelepade, meke garunu beto lani sa si arini koe Senakeribi sa baṅara pa Asiria. ¹⁷ Meke garunu la nia sa baṅara pa Asiria koe baṅara Hezikaea pa Zerusalema si ka ṅeta nana ṅati palabatu varipera; turan̄ia rini sa nana qeto minate lavata pa Lakisi. Kamo rini pa Zerusalema si la noso si arini kapae koasa kolo totolo, sapu va karovo vagi kolo pa kopi sapu Kopi Kali Sage pozana, koasa siran̄a la gua vasina hoke ṅuna poko sari na tinoni. ¹⁸ Totoso titioko si arini pude zama koasa sa baṅara Hezikaea, si vura la sari ka ṅeta palabatu te Hezikaea pude tutuvi si arini: Se Eliakimi sa tuna koreo e Hilikaea sapu kopu nia sa vetu tanisa baṅara; se Sebana, sa tie kubekubere; meke se Zoa sa tuna Asapa, sa tie kubekubere va karovo pa buka. ¹⁹ Zama sa palabatu varipera pa Asiria koa rini, “La tozi nia se Hezikaea:

Hie si zama nia sa baṅara lavata, sa baṅara pa Asiria: Koe sei si ran̄e la si goi? ²⁰ Zama si agoi sapu tumaemu varipera meke na ṅiniramu si agoi, gua, ba na zinama kokohadi si arini. Koe sei si kalavarae la agoi, ke va kanakana mae koa rau si agoi? ²¹ Ego, agoi kamahire si kalavarae la pa Izipi, sa kuli, pude na mua kolu ene, gua. Ba pana kalavarae ia goi si kote moku sia meke va bakora ia sa limamu. Gua asa se Pero sa baṅara pa Izipi koa rini pu kalavarae la koasa.

²² Meke pude zama si agoi koa rau, ‘Gami si kalavarae koe Zihova sa mami Tamasa,’ gua, si

vea, lopu tanisa tu sari hope na vasidi ululudi sapu rizu pani e Hezikaea meke zama koari pa Ziuda meke Zerusalem, ‘Gamu si kaqu vahesi mo koasa hope hie, pa Zerusalem*,’ gua? ²³ Ego, mae mamu variva ego ni si kaiqa binalabala koa sa qua baṅara pa Asiria: Arau kote poni gamu si ka karua tina hose sapu pude boka vekoni tie gamu pude koi i!.

²⁴ Vea meke kote boka va kilasia gamu si keke qua palabatu sapu hitekena hola koari na qua palabatu varipera, be vea kalavarae la gua si gamu pa Izipi pude vagi totopili varipera meke na tie koi hose? ²⁵ Gua pule hie, lopu vagi zinama si arau koe Zihova pude mae rapatia meke huara ia sa vasina hie gua si gamu? Ura e Zihova mo telenā na garunu au pude ene halabutu mae ia sa kali popoa hie meke huara ia.”

²⁶ Ba zama la sari Eliakimi sa tuna Hilikaea, e Sebana, meke e Zoa koasa palabatu, “Palabatu, mu zama mae koa gami pa zinama Arameiki. Kote boka avoso igo mo gami. Ba lopu zama pa zinama Hiburu; ura korapa va avoso mae sari doduru tie pa batu goba hire,” gua si arini.

²⁷ Meke olaṅa la koa rini si asa, “Balabala ia gamu sapu koa gamu meke sa mia baṅara mo si garunu nau sa qua baṅara pude zama ni sari doduru zinama hire? Lokari hokara! Na korapa zama la tugo si arau koari tie pu korapa habotu dia pa batu gobagoba, na gamu doduru, si kote

---

* **18:22** Ele huara pani e Hezikaea sari na vasidi vinahesi beku, meke lopu toṅoto pa tinarāe te Zihova pude vahesia rini si Asa koa rina toṅere ba pa Zerusalem mo. Tiro la pa 2 Baṅ 18:4; Diut 14:23:

gani sari na boni mia meke napoi sari na bilana mia," gua si asa.

²⁸ Beto si turu sage sa palabatu meke velavela vura pa zinama Hiburu, "Mi va avosi sari zinama tanisa baṅara lavata, sa baṅara pa Asiria!

²⁹ Hiera gua si zama nia sa baṅara: Mi lopu va malumia se Hezikaea pude koha gamu. Na lopu kaqu boka harupu gamu sa! ³⁰ Mi lopu va malumia se Hezikaea pude ososoni gamu

pude raṅea se Zihova pana zama guahe si asa, 'Hinokara kote harupu gita e Zihova si gita. Sa vasileana nomana hie si lopu kaqu ta vagi koasa geto minate varipera tanisa baṅara pa Asiria,' gua. ³¹ Mi lopu va avosia se Hezikaea. Ura

guahe si zama nia sa baṅara pa Asiria: Mi variva bulei mae koa rau. Mi vura mae koasa vasileana lavata. Pana gua asa si kote henahena mo si gamu doduru koari na mia qurepi koari na mia huda vaeni meke koari mia huda piqi soti, meke napo pa mia berukehe soti, ³² osolae pule mae si arau meke turaṅa lani gamu pa keke popoa gugua puta mo sapu tamugamu hie. Na popoa vuvua meke vaeni vaqura, na popoa koa ia na bereti meke inuma vaeni, na popoa koa ia na huda olive meke zipale si asa. Mi vizatia sa tinoa meke lopu na minate!

Mi lopu va avoso ia se Hezikaea pana zama guahe si asa, 'E Zihova kote harupu gami,' gua.

³³ Ve, hite harupi na dia tamasa sari butubutu koasa limana sa baṅara pa Asiria? ³⁴ Avei sari na tamasa tadi pa Hamati meke Arapadi? Avei sari tamasa tadi pa Sepavaimi? Ve, harupia tugo rini pa limaqu si pa Sameria? ³⁵ Esei koari doduru

tamasa tadi popoa hire si ele boka harupu ia sa nana popoa koa rau? Ke vea meke kote boka harupia Zihova sa popoa Zerusalemā koasa limaqu?”

³⁶ Ba sari tie si koa lopu kulu meke lopu olaṅa hobe la, sina ele zama i sa baṅara, “Lopu olaṅa la ia,” gua. ³⁷ Meke daku sira i ri Eliakimi sa tuna e Hilikaea, Sebana sa tie kubekubere, meke e Zoa sa tuna Asapa sa tie kubekubere va karovo pa buka, sari dia poko pa tinalotaṅa meke la koe Hezikaea, meke tozi nia rini sari doduru pu zama ni sa palabatu varipera tadi pa Asiria.

19

Tepaia sa Baṅara sa Tinolitolie te Aisea (Aisea 37:1-7)

¹ Sipu avosia tugo Hezikaea, sa baṅara, sa inavoso, si daku rikatia sa sa nana poko meke va sage poko baika, meke nuquru la pa Zelepade te Zihova si asa. ² Garunu lani sa sari Eliakimi sa palabatu kopu pa vetu baṅara, Sebana sa tie kubekubere, meke sari ṅati hiamā pude la koe Aisea sa poropita tuna Emosi. Va sage poko baika beto sari doduru. ³ La tozi nia rini se Aisea, “Guahe si zama nia e Hezikaea: Sa rane hie si na rane tinasuna, vinakilasa meke na kinurekure, gua puta totoṅo va namanama podo sa koburu, ba loke ṅiniraṅira si koa pude podo si asa. ⁴ Hokara ele avosi tu e Zihova sa mua Tamasa sari doduru zinama pu zama ni sa palabatu varipera sapu garunu mae nia sa baṅara pa Asiria, pude mae va sisire nia sa Tamasa toana. Mani va kilasi Sa sarini pu zama

ni sari zinama pu avosi e Zihova sa mua Tamasa. Mu varavara poni gami sapu gami ka visavisa mami pu korapa koa hola.”

⁵ Totoso kamo la sari palabatu te Hezikaea sa baṅara koe Aisea, ⁶ si zama la i Aisea si arini, “Tozi nia sa mia baṅara, ‘Hiera gua si zama nia e Zihova: Mu lopu matagutu nia sa inavoso sapu avoso nia goi, sari zinama pu zama ni sa nabulu tanisa baṅara pa Asiria sapu va paraparana mae koa Rau. ⁷ Mu avoso mae! Kote vekoa Rau si keke binalabala koa sa pude totoso vagia sa si keke inavoso, si kote kekere pule mo si asa pa nana popoa soti, meke vasina kote vari poni nia Rau pude ta seke va mate si asa pa vedara.’”

*Keke Inavoso Variva Matagutu Pule sapu Eṽania sa Baṅara pa Asiria
(Aisea 37:8-20)*

⁸ Totoso avoso nia sa palabatu varipera sapu ele taluarae pa Lakisi sa baṅara pa Asiria, si kekere pule si asa meke la dogoria sa sa nana baṅara korapa varipera pa Libina. ⁹ Ego, vagia Senakeribi si keke inavoso sapu sa qeto minate pa Izipi, sapu turani sa baṅara Tirihaka pa Itiopia, si korapa mae pude raza ia si asa, gua. Totoso avosia sa sapu gua asa, si garunu la zinama si asa koe Hezikaea sapu zama guahe: ¹⁰ “La zama guahe koe Hezikaea sa baṅara pa Ziuda: Mu lopu va malumia sa mua tamasa sapu rane ia goi pude koha igo pana zama si asa, ‘Zeruselema si lopu kaqu ta vala koasa baṅara pa Asiria,’ gua. ¹¹ Ele avoso ni mo goi gua sapu taveti rina baṅara pa Asiria koari doduru popoa,

sapu huara beto pani rini. Meke gamu si vea, kote ta harupu tu? ¹² Vea, harupi tugo ri na dia tamasa sari na butubutu sapu ta huara koari na tamaqu kenudi sapu sari tamasa tadi pa Qozani, Harani, Rezepe, meke sari tie pa Idini sapu koa pa Telasa? ¹³ Avei sa baṅara pa Hamati, sa baṅara pa Arapadi, sa baṅara koasa vasileana lavata pa Sepavaimi, babe pa Hena meke pa Iva?"

¹⁴ Meke vagia Hezikaea sa leta koari tie paleke inavoso meke tiro ia sa. Beto si sage la si asa pa Zelepade te Zihova, meke la repahia sa pa kenuna e Zihova, ¹⁵ Meke varavara la koe Zihova se Hezikaea: "Kei Zihova, Tamasa pa Izireli, habotu Mua koasa Mua habohabotuaṅa Baṅara pa vari korapadi rina mateana serubimi. Agoi mo telemu sa Tamasa pa doduru butubutu pa popoa pepeso. Agoi tavetia sa maṅauru meke sa pepeso.* ¹⁶ Mu va taliṅa mae, kei Zihova, Mamu va avoso mae: tukeli matamu, kei Zihova, Mamu dogoro gami; avosi sari doduru zinama pu garunu mae ni e Senakeribi pude zama ṅoṅovala igo si Agoi sa Tamasa toana. ¹⁷ Kei Zihova, na hinokara tugo bisa, sapu sari baṅara pa Asiria si huara inete i sari doduru tie arini meke sari dia popoa. Zihova, gilania mami gami doduru sapu sokudi rina butubutu na popoa si va kilasi rina baṅara pa popoa Asiria. ¹⁸ Meke gona pani rini sari na tamasa tadi na butubutu arini pa nika meke sulu pani, sina lopu na tamasa si arini, ba na huda mo meke na patu, sapu peqoi mo ri na tie pa limadia. ¹⁹ Ke Zihova mami Tamasa, harupu gami pa limana sa, pude madi

---

* **19:15** Ekd 25:22

gilania ari doduru butubutu pa popoa pepeso sapu agoi Zihova eke mo, sa Tamasa.”

*Sa Inavoso te Aisea koasa Baṅara
(Aisea 37:21-38)*

²⁰ Meke garunu la inavoso se Aisea, sa tuna Emosi, koe Hezikaea; “Hiera gua si zama nia e Zihova, sa Tamasa pa Izireli: Ele avosia Rau sa mua vinaravara mae koa Rau pa guguana e Senakeribi sa baṅara pa Asiria, ²¹ Hiera sa zinama sapu zama la nia e Zihova koasa:

‘Sa Vasileana Zaione sapu guana vineki vaqura si doṅo gore nigo meke va sisire nigo sa. Sa vasileana Zerusalem, guana tuna vineki, si hiruhiru nia sa batuna totošo govete taloa si agoi.

²² Esei si va karikari ia meke paraparaṅa la ia agoi?

Na koe sei si kukukili va noma la si agoi meke va eṅeṅa sage la matamu pa vina titie?

Na koa Sa pu Hopena pa Izireli mo!

²³ Koari na mua tie paleke inavoso

si soku zinama va karikari la koe Zihova si ipa ni goi.

Meke zama guahe si agoi,

“Koari na qua totopili varipera sokudi si kamoā rau sa vasina sapu ululu gua ri na toqere,

kamo pa batu toqere pa Lebanoni.

Sari na huda sida ululudi vasina si maho gore ni rau,

gua tugo sari na huda paeni ta okoraedi.

Kamoā rau sa vasina sapu seu hola la,

koari na hudahuda sapu leleadī hola.

24 Ele geli berukehe si rau pa popoa seu
meke napoa sa kolo vasina.

Koari ola nenequ
si ene va popa pani rau sari doduru tototolo
pa Izipi.”

25 Veā, lopu ele avosia tu goi?

Nake pukerane tu zama veko nia Rau.

Koari na rane ele hola la tu si balabala i Rau sari
tinavete,

meke kamahire va gorevura i Rau,

pude agoi kote huari sari na vasileana ta gobadi
meke vata evaṅae ni na kobi remoremo

patu. 26 Gua ke sari dia tinoni si loke dia

ṅiniraṅira,

maṅagutu si arini meke kurekure.

Guana linetelete si arini pa inuma,

guana liho buma vaqura,

guana duduli sapu toa vura pa batu vetu,

sapu harahara mate sipu raza i na givusu
maṅini.

27 Ba tumae nia Qua sa vasina koa si agoi

meke tooso mae meke taloa si goi

meke gua sapu hoke ta ṅaziri guni Nau goi

si Arau. 28 Sina ta ṅaziri Nau goi si Arau

meke sina ele kamo mae pa taliṅaqu sari na

mua vinahesi pule,

ke kote va rita nia Rau sa Qua vinetuṅu pa isumu

meke vekoa Rau pa ṅuzumu sa Qua aeana

kalakalahana hose,

meke kote va ene pule igo Rau

koasa siraṅa tugo sapu ene mae ia goi.’”

29 Meke zama se Aisea koe Hezikaea,
“Hezikaea, hie sa vina sosode tamugoi:

Vuaheni hie si kote henai gamu sari linetelete
 sapu toa sage teledia,
 meke pa vuaheni vina rua si kote henai
 gamu sapu tuvulu sage koari na linetelete
 arini.

Ba pa vuaheni vina neta si kote lelete meke
 pakepakete si gamu,
 kote lete inuma vaeni meke henai gamu sari
 vuadi. ³⁰ Ka visavisa tie pa butubutu Ziuda
 si keke totošo pule
 si kote va gore karoso pana gore meke vua
 katakata panaulu.

³¹ Ura kote koa hola pa Zerusalemā si ka visavisa
 tie,
 meke kote vura pa togere Zaione sa puku tie
 saripu lopu tava mate.

Sa inokoro nīnīrana te Zihova Tadi na Qeto
 Minate
 si kote va gorevura ia si asa.

³² Hiera gua si zama nia e Zihova pa guguana
 sa baṅara lavata pa Asiria:

‘Lopu kote nuquru ia sa sa vasileana lavata hie
 babe gona nia si keke tupi tani.

Lopu kote paleke kamo mae nia lave sa si tani
 babe mae tavete buturu pa kali goba pude
 rapata na haele sage.

³³ Sa sirāna sapu ene mae ia sa si asa tugo si kote
 pule ia sa;
 na lopu kote nuquru ia sa sa vasileana lavata
 hie,

zama vura gua si Arau Zihova.

³⁴ Arau kote lavelave nia sa vasileana lavata hie
 meke harupu ia,

pa laeḡu Arau meke pa laena e Devita sa Qua nabulu!’”

³⁵ Meke vura la sa mateana te Zihova meke va matei sa si ka keke gogoto vesu ṅavulu lima tina tie koari na ipi tadi pa Asiria. Totoso tekulu sari na tie pa koivugona si na tie matedi mo si eko doduru vasina. ³⁶ Ke qaḡiri mo se Senakeribi, sa baṅara lavata pa Asiria, meke haḡi taloa. Pule la mo pa Ninive si asa meke koa vasina. ³⁷ Keke rane, totoso korapa vahesi si asa pa zelepade te Nisiroki sa nana tamasa, si la sari karua tuna koreo, sari Adarameleki meke Sareza meke seke va mate ia pa dia vedara beto meke govete la dia pa popoa pa Ararata. Meke sa tuna koreo pule, se Esarahadoni si hobena si asa koasa binaṅara.

20

Moho se Hezikaea sa Baṅara meke Magogoso Pule

(Aisea 38:1-8,21-22; 2 Koronikolo 32:24-26)

¹ Koari na totoso tugo arini si moho se Hezikaea meke tata mate. La vari hopikae koa sa sa poropita Aisea tuna Emosi, meke zama, “Hiera gua si zama nia e Zihova: Mu va toṅotia sa mua kinoa vetu, sina kote mate si goi; na lopu kote magogoso pule si agoi,” gua si asa.

² Taliri la pa kapagoba se Hezikaea meke varavara la koe Zihova: ³ “Zihova, Mu balabala ia sapu vea raṅe guni Nigo arau meke soto va nabu pa qua inene pa kenumu Goi meke pa doduruna sa buloḡu si vahesi Igo arau meke taveti rau gua sapu leana atu koa Goi,” gua, meke kabo sisigiti si asa.

⁴ Ba sipu lopu ele ene hola nia Aisea sa pavasa kokorapa, si kamo la mo sa zinama te Zihova koa sa.: ⁵ “Pule la mamu la tozi nia se Hezikaea, sa koimata tadi na Qua tinoni sapu guahe, ‘Hiera gua si zama nia e Zihova, sa Tamasa te Devita sa tamamū: Ele avosia Rau sa mua vinaravara meke ele dogori Rau sari kolomatamu; ke kote salaṅa igo Rau. Pa vina ṅeta rane si kote sage la si agoi koasa Zelepade te Zihova. ⁶ Ke kote poni pule nigo Rau si ka manege lima vuaheni pa mua tinoa. Meke kote harupu igo Rau meke sa vasileana lavata hie koasa limana sa baṅara pa Asiria. Kote lavelave nia Rau sa vasileana lavata hie pa laequ Arau meke se Devita sa Qua nabulu.’”

⁷ Meke tozini Aisea si arini, “Munala ia sa vua piqi” gua. Tavetia rini sapu gua asa meke veko la nia koasa moḡo, meke ta salaṅa si asa. ⁸ Nanasia e Hezikaea se Aisea, “Nasa sa vina gilagila pude va sosodea sapu kote salaṅau e Zihova si rau, meke kote la si rau pa Zelepade te Zihova koasa vina ṅeta rane?”

⁹ Olaṅa se Aisea, “Kote poni nigo Zihova sa vina gilagila sapu guahe pude va sosodea sapu kaqu hinokara sa Nana vina tatara koa goi. Vegua, hiva nia goi sa maḡomaḡo pa halehaleana pude rizu sage la ka manege puta nenetiana koasa halehaleana, ba hiva nia goi pude rizu gore pule sa maḡomaḡo ka manege puta nenetiana koasa halehaleana?” gua.

¹⁰ Olaṅa se Hezikaea, “Lopu tasuna pude rizu sage sa maḡomaḡo ka manege puta nenetiana

koasa halehaleana! Ba mani va rizu gore pule ia tu ka manege puta nenetiana koa sa.”

¹¹ Varavara la koe Zihova se Aisea, meke va kekere gore pulea e Zihova sa maḡomaḡo, ka manege puta nenetiana koasa halehaleana sapu kuria e Ehazi sa baṅara.

Sari na Tie Paleke Inavoso Mae guadi pa Babiloni
(Aisea 39:1-8)

¹² Tata koa sa toতোসা se Merodaka Baladani sa baṅara pa Babiloni, sa tuna koreo e Baladani, si avosia sapu moho se Hezikaea sa baṅara, ke garunu la nia sa si keke leta meke na vinariponi.

¹³ Va kamo va leani e Hezikaea sari tie paleke inavoso meke va dogoro ni sa sari doduru nana tinagotago, sari na siliva na ḡolo meke sari na oto huda huṃana lea, na oela huṃana lea, meke sari doduru tinatona variperā. Lopu keketona pa nana vetu baṅara, sari na lose vekovekoana likakalae pa bināṅara sapu lopu va dogoro ni sa koari kasa. ¹⁴ Beto sapu gua asa, si la se Aisea sa poropita koe Hezikaea sa baṅara meke nanasa guahe, “Pavei mae guadi sari na tie sara meke sa gua si zama nia rini koa goi?” Olaṅa se Hezikaea, “Mae guadi pa popoa seu si arini, pa Babiloni,” gua si asa.

¹⁵ Nanasa sa poropita, “Na sa si dogoria rini pa mua vetu baṅara?”

Meke olaṅa si asa, “Dogoro betoi rini sari doduru tinatona pa qua vetu baṅara. Lopu keke tinatona pa qua tinagotago si lopu va dogoro ni rau koa rini,” gua si asa.

16 Ke zama se Aisea koasa baṅara, “E Zihova si zama guahe: 17 ‘Hinokara korapa mae sa totošo sapu sari doduru likakalae pa korapana sa mua vetu baṅara, doduru likakalae saripu va naḡiti rina tiatamamia osolae kamoā pa rane ninoroi, si kaḡu ta paleke beto la pa Babiloni. Namu loketoṅa si kaḡu koa hola.* 18 Meke kaiḡa rina tutimu, na masa na eharamu soti, pu podo gore koa goi, si kote ta zau taloa. Kote ta puzala si arini meke tavetavete pa vetu baṅara pa Babiloni,’ gua se Zihova.”* *

19 Meke olaṅa se Hezikaea “Sa zinama te Zihova sapu zama nia goi si leanana,” Ura balabala si asa, “Ba pa qua totošo si kote koa ia binule meke kinoā va leana,” gua.

*Sa Vina Betona sa Binanara te Hezikaea
(2 Koronikolo 32:32-33)*

20 Doduru ginugua pule saripu taveti e Hezikaea, sari nana tinavete vinarane, meke sa vivineina gua meke gobaia sa sa kopi, meke sa kolona sa kopi si geli ene kaurae la nia sa pa kauru pepeso, meke va kamo la ia sa kolo koasa vasileana lavata, si ta kubere beto koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Ziuda.* 21 Mate se Hezikaea, meke e Manase sa tuna koreo, si hobena si asa koasa binanara.

21

*Manase sa Baṅara pa Ziuda
(2 Koronikolo 33:1-20)*

---

* 20:17 2 Baṅ 24:13; 2 Koron 36:10   * 20:18 Na nabulu ta puzaladi si arini.   * 20:18 2 Baṅ 24:14-15; Dan 1:1-7

¹ Ka manege rua vuahenina se Manase totošo tava baṅara si asa pa popoa Ziuda, meke koa baṅara si asa pa Zerusalemā ka lima ṅavulu lima vuaheni. Sa tinana sa si e Hepiziba. ² Tavete va kaleana pa kenuna Zihova, luli sa sari hahanana lopu leadi tadi na butubutu saripu hadu taloa ni Zihova totošo nuḡuru sari tie Izireli.* ³ Tavete pule i sa sari na vasidi tana vahesi tamasa kokohadi koari na toḡere saripu ele huara gore ni e Hezikaea. Kuri sa sari na hope vasina tavahesi se Beolo, meke va turu ia sa sa beku barikaleḡe, se Asera, gua tugo sapu tavetia e Ehabi sa baṅara pa Izireli. Sari na pinopino ba vahesi tugo e Manase. ⁴ Kuri sa sari na hope tadi na tamasa kokohadi pa korapana sa Zelepade, sa vasina sapu zama nia e Zihova sapu kaqu tavahesi si Asa.* ⁵ Koari karua vasina varivarigarana pa Zelepade si kuri hope si asa pude vahesi sari na pinopino. ⁶ Va vukivukihi va uququ nia sa sa tuna koreo. Tavetavete potana, na vakuvakutae, na nananasa koari na tomate na hata tinokae koari na tie tago potana. Kaleana hola sa sinea sapu tavetia sa pa dinono te Zihova meke va gevuru ia sa sa Nana binugoro. ⁷ Vekoa sa sa beku tanisa tamasa barikaleḡe se Asera meke va turu ia sa pa korapana sa Zelepade, sa vasina sapu ele zama nia e Zihova koe Devita meke se Solomone sa tuna koreo sapu zama guahe: “Koasa Zelepade hie pa Zerusalemā, sa vasina sapu ele ta vizata koari doduru popoa tadi ka manege rua butubutu pa popoa Izireli, si kaqu

---

* 21:2 Zer 15:4   * 21:4 2 Samuela 7:13

tavahesi si Arau.* ⁸ Be lulia rina tinoni Izireli sari doduru Qua zinama meke kopu ni sari doduru Qua tinarae, saripu ele poni ni e Mosese sa Qua nabulu si arini, si lopu kaqu va malumi Rau si arini pude tava rizu taloa koasa popoa sapu ele poni nia Rau koari na tiatamadia pukerane,” gua si Asa. ⁹ Ba sari na tinoni pa Ziuda si lopu va tabea se Zihova, meke turana va sea i e Manase si arini, ke taveti rini sari na sinea nomadi, hola ni saripu taveti rina butubutu saripu hadu vura ni e Zihova koasa popoa totošo nuquru sari Nana tie Izireli.

¹⁰ Zama i e Zihova sari nana nabulu, ari na poropita, ¹¹ “Taveti e Manase sa baṅara sari na ginugua sapu vari va maledere hola, kaleadi hola ni tu saripu gua ele taveti rina butubutu Amoraiti pu koa kekenu koasa pepeso, meke koari nana tamasa beku kokohadi si turana va sea i sa sari na tinoni pa Ziuda. ¹² Gua asa, ke Arau se Zihova, sa Tamasa tadi pa Izireli, si kaqu ponía tinasuna lavata si pa Zerusalemá meke Ziuda, meke arini sapu avosia si kote hodahodaka. ¹³ Kaqu va kilasia Rau sa popoa Zerusalemá, gua puta tugo sapu ele tavetia Rau pa Sameria, koe Ehabi sa baṅara pa Izireli, meke koari na tuna. Kaqu va via ia Rau sa vasileana Zerusalemá meke sari nana tinoni, gua puta tugo sa peleta, sapu tava via meke tava opo gore. ¹⁴ Kaqu veko pani Rau sari na tinoni pu koa hola, meke kaqu poni vala ni Rau koari na dia kana, arini kote va kilasi si arini, meke hiko vagi sari doduru dia likakalae. ¹⁵ Kaqu tavetia Rau sapu gua asa koari na Qua

---

* **21:7** 1 Baṅ 9:3-5; 2 Koron 7:12-18

tinoni, sina tavete va sea meke lopu luli Au rini, ke va bugoro sisigiti Au rini, podalae mae gua tu koari na tiatamadia saripu vura mae pa popoa Izipi kamoā pa rane ṅinoroi.”

¹⁶ Soku hola tie loke dia ginugua sea si va mate i e Manase meke sari na sirāna pa Zerusalemā si tale eharadi mo. Tomo la nia sa sa vinahesidi rina tamasa kokohadi koari na tie pa Ziuda meke turaṅa va sea i sa si arini pa dinono te Zihova.

¹⁷ Doduru ginugua pule pu taveti e Manase, sari nana sineā pu taveti sa, si ta kubere beto koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Ziuda.*

¹⁸ Mate se Manase meke ta pomunae pa inuma tana vetu baṅara sapu sa inuma te Uza. Meke se Amoni sa tuna koreo si baṅara hobeā si asa.

Amoni sa Baṅara pa Ziuda
(2 Koronikolo 33:21-25)

¹⁹ Ka hiokona rua vuahenina se Amoni totošo tava baṅara si asa pa popoa Ziuda, meke karua vuaheni si koa baṅara si asa pa Zerusalemā. Sa tinana si e Mesulemeti, na tuna vineki e Haruzi, meke mae guana koasa vasileana nomana pa Zotiba sa tinana. ²⁰ Gua puta e Manase sa tamana si asa. Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova se Amoni. ²¹ Tavete luli sa sari na tinavete tanisa tamana, meke vahesi sa sari na tamasa kokohadi saripu vahesi sa tamana. ²² Korona lulia sa se Zihova, sa Tamasa tadi na tiatamana pukerane, meke lopu va tabe i sa sari na tinarae te Zihova.

²³ Kuhana nia ri nana palabatu si asa, meke va mate ia rini si asa pa korapa nana vetu baṅara.

²⁴ Meke la ari na tie pa Ziuda meke va mate betoi

sarini pu va matena se Amoni, meke va baṅara hobe ia rini sa tuna koreo, se Zosaea.

²⁵ Doduru ginugua pule saripu taveti Amoni si ta kubere beto koa sa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Ziuda*. ²⁶ Ta pomunae si asa koa sa lovū pa korapa inuma te Uza. Meke se Zosaea sa tuna koreo si baṅara hobe si asa.

22

Zosaea sa Baṅara pa Popoa Ziuda

(2 Koronikolo 34:1-20)

¹ Ka vesu vuahenina se Zosaea totošo tava baṅara si asa pa Ziuda, meke koa baṅara si asa pa Zerusalemā ka toloṅavulu eke vuaheni. Sa pozana sa tinana si e Zedida, tuna e Adaia pa vasileana nomana pa Bozikati.* ² Meke taveti Zosaea saripu toṅoto pa kenuna e Zihova, meke tavete luli sa sari na tinavete leadi tanisa tamana se Devita, meke kopu totoko ni sa sari na tinarae te Tamasa.

Ta Dogoro sa Buka Tinarāe te Tamasa

(2 Koronikolo 34:8-28)

³ Koasa vina manege vesu vuahenina sa nana binaṅara si garunu la nia sa baṅara Zosaea pa Zelepade te Tamasa sa tie kubekubere sapu se Sapani, sa tuna e Azalia, sapu sa tuna Mesulama, meke zama guahe si asa: ⁴ “Mu la koe Hilikaea sa ṅati hiama, mamu la vagia sa doduruna sa poata, sapu vagia ri na hiama koari na tie pa dia totošo tavetavete koasa sasadana sa Zelepade. ⁵ Tozi nia pude la vala ni sa sari na poata koa rina tie saripu koimata pa tinavete, meke arini

---

* 22:1 Zer 3:6

kote tabari sari na tie pu korapa tuvatuva
 pa Zelepade, ⁶ sari na tie saripu kurikuri na
 peqopeqo patu, meke holu i sari na labelabete na
 patu, saripu tana tinavete koa sa Zelepade. ⁷ Na
 koimata ta ronuedi hola koari na tinavete sari na
 tie hire. Ke lopu ta hivae si pude hata luli vegua
 tavetavete guni ni rini sari poata,” gua.*

⁸ La tozi nia Hilikaea se Sapani sapu ele
 dogoria sa sa Buka Tinarae te Zihova pa korapa
 Zelepade, gua. Meke vala nia Hilikaea sa buka
 koasa meke tiroa Sapani si asa. ⁹ Beto asa, si
 kekere pule la koasa baṅara si asa meke zama,
 “Ele vagia rina mua nabulu sa poata, sapu koa
 pa korapa Zelepade, meke ele la vala nia rini
 koari na tie tavetavete, meke koari na koimata
 pa tinavete kurikuri na peqopeqo pa Zelepade.”
¹⁰ Beto asa si zama si asa, “Hiera sa buka sapu
 va mae ia e Hilikaea.” Meke tiro va ululae la nia
 sa si asa koasa baṅara.

¹¹ Meke sipu avosi sa baṅara sari zinama
 koasa buka, si daku rikati sa sari nana poko pa
 tinalotaṅa. ¹² Meke garuni sa sari Hilikaea sa
 nati hiama, Ahikama tuna e Sapani, Akabora
 tuna Makaea, Sapani sa tie kubekubere, meke
 Asaea sa nabulu tanisa baṅara: ¹³ “La mamu
 tepa poni au tinokae koe Zihova, meke gua tugo
 tadi doduru tie pa popoa Ziuda, koari na ginuadi
 rina vina tumatūmae na tinarae koasa buka hie.
 Na bugoro sisigitini gita e Zihova si gita, sina sari
 na tiatamada pukerane, si lopu taveti sapu gua
 zama ni sa buka hie,” gua si asa.

---

* 22:7 2 Baṅ 12:15

14 Meke la zama koasa barikaleqe e Huluda pozana sari Hilikaea, Ahikama, Akabora, Sapani, meke se Asea. Sa barikaleqe hie si keke poropita sapu koa pa vasina vaqurana pa Zerusalem. Sa nana palabatu si e Salumu, tuna e Tikiva, sapu sa tuna e Hahasi, sapu kopu ni sari na poko hopedi tadi na hiama pa Zelepade. Meke vivinei si arini koasa poropita, ¹⁵ meke zama i sa si arini, pude pule la koasa baṅara, meke la tozi nia koasa ¹⁶ sa inavoso, sapu mae guana koe Zihova, sapu guahe: “Kaqu va kilasia Arau sa vasileana Zerusalem meke sari doduru tie pu koa vasina, gua putaputa tugo sapu ta kubere koa sa buka sapu ta tiro koasa baṅara. ¹⁷ Ele kilu pani Au rini si Arau, meke ele va vukivukihi la koari na votiki tamasa si arini, gua asa ke va bugoro sisigiti Au rini koari doduru beku saripu taveti rini. Ele ta naziri nia Arau sa popoa Zerusalem, meke lopu kaqu beto sa Qua binugoro. ¹⁸ La tozi nia sa baṅara pa Ziuda pu garunu maeni gamu pude nanasa la koe Zihova, ‘Guahe si zama nia e Zihova sa Tamasa pa Izireli pa guguadi sari zinama pu avosi goi: ¹⁹ Koa gua sapu talotana sa bulomu, meke va pepekae pule nigo pa kenuqu Arau, meke daku rikatia agoi sa mua poko, meke kabo si agoi, totošo avosia agoi sa zinama sapu kote ta levei meke ta huara, sa popoa Zerusalem meke sari na nana tie, si avosia Rau sa mua vinaravara. ²⁰ Gua asa, ke lopu kaqu dogoria goi sa tina huara, sapu kaqu va raza nia Arau pa Zerusalem. Lopu kaqu ta evana si asa osolae pa mudina tu sa mua minate. Kaqu mate pa binule si goi,’ gua.”

Meke paleke pule la nia ri na tie koe Zosaea sa baṅara, sa inavoso asa.

23

Sari na Tinarae Gotogotodi te Zosaea (2 Koronikolo 34:3-7,29-33)

¹ Meke tioko varigara ni e Zosaea sa baṅara sari doduru koimata pa Ziuda meke Zerusalem, ² meke keke gua ene la si arini pa Zelepade gua tugo sari na hiamā na poropita, meke sari doduru tinoni pule, tagotagodi na habahualadi, na gua. Meke tiro va ululae nia sa baṅara pa kenudia ri doduru sa doduruna sa Buka Vinariva Egoi, sapu ele ta vagi pa korapana sa Zelepade te Zihova. ³ Meke turu kapae koasa dedegere lavata si asa, meke tavetia sa si keke vina tatara pude kopu nia sa si keke vinariva egoi pa kenuna e Zihova, pude va tabea si Asa, meke pude kopu ni sari Nana tinarae, meke na ginarunu pa doduru bulona, meke maqomaqona, pude tavete va gorevura i sari na zinamana sa vinariva egoi, saripu ta kubere koasa buka tinarae te Zihova. Meke somana va ego beto sari doduru tie koasa vinariva egoi asa.

⁴ Beto asa, si garunia sa baṅara se Hilikaea sa nati hiamā, meke sari na hiamā varitokae, meke sari na tie kopu sasada pa Zelepade, pude va vurai koasa Zelepade te Zihova, sari doduru tiṅitoṅa, saripu tavetavete ni rini pa vinahesina e Beolo, meke sa beku kinohana sa tamasa barikaleqe se Asera, meke saripu tadi na pinopino pa maṅauru. Meke sulu betoi sa baṅara sari doduru tiṅitoṅa hire, pa sadana

sa vasileana lavata pa Zerusalemā, tata koasa lolomo pa Kidoroni, meke tiqe paleke lani sa pa Betolo sari na ebadi.* ⁵ Meke va gore pani sa sari na hīama pu vahesi beku, saripu va madi i rina baṅara pa Ziuda, pude va vukivukihi koari na hope tadi na tamasa huporodi koari na vasidi tana vahesi pa toqere pa popoa Ziuda, meke koari na vasidi tata koari na vasileana nomadi pa Zerusalemā. Arini sari na hīama pu va vukivukihi la koe Beolo, koasa rimata na sidara, meke sari na puku pinopino pa maṅauru, na gua. ⁶ Meke paleke vura nia tugo sa sa beku kinehana sa tamasa barikaleqe se Asera koasa Zelepade te Zihova, meke paleke la nia sa pa sadana Zerusalemā, koasa lolomo Kidoroni, meke sulua sa vasina, meke vagia sa sa ebana meke taburu nia sa koasa vasina popomunuana tie matedi tadi doduru tie.* ⁷ Meke huara pani sa sari na vetu tadi na maqota na tuturue koreo vasina pu hoke koa si arini pa korapana sa Zelepade. Asa tugo sa vasina sapu hoke piti rina barikaleqe sari na poko meke hoke va sagei rini pude vahesia sa beku kinehana sa tamasa barikaleqe se Asera. ⁸ Meke turaṅa lani sa pa Zerusalemā sari doduru hīama, saripu koa koari doduru vasileana lavata pa Ziuda, meke va boni i* sa sari na hope pa hopeke vasileana, saripu hoke tavete ni vina vukivukihi rini pa doduruna sa popoa. Meke huara gore ni tugo sa sari na

---

* **23:4** 2 Baṅ 21:3; 2 Koron 33:3   * **23:6** Tavete guni sa koasa beku pude vata dogoro nia sa vina kilasa na binugoro te Tamasa koasa meke koari na tie pu vahesia.   * **23:8** Mi tiroa sa vina bakala pa 23:14.

hope, saripu tava madi lani koari na vinahesi beku tata koasa sasada, sapu kuria e Zosua, sa qavuna koasa vasileana lavata, sapu la gua pa kali gede koasa sasada nomana pana nuquru la koasa vasileana lavata. ⁹ Sari na hiama arini, si lopu tava malumu pude tavetavete pa korapa Zelepade te Zihova, ba kote boka henai rini sari na bereti, saripu lopu ta henie isiti saripu ta vala koari na hiama turanadia.

¹⁰ Beto asa si va boni ia tugo sa baṅara Zosaea sa vasina hopena pa Topeti, vasina hoke vahesi sari na tie huporo, koasa Lolomo Hinomu, pude loke tie si kaqu va vukivukihi va uququ ni sari na tudia koreo babe na vineki koasa tamasa Moleki.* ¹¹ Meke va rizu pani tugo sa sari na hose saripu va madi lani rina baṅara Ziuda pa vinahesina sa rimata, meke sului sa sari na totopili varipera tanisa rimata. Sari na tinitonā hire si ta kopue koasa pavasa pa Zelepade, tata koasa sasada sapu kapae koasa lose te Netani Meleki, keke nati palabatu sapu koa vasina.

¹² Meke sari na hope koasa batu vetu lavata saripu koa koasa batuna sa lose panaulu tanisa baṅara Ehazi, saripu ele kuri ari na baṅara Ziuda, meke sari na hope pu ele kuri sa baṅara Manase koari karua pavasa pa korapana sa Zelepade te Zihova, si huara umumu inete gore beto ni sa, meke oki lani sa pa korapa lolomo Kidoroni.* ¹³ Meke va kaleani sa baṅara Zosaea sari na hope, saripu ele kuri sa baṅara Solomone pa kali gasa rimata pa Zerusalema, sapu koa pa

---

* **23:10** Liv 18:21; Zer 7:31, 19:1-6, 32:35   * **23:12** 2 Baṅ 21:5;
2 Koron 33:5

kali mataona* sa toqere Olive, vasina ta vahesi sari na tamasa kaleadi sisigiti, se Asitoreti sa tamasa barikaleqe kaleana tadi na tie Saedoni, meke se Kemosi sa tomate kaleana tadi pa Moabi, meke se Moleki sa tomate kaleana pa Amoni.*

¹⁴ Meke huara va umumi sa baṅara Zosaea sari na dedegere patu, meke maho gore ni sa sari na beku kinehana sa tamasa barikaleqe se Asera, meke sa vasina pu va turu i rini sari na beku arini, si tamunu ni susuri tie matedi sa si arini.*

¹⁵ Meke huara gore nia tugo Zosaea sa vasina vahesihesiana pa Betolo, sapu ele ta kuri koasa baṅara Zeroboami tuna e Nebati; asa turaṅa lani pa sinea sari na tie Izireli. Huara gore nia sa sa hope te Beolo, meke muzara va umumu i sa sari na patu, gunia na eba; meke sulu betoa tugo sa se Asera sa beku vina roro.* ¹⁶ Meke sipu liṅana se Zosaea meke doṅo sage la si asa, si dogori sa sari na lovu pa toqere asa. Meke garunu tie si asa meke paleke vura ni sa sari na susuri meke sului sa si arini koasa hope vasina pude boni sa hope. Meke va gorevura ia sa gua sapu ele korotae nia sa tie te Tamasa.* ¹⁷ Beto asa si nanasa si asa, “Tesei sa lovu isa?” gua si asa. Meke olaṅa sari na tie pa Betolo, “Na lovuna sa poropita sapu mae guana pa Ziuda, pu tozi vura ni saripu gua tavete lani goi koasa hope hie,” gua si arini.*

---

* **23:13** Kali mataona sa toqere Olive be tia la pa kali gasa rimata. * **23:13** 1 Baṅ 11:7 * **23:14** Hopena pa hahanana tadirini pude na susuri tana tie si tiqva sa vasina hopena, ke loke

tie si boka vahesihesi tamasa beku vasina. * **23:15** 1 Baṅ 12:33

* **23:16** 1 Baṅ 13:2 * **23:17** 1 Baṅ 13:30-32

¹⁸ Meke zama se Zosaea, “Leana, vekoa nana si asa. Loke tie kaqu va rizu i sari na susurina,” gua si asa.

Ke lopu va rizui rini sari na susurina, meke gua tugo sari na susurina sa poropita sapu mae guana pa popoa Sameria.

¹⁹ Meke sari doduru hope tadi na tamasa huporodi saripu koa koari doduru vasileana nomadi tadi pa popoa Izireli, saripu ele ta kuri koari na baṅara pa Izireli sapu bugoro ni e Zihova, si ta huara va gore koe Zosaea sa baṅara. Tavete guni ni sa sari doduru hope, gua puta tugo sapu ele tavetia sa pa Betolo. ²⁰ Meke va mate betoi sa sari doduru hiamā huporodi saripu nabulu ni, na vahesi sari na beku koari na hope, meke sulu beto i sa sari doduru susuridi rina tie matedi koari doduru hope. Beto meke tiqe pule la pa Zerusalemā si asa.

*Tavetia Zosaea sa Inevaṅa Pasova
(2 Koronikolo 35:1-19)*

²¹ Meke tozi ni sa baṅara Zosaea sari doduru tinoni, pude tavetia sa Inevaṅa Pasova^d, pude va lavatia se Zihova sa dia Tamasa, gua sapu ta kubere koa sa Buka Vinariva Egoi te Tamasa. ²² Loke Inevaṅa Pasova gugua asa, sapu ele hoke ta tavete koari na baṅara tadi pa Izireli, babe tadi pa Ziuda, seunae gua tu koari na rane pu ta kopue koari na tie varipitui pukerane tadi na butubutu Izireli. ²³ Ba kamahire, koasa vina manege vesu vuahenina sa binaṅara te Zosaea, si ta tavete pa Zerusalemā sa Inevaṅa Pasova la koe Zihova.

Kaiqa Hinobe pu Taveti e Zosaea

²⁴ Pude kopu ni sari na tinarae saripu ta kubere pa korapana sa Tinarae te Mosese, sapu dogoro vura nia e Hilikaea sa nati hiamā pa korapa Zelepade te Zihova, si tava rizu taloa pa Zerusalemā meke pa Ziuda sari doduru tie vakuvakutae, na tie matemateana, meke sari doduru tamasa beku pu va naqiti ri hopeke tatamana pa hopeke dia vetu, sari na beku meke sari doduru tinitonā tana vinahesi beku. ²⁵ Namu lopu keke baṅara sapu gugua asa pukerane, pu nabulu nia se Zihova pa doduru bulona, na maqomaqona meke pa doduru nana niniraṅira, pude va tabe i sari doduru tinarae te Mosese, namu loke baṅara hokara sapu gugua asa koari na rane pa mudina asa.

²⁶ Ba sa tinaṅaziri te Zihova la koasa popoa Ziuda koasa tinavete kaleana, sapu tavetia sa baṅara Manase si lopu boka murimuri taloa si asa. ²⁷ Meke zama gūahe se Zihova: “Kaqu tavete la nia Rau koe Ziuda, sapu gua ele tavete la nia Rau koasa popoa Izireli. Kaqu etulu pani Rau sari na tinoni pa popoa Ziuda, meke pa Zerusalemā, sa vasileana lavata sapu ele vizatia Rau, meke sa Zelepade, sa vasina pu tavahesi si Rau,” gua.

Sa Vina Betona sa Binaṅara te Zosaea sa Baṅara

(2 Koronikolo 35:20 kamo hinia 36:1)

²⁸ Sari doduru ginugua saripu evaṅi sa baṅara Zosaea, si ele ta kubere beto koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Popoa Ziuda*. ²⁹ Pa totoso sipu koa baṅara se Zosaea, si turanā Neko sa baṅara

pa popoa Izipi si keke qeto minate varipera lavata meke ene la gua koasa Ovuku Iuparetisi pude toka nia sa baṅara pa Asiria, gua. Meke podeke sisigitia Zosaea sa baṅara, pude hukatia sa qeto minate varipera tadi pa Izipi pa Meqido, meke tava mate si asa pa korapa vinaripera asa. ³⁰ Meke suraṅia ri nana palabatu nomadi sa tinina pa keke totopili varipera, meke paleke pule la nia pa Zerusalema, meke ta pomunae si asa, koari na popomunuana tadi na baṅara vasina. Meke vizatia rina tinoni pa Ziuda se Zehoehazi sa tuna Zosaea meke va madia, meke va baṅaria, pude na hinobena sa tamana.

*Sa Baṅara Zehoehazi pa Ziuda
(2 Koronikolo 36:2-4)*

³¹ Tava baṅara se Zehoehazi, sipu ka hiokona ṅeta vuahenina si asa, meke koa baṅara si asa pa Zerusalema ka ṅeta sidara. Sa tinana si e Hamutali, na tuna vineki e Zeremaea koasa vasileana lavata pa Libina. ³² Tavete va kaleana pa kenuna e Zihova si asa meke keha luli i sa sari na hahanana kaleana tadi na tiatamana pukerane. ³³ Tuqe vagia Neko, sa baṅara pa popoa Izipi si asa pa Ribila koasa popoa pa Hamati pude va beto ia sa nana binaṅara. Meke tozi ni sa sari pa Ziuda pude tabara lani koasa si ka ṅeta tina made gogoto kilo mamatana sa siliva, meke ka toloṅavulu made kilo mamatana sa qolo, na vina bulena sa, gua. ³⁴ Va baṅaria Neko, sa baṅara pa popoa Izipi, se Eliakimi sa tuna koreo e Zosaea pude hobe si asa, meke hobe nia Zehoiakimi sa sa pozana. Ta turaṅa koe

Neko sa baņara se Zehoehazi la pa popoa Izipi meke vasina mate si asa.*

Sa Baņara Zehoiakimi pa Ziuda
(2 Koronikolo 36:5-8)

³⁵ Vagi takisi se Zehoiakimi sa baņara, koari na tie pa Izireli, pude vagia sa poata meke tabaria sa padana gua sapu hiva nia e Neko, sa baņara pa popoa Izipi.

³⁶ Se Zehoiakimi si ka hiokona lima vuahenina totošo tava baņara si asa pa Ziuda, meke koa baņara si asa pa Zerusalemā ka manege eke vuaheni. Pozana sa tinana si e Zebida, sa tuna vineki e Pedaia koasa vasileana nomana pa Ruma.* ³⁷ Keha luli sa sari na tinavete kaleadi tadi na tiatamana pukerane, meke tavete va kaleana pa kenuna e Zihova si asa.

24

Sa Baņara Zehoiakimi pa Ziuda

¹ Sipu koa baņara se Zehoiakimi, si rapata ia e Nebukaneza sa baņara pa popoa Babiloni si pa Ziuda, meke ka neta vuaheni si koa nabulu nia Zehoiakimi se Nebukaneza. Ba beto asa si korona pude tabara la takisi koasa.* ² Ke garuni e Zihova sari na ġeto minate varipera tadi pa Babiloni, Siria, Moabi, meke Amoni pude varipera la koe Zehoiakimi meke pude huara pania si pa Ziuda. Asa tugo sapu zama nia e Zihova, koari na poropita, sari Nana nabulu gua sapu kaqu tavetia Sa. ³ Pa zinama te Zihova meke

* **23:34** Zer 22:11-12   * **23:36** Zer 22:18-19, 26:1-6, 35:1-19

* **24:1** Zer 25:1-38; Dan 1:1-2

ta evaṅa sapu gua asa, pude va rizu taloa va seu i koa Sa sari na tinoni pa Ziuda koa gua sari na tinavete kaleadi pu tavete betoi Manase sa baṅara, sari doduru sinea saripu lopu hiva ni e Zihova, ⁴ meke gua tugo sapu va mate i sa sari soku tie loke dia ginugua sea. Lopu taleosae nia e Zihova gua sapu tavetia e Manase.

⁵ Doduru ginugua saripu taveti Zehoiakimi si ta kubere beto koasa *Buka Tinozi tadi na Baṅara pa Ziuda*. ⁶ Mate se Zehoiakimi, meke se Zehoiakini sa tuna koreo si sogo hobeia si asa pa binaṅara.

⁷ Namu lopu hite ene vura pule sa baṅara pa popoa Izipi, meke sari nana ḡeto minate varipera, sina sa baṅarana sa popoa Babiloni si tuḡe vagi betoi pa nana kinopu sari doduru popoa tanisa popoa Izipi tatasana, podalae koasa Ovuku Iuparetisi kamo koasa voloso pa popoa Izipi.

*Se Zehoiakini sa Baṅara pa Ziuda
(2 Koronikolo 36:5-8)*

⁸ Se Zehoiakini si ka manege vesu vuahenina, totošo tava baṅara si asa pa popoa Ziuda, meke koa baṅara koari ka ṅeta sidara pa Zerusalemā si asa. Sa pozana sa tinana si e Nehusita, tuna vineki e Elinetani pa Zerusalemā. ⁹ Meke lulia sa sa hahanana kaleana tanisa tamana, meke tavete va kaleana pa kenuna Zihova.

¹⁰ Meke koasa totošo sipu koa baṅara si asa, si tozi ni sa baṅara Nebukaneza sari nana pala-batu nomadi koasa nana ḡeto minate varipera, pude la koa vari likohae nia meke rapatia sa popoa Zerusalemā, gua. ¹¹ Meke sipu korapa

koa vari likohae nia pude varipera si arini, si mae pa Zeruselema se Nebukaneza, ¹² meke va malumia sa baṅara Zehoiakini meke gua tugo sa tinana, meke sari na tudia koreo, meke sari nana palabatu nomadi, na palabatu koasa vetu tanisa baṅara, pude vagia Nebukaneza sa popoa Ziuda meke va malumu puleni si arini koari na tinoni Babiloni. Meke koasa vina vesu vuahenina sa binaṅara te Nebukaneza, si ta vagi taloa pa tinapusi se Zehoiakini.* ¹³ Meke paleke taloa ni Nebukaneza sari doduru tinagotago arilaedi koasa Zelepade te Zihova, meke gua tugo koasa vetu lavata tanisa baṅara, gua puta tugo sapu ele zama nia e Zihova. Vagi beto i Nebukaneza sari doduru tiṅitona sapu koa i na qolo saripu taveti Solomone sa baṅara, sapu ta tavetavetae pa korapa Zelepade.* ¹⁴ Meke raovo vagi taloa ni Nebukaneza, sari doduru tinoni pu koa pa Zeruselema, sari doduru koimata tanisa binaṅara meke doduru tie varane, meke sari doduru tie bokabokadi pa tinavete, meke sarini pu boka tavete tiṅitona arilaedi. Ari ka manege puta tina vinarigaraedi sari doduru tie ta pusidi; meke sari na tie malaṅadi hokara mo si koa hola pa popoa.

¹⁵ Meke vata pusi la nia Nebukaneza pa Babiloni se Zehoiakini, meke gua tugo sa tinana, sari nana barikaleqe, nana palabatu nomadi, meke sari na niha na varane pa popoa Ziuda.*

¹⁶ Meke turana lani sa baṅara Nebukaneza pa Babiloni sari ka zuapa tina tie varane saripu

* **24:12** Zer 22:24-30, 24:1-10, 29:1-2

* **24:13** 1 Baṅ 7:40-51,

6:15-38 * **24:15** Izk 17:12

hoke varipera va ninira, meke lopu hoke bal-abala pule, meke keke tina tie bokabokadi pa tinavete, na tumae tavete tinitoņa arileadi. Sari doduru tie hire si bokabokadi meke garogarodi beto pa vinaripera.

¹⁷ Meke va turua sa baņara Babiloni se Matanaea sa buhina e Zehoiakini, pude sogo hobe sa binaņara pa Ziuda, meke hobe nia Zedekaea sa sa pozana.*

*Sa Baņara Zedekaea pa Popoa Ziuda
(2 Koronikolo 36:11-12; Zeremaea 52:1-3)*

¹⁸ E Zedekaea si ka hiokona eke vuahenina, totošo tava baņara si asa pa Ziuda, meke koa baņara si asa pa Zerusalemā ka manege eke vuaheni. Sa pozana sa tinana si e Hamutali sa tuna barikaleqe e Zeremaea sa tie pa vasileana Libina.* ¹⁹ Meke tavete va kaleana pa kenuna e Zihova se Zedekaea, gua tugo mo sapu tavetia sa baņara Zehoiakimi. ²⁰ Meke bugoro sisigiti ni e Zihova sari na tinoni pa Zerusalemā meke Ziuda meke hitu pani Sa si arini pa Kenuna.*

*Tava Huara Inete sa Kali Goba pa Zerusalemā
(2 Koronikolo 36:13-21; Zeremaea 52:3-11)*

Ego se Zedekaea si va gугue la koasa baņara Nebukaneza pa Babiloni si asa.

25

¹ Gua asa, ke turāņa mae ni e Nebukaneza, sari doduru nana qeto minate varipera, meke pa rane vina manege puta, koasa sidara vina

* **24:17** Zer 37:1; Izk 17:13

* **24:18** Zer 27:1-22, 28:1-17

* **24:20** Izk 17:15

manege puta koasa vina sia vuahenina sa binanara te Zedekaea, si mae kamo se Nebukaneza pa Zerusalemā pude raza ia. Meke koa varigara si arini pa sadana sa vasileana lavata pa Zerusalemā, meke kuri rini sari na vasina vari variperana pa vari likohaena sa gobana sa vasileana lavata sana, pude raza ia gua.* ² Ke koa vari likohae nia rini sa vasileana pa Zerusalemā osolae kamo sa vina manege eke vuahenina sa binanara te Zedekaea. ³ Kamo pa vina sia rane koasa vina made sidara si namu lopu leana sa sone pa korapa Zerusalemā; sari tie si loke gedi ginani hokara. ⁴ Pa totošo asa si huaria ari pa Babiloni si keke kali goba pude nuquru la gua pa korapana sa vasileana lavata, meke govete vura sari doduru tie varipera te Zedekaea. Pana boni si ta luarae si arini pa sasada sapu pa vari korapadi ri karua goba tata koasa inuma tanisa baṅara sipu korapa koa vari likohae nia mo ri tie Babiloni sa vasileana nomana. Govete la gua si arini pa lolomo Zodani,* ⁵ ba hadu lulia sa qeto minate pa Babiloni se Zedekaea, meke kamo rini si asa koasa pezara tata pa Zeriko. Govete veko pania ri doduru nana tie varipera se Zedekaea. ⁶ Ke tuqe vagia rini se Zedekaea meke turaṅa la nia koasa baṅara pa Babiloni pa vasileana Ribila koasa popoa pa Hamati. Vasina si ta pitu si asa koasa baṅara pa Babiloni. ⁷ Pa Ribila si va matei sa baṅara pa Babiloni sari tuna koreo e Zedekaea sipu korapa doṅo la mo se Zedekaea; beto si va behu i sa sari matana e

---

* **25:1** Zer 21:1-10, 34:1-5; Izk 24:2   * **25:4** Izk 33:21

Zedekaea, pusi nia seni boronizi sa meke turana la nia sa pa Babiloni.*

Ta Huara sa Popoa Zerusalema meke sa Zelepade

(Zeremaea 52:12-33)

⁸ Koasa vina zuapa rane pa vina lima sidara koa sa vina manege sia vuahenina sa binaṅara te Nebukaneza pa Babiloni, si mae pa Zerusalema se Nebuzaradani sa koimata koari tie kopu tanisa baṅara, meke na nabulu tanisa baṅara pa Babiloni. ⁹ Meke sulua Nebuzaradani sa Zelepade te Zihova, sa vetu baṅara, meke sari doduru vetu arilaedi pa Zerusalema. ¹⁰ Meke la ari doduru tie varipera pa Babiloni pu koa turana sa koimata koari tie kopu tanisa baṅara meke huara goreni sari doduru goba pa vari kalina sa popoa Zerusalema. ¹¹ Meke raovo taloa ni e Nebuzaradani, sa koimata koari tie kopu tanisa baṅara, sarini pu koa hola pa Zerusalema, turanae sari na tie pu karovodi la koasa baṅara pa Babiloni. Turaṅa beto lani sa pa Babiloni si arini. ¹² Ba veko hola i e Nebuzaradani sari tie malanaṅadi pude kopu ni sari na inuma vaeni meke sari kaiqa inuma linetelete pule.

¹³ La ari kasa pa Babiloni meke huara va umumu i sari karua dedegere boronizi pa kenuna sa Zelepade, meke sari tuturuana koa i na totopili meke sa besini boronizi lavata pa Zelepade te Zihova meke paleke taloa beto lani rini pa Babiloni sari na boronizi.* ¹⁴ Paleke

---

* 25:7 Izk 12:13   * 25:13 1 Baṅ 7:15-26; 2 Koron 3:15-17

lani tugo rini pa Babiloni sari na raro, sevolo, puripuriana zuke, raro na besini pude tana sisiruana ehara, meke doduru likakalae boronizi sapu tavetavete ni rini pa tinavete vukivukihi pa Zelepade.* ¹⁵ Meke paleke taloa ni tugo sa koimata koari na tie kopu tanisa baṅara sari doduru likakalae saripu ta tavetae qolo babe na siliva, meke gua tugo sari na vovoina saripu veko ni oto huda humaṅa lea, meke sari na besini boronizi pude tana sisiruana ehara, ¹⁶ meke sari na tinitoṅa saripu tavete ni boronizi e Solomone sa baṅara koasa Zelepade te Zihova, gua tugo sari karua dedegere lavata, sari na tuturuanana besini boronizi sapu koai na totopili, meke sa besini boronizi lavata. Sari doduru hire si mamata hola meke lopu boka ta pada. ¹⁷ Sari karua dedegere lavata si kekeṅoṅodi, meke hopeke ri kara si ka vesu mita ululudi*, meke sari hadehade boronizi sapu hake pa batudi ri karua dedegere si hopeke keke mita meke toloṅavulu sentimita* sa ululudi. Meke sari doduru hopeke dedegere lavata si tava sarie hubehube seni meke na vua pomeqaraneti pu ta tavete vari likohae pa boronizi.

*Ta Raovo La pa Babiloni sa Butubutu Ziuda
(Zeremaea 52:24-27)*

¹⁸ Meke turana vagi tugo e Nebuzaradani, sa koimata koari na tie kopu tanisa baṅara, sari Seraea sa ṅati hiama kenukenue, Zepanaea sa ṅati hiama vina rua, meke sari ka ṅeta tie

---

* **25:14** 1 Baṅ 7:45; 2 Baṅ 4:16   * **25:17** Hiokona zuapa piti ululuna.   * **25:17** Ka made meke kukuru piti.

kopu sasada. ¹⁹ Meke vagia tugo sa koa rini pu koa hola pa korapana sa vasileana lavata sa palabatu, sapu sa koimata koari na qeto minate varipera, meke sari ka lima nabulu vari tokae tanisa baṅara, meke sa tie kubekubere sapu palabatu nia tugo sa kinubere vagidi sari na tie varipera, meke sari ka onomo ṅavulu puta tie arilaedi tugo. ²⁰ Vagi betoi e Nebuzaradani si arini meke turana lani sa koasa baṅara pa Babiloni sapu koa nana pa Ribila, ²¹ sapu koa pa korapana sa popoa Hamati. Meke seke va matei sa baṅara vasina si arini. Gua asa ke, ta turana taloa sari na tinoni pa Ziuda meke ta raovo la pa votiki popoa pa seu.

*Se Qedalaea, sa Qavuna pa Ziuda
(Zeremaea 40:7-9, 41:1-3)*

²² Meke va turua e Nebukaneza sa baṅara Babiloni se Qedalaea tuna e Ahikama, sapu sa tuna e Sapani pa popoa Ziuda, meke va kopu ni sa koasa sari doduru tie pu lopu ta raovo va seu la pa Babiloni. ²³ Meke sipu avoso nia rina ṅati palabatu tadina tie varipera tadi na tinoni Ziuda, pu lopu va maluara puleni koasa baṅara pa Babiloni, si mae toka nia rini se Qedalaea pa Mizipa. Sari na ṅati palabatu hire si ari Isimeli tuna koreo e Netanaea, e Zohanana tuna e Karea, se Seraea tuna e Tanahumeti sapu mae guana koasa vasileana nomana pa Netopa, meke se Zezanaea sapu mae guana pa Ma'aka. ²⁴ Meke zama tokotokoro se Qedalaea pude va manoti sari dia binalabala, “Maqu tozini gamu, mi lopu matagutu hoboro ni gamu sari na ṅati palabatu pa Babiloni. Mamu koa mia mo pa popoa hie,

mamu nabulu nia mo sa baṅara pa Babiloni, meke kote koa valeana mia mo si gamu doduru,” gua si asa.

²⁵ Pa sidara vina zuapa koasa vuaheni asa, si turani e Isimeli sa tuna e Netanaea sapu sa tuna Elisama, sapu keke tugo koasa pinodo baṅara, si ka manege puta tie meke la pa Mizipa, meke la raza ia se Qedalaea meke va matea. Meke va matei tugo sa sari na tinoni Izireli meke sari na tinoni Babiloni saripu koadi koasa vasina asa. ²⁶ Ke pa mudina sapu gua asa si govete beto la dia pa Izipi sari doduru tinoni Izireli, saripu tagotagodi na malamalanadi, hiteke na lavata. Somanae tugo sari na palabatu nomadi pa vinaripera, sina matagutu ni rini sari na tinoni pa popoa Babiloni.*

*Ta Rupaha pa Tinapusi se Zehoiakini
(Zeremaea 52:31-34)*

²⁷ Pa vina toloṅavulu zuapa vuahenina sa tinaraovo te Zehoiakini sa baṅara pa Ziuda, koasa vuaheni sapu tava baṅara pa Babiloni se Ivolomerodaki, si rupahia e Ivolomerodaki se Zehoiakini sa baṅara pa Ziuda, meke va vura ia sa pa vetu varipusi si asa koasa vina hiokona zuapa rane pa vina manege rua sidara. ²⁸ Zama va leana la ia sa se Zehoiakini meke ponía sa si keke habohabotuana sapu koa ia vina lavata ululuna hola ni si tadi kaiqa baṅara pule sapu somana koa turani sa pa Babiloni. ²⁹ Ke va gore pani e Zehoiakini sari na poko tadi tie ta pusidi meke habotu henahena si asa pa tavolo tanisa

---

* 25:26 Zer 43:5-7

baṅara pa doduruna sa nana tinoa. ³⁰ Ninae rane si ponia vasi poata sa baṅara pa Babiloni si asa pa doduruna sa nana tinoa osolae mate si asa.

Buka Hope
The Holy Bible in the Roviana language of the
Solomon Islands
Buk Baibel long langguis Roviana long Solomon
Islands

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Roviana

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023

2a5324ac-61e8-5e5b-b226-f3d15850d7c5